

Kakape Mateū hatu keneshunikiaki

MATEUS

Jesusū shenipabu eska tanakubirāpaunibukiaki, na hātxarā
(*Lc 3.23-38*)

- 1** ¹Abraãoñé baba inū Davī baba Jesus Cristō shenipabukiri matu yuinū níkairakāwē.
² Abraãoñé bake betsarā, Isaque inikiaki.
Isaquē bake betsarā, Jacó inikiaki.
Jacō bakeburā, Judá inū hawē betsabu inibukiaki.
³ Judā bakeburā, Perez inū Zerá inibukiaki, hatū ewā kenarā,
Tamarrā.
Perezí bake betsarā, Esrom inikiaki.
Esromnē bake betsarā, Arão inikiaki.
⁴ Arãoñé bake betsarā, Aminadabe inikiaki.
Aminadabē bake betsarā, Naassom inikiaki.
Naassomnē bake betsarā, Salmom inikiaki.
⁵ Salmomnē Raabe aïwātā bakewa hatū bake betsarā, Boaz inikiaki.
Boazí Rute aïwātā bakewa hatū bake betsarā, Obede inikiaki.
Obedē bake betsarā, Jessé inikiaki.
⁶ Jessé bake betsarā, shanē ibu Davi inikiaki. Hanua Urias mawakē
Davī Uriasí aï bishū bakewa hawē bake betsa Salomão inikiaki.
⁷ Salomãoñé bake betsarā, Roboão inikiaki.
Roboãoñé bake betsarā, Abias inikiaki.
Abiasí bake betsarā, Asa inikiaki.
⁸ Asã bake betsarā, Josafá inikiaki.
Josafá bake betsarā, Joram inikiaki.
Joramí bake betsarā, Ozias inikiaki.
⁹ Oziasí bake betsarā, Jotão inikiaki.

- Jotāonē bake betsarā, Acaz inikiaki.
 Acazī bake betsarā, Ezequias inikiaki.
- ¹⁰ Ezequiasī bake betsarā, Manassés inikiaki.
 Manassésī bake betsarā, Amom inikiaki.
 Amomnē bake betsarā, Josias inikiaki.
- ¹¹ Hanushū nawabū Israelbu hatu dayamakatsi atxishū Babilônia anu
 hatu iyunibu
 Josiasī bakeburā, Jeconias inū hawē betsabu inibukiaki.
- ¹² Hanua Babilônia anu hiweabū Jeconiasī bake betsarā, Salatiel
 inikiaki.
 Salatielī bake betsarā, Zorobabel inikiaki.
- ¹³ Zorobabelī bake betsarā, Abiúde inikiaki.
 Abiúdē bake betsarā, Eliaquim inikiaki.
 Eliaquimnē bake betsarā, Azor inikiaki.
- ¹⁴ Azorī bake betsarā, Sadoque inikiaki.
 Sadoquē bake betsarā, Aquim inikiaki.
 Aquimī bake betsarā, Eliúde inikiaki.
- ¹⁵ Eliúdē bake betsarā, Eleazar inikiaki.
 Eleazarī bake betsarā, Matā inikiaki.
 Matānē bake betsarā, Jacó inikiaki.
- ¹⁶ Jacō bake betsarā, Mariā bene José inikiaki.
 Hanua Mariā bake betsarā, Jesus inikiaki, kenakī Messias Cristo nū
 amisrā.
- ¹⁷ Hanua Abraão anua hatū ibuwē pakea 14 shenipabu
 hiwekubiranabutiā hanua Davi kañikiaki. Haska inū, Davi anuari ana
 hatū ibuwē pakea 14 shenipabu hiweabutiā nawabū hatu atxitā dayamanū,
 iwanā, Babilônia anu hatu iyunibukiaki. Hanua hatu iyunibu anuari ana
 hatū ibuwē pakea 14 shenipabu hiweabu anuri Messias Cristo kañikiaki.

Haskatā Jesus kañikiaki, na hātxarā
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesus Cristo kaī eskanikiaki. Matu yuinū nīkakāwē. Hanua Maria
 aīwākatsi ikī hawē epa José yukaima bimariamakē Deusū Yushī Pepatū
 huni bake naneima Mariā unāyā, ¹⁹ hanua Maria ma tuya hawenabū
 nīkatā José yuiabu Maria ana aīwākatsi ikamabia huni pepakī haska yura
 dasibi bebū Mariakiri txanikī dake wakatsi ikama habe yubakaima hune
 heneshanū, iwanā, ²⁰ xinākubaini usha namaya Deusū nai tsumā yuikī:
 “Josēē, miarā, mī Davī babaki. Mia yuinū nīkairawē. Deusū Yushī Pepatū
 Maria bake naneimawē taea hawē datei hawa dakeama aīwāshāwē. ²¹ Ha
 huni bake kaītā ewatā hawenabu Deuski petxia txakabumisbu hau hatū
 ana Deus txibanūbū hatu merabewashanaiwē taeshū kenakī: ‘Jesus’,
 washāwē”, aka José haska nīkatā xinānikiaki.

22-23 Haska Jesus kaítā bebükiri haskanūbariai hawē hātxa yuishunika Isaías Deusū yuikī:

“Uĩa. Huní txutariama txipaxā bake bima

huni bake kaýā kenakī: ‘Deus nukube hiweaki’,

ashākanikiki, Hebreu hātxawē, ‘Emanuel’, wakinā’,

aka níkatā kenenikē habias haska dasibi bebükiri inūbariai tyanini Deusū shabakabi hatu unāmaniki, haska hawē hātxa yuishunika kenemani keska menekinā.

24-25 José usha bestētā haska nai tsumā yuishu hawē hātxa txibākī José Maria bikī aíwātā habe daratamebiashū txutariamakē hawē bake kaīa José kenakī: “Jesuski”, anikiaki, nai tsumā yuima keska wakinā.

Txaika bixi unānikabū Jesus uīnū ika benibukiaki, na hātxarā

2 1-2 Herodes Judéia anu shanē ibuaya Belém anua Jesus kaíkē hanua bixi unānikabū bixi bena tashnia uitā txaika bari huai lesekiria bekubiraní Herodesí mae ewapa Jerusalém anu hikituxitā hatu yukabaúkī:

—Judeubū shanē ibu bena kaímarā, hanimē? hawē unāti bixi bena tashnia betxitā kēwānū ika nū huairā— ikī hatu yuka keyubaunaibū 3 hanua Jerusalém anuabū dasibi níkai dateaibū shanē ibu Herodesí níkariatā xinaī: “Ea binushanimēkaī”, ika datekī 4 tapīnū ishū Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū Deusū hātxa kenenibu yusinanāmisbu hatu kenashū yukakī: “Deusū Katua Messiasrā, hania kaíshanimēkaī?” hatu wa yuinetatā 5-6 hatū shanē ibu yuikī:

—Hawē hātxa yuishunika Miqueas Deusū yuini níkawē:

‘Belémnaā, Judéia mae pakea anu mī mae hatiumabiakē mia anua shanē ibu kayabi kaíshaniakiki,
enabu Israelbu mekeshanairā’, akī yuia keneniki—

akabu

7Herodesí níkatā hatu nitxiā buaibū hanua bari huai lesekiria bixi unānikabu bexiābu haburi hune kenashū hatu yukakī: “Hatiā bixi bena tashnia mā betxibiranimamē?” hatu wa natiā ma betxibiranimashū Herodes yuiabu 8níkatā hatu beparákī yuikī:

—Belém anu bushū yuka ikī ha bake betxitā kēwātā eari yui betákawē, eari kashū ē kēwaī kanunā— hatu wa

9-10 níkabaini Belémkiri bukī bixi bena uīmabu ana tashnia txashakaini hatu bebū kai uī benimahairabaíkī txibābainaibū hanu ha bake hiwea mamaki niti ikaya 11 ha hiwe anu hikikaī ha bake hawē ewa Mariabe betxituxitā kēwaī ha bebū dāti iki beti itā benitā ha bau bekāshu bepēshū ouro mane inū ha kuashūti ininipa inū hawē pushati dau ininipa inākuítā 12 haska watā bua usha namaibū Deusū nai tsumā hatu yuikī: “Shanē ibu Herodes anu ana txitubaíyamakawē”, hatu wa hawaira bestētā bai betsawē inū bunibukiaki.

Egitu anu José Jesus pashawanikiaki, na hātxarā

13 Bixi unānikabu ma inū buabū habiatīri José usha namaya Deusū nai tsumā yuikī: “Joséē, hawaira bestēwē. Shanē ibu Herodesī bakeixta detenū, iwanā, hatu benamayuikiki. Hawaira bestētā ha bake hawē ewabe iyukī Egito anu hatu pashawaritāwē. ‘Iwewe’, iwanā, ē mia yuiriama habiari hiweyushāwē”, aka **14-15** hawaira bestētā mexu merā ha bakeixta hawē ewabe pashawakī txaihairs iyukī atimas Egito anu hikimaima shanē ibu Herodes mawariamakē haria dayai hiweyunikiaki. Hawē hātxa yuishunika Oséias Deusū yuikī: “Egito anua ē huni bake ē kenashanaii”, aka nīkatā kenenikē haska dasibi bebükiri inūbariai txanini Deusū shabakabi hatu amaniki.

Herodesī huni bake mixtī hau detetanūbū hatu yununikiaki, na hātxarā

16 Hanua Herodes bixi unānikabū parābaixinabu ana beabumakē Herodesī unātā sinatahairakī haska bixi unānikabū yuibaixina huni bake bari dabeyariabuma inū bari dabeyabu hau dasibi hatu detekī tenātanūbū hawē soldadobu yunua Belém inū ha dapi hiwebaunabu anu bushū detekī tenākī keyunibukiaki. **17-18** Bebükiri hawē hātxa yuishunika Jeremias Deusū yuikī:

“Jerusalém kema mae betsa Ramá anua
 Jacō aī Raquelī baba aībuabu
 hatū bakebu hatu detē keyuxinabu manui
 saī ikaibu nīkakī tsuā hatu nesewatirubuma iki kaikiki”,
 aka nīkatā keneniki. Haska keneni nakuxkī soldadobū hatū bakebu detē keyunibukiaki.

Nazaré anu Jesus iyunibukiaki, na hātxarā

19-20 Hanua Herodes ma mawaxikē Egito anua José usha namaya Deusū nai tsuma ana hushū yuikī: “Joséē, hanū bestēwē. Habū ha bake detenū ika ikimaburā, ma mawaxinabuki. Hanu Israelbū mai pakea anu ha bake hawē ewabe ana hawēri iyuriwe”, aka

21 José bestētā Maria hawē bake Jesusbe iyui Israelbū mai pakea anu hikia **22-23** hanushū betsabū yuikī: “Herodesī bake Arquelau shanē ibuikiki”, akabu José nīkatā datei Judéia anu kariama hanua ana usha namaya Deusū nai tsumā nemakī yuia bestētā Judéia anu ana kama Galiléia mai pakea anu mae betsa hatiuma Nazaré anu hikitā hanu hiweyunibukiaki. Ha mae anu iyukinā, bebükiri Deusū hātxa yuishunikabū Jesuskiri kenekī: ‘Nazaré anuaki’, ashanaibu hakiri kenenibu menekī hari iyuimashū hiwetanibukiaki.

Hanu tsua hiweamanu Naximanika João hiwenikiaki, na hātxarā
(Mc 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jo 1.19-28)

3 1-5 Bebükirihaira hawē hātxa yuishunika Isaías Deusū yuimakī:
 “Hanu tsua hiweabumanushū beaibu hui kuxipawē txanikī hatu
 yuikī: ‘Nukū Shanē Ibu nai anua matuki bayui ma kemaikiki.
 Matū huītinī xinā pewanikāwē, bai kayatapia keska wakinā’”,
 ani keska wakī Naximanika João hunishū Judéia anu tsua hanu hiweabumanu
 camelo dani tima tari sawea inū bitxi nanesheketi sawea inū hawē piti pe
 beshmas txāpu inū ni meranua buna bata aki hiweshū harishū hatu yusikī
 taewai bana nīkatā Jerusalém anua inū Judéia anua inū Jordão hene kesha
 hiweabū nīkanū ika bebirā bebiranaibu hatu yusikī: “Deus nenu shanē ibui ma
 kemaikiki. Deuskiri xināma mā txakabumis henerikāwē”, hatu wakubainai
 ‘habū ikūwākī hatū txakabu Joāoki txanikī hatū txakabu henekatsi ikī xinā
 betsa waibu hawē unāti wakī Jordão hene anu Joāonē hatu naximapakeaya
 7-8 hanua Joāonē hau ea naximanū ika saduceubu inū fariseubu bebirā
 bebiranaibu hatu yuikī: “Maturā mā paranābuki, dunū hatu pimis keskaburā.
 Mā haska keska matuki Deus sinatakī matu kupihairashanaiwē taea matū
 xinā betsa wakāwē. Haskatā matū txakabu mā ma beshtekea shabakabi mā
 ea uīmaya ē matu naximashanaii. 9 Hamē matūmebi ibubis kēkī mā xināmis:
 ‘Nukū shenipabu Abraão Deusbe haibunameniwē taea nū hawē bababu nuku
 kupiamma ishanikiki’, ikī, ana xināyamakāwē. Hakia Abraãobababu dasibi
 matu yamawakī keyutā na mixki manibauna Deusū damiwakī Abraão
 bababu benawashütiruki. 10 Haskakē matu yuinū nīkakāwē. Hi tibi bimi pepa
 hayama deratā mā kuamis keska wakī bestibu Deusū matu kupishanikiki.
 Hamē tsuabura Abraãobababu kayabibū hawē yusia hau txibākubainūbūwē.
 Hakia mā haska wamakē matu kupinū, iwanā, duewē matu dera keska watā
 txi anu matu urēnū, ishū manaikiki”, 11 iwanā, “Eānā, hawē unāmati wakī
 henewē besti ē matu naximakubainaii. Hakia huni betsarā, kuxipahaira ea
 binūa txipu hushanikiki. Hawē tsumapā hawē daya ashūmis keska wakī ē
 hawē hawaumahairatū eā merabewakī ē duawatirumaki, hawē bitxi tae
 meshpū tsitsaukai ē pekashütirumarā. Hakia matu pepawakī Deusū Yushī
 Pepa matu inātā bika matu tenemakī matū txakabu yamawashanikiki,
 txiwē hawara txakabu abuama kua keska wakinā. 12 Ha inū, shekiwā bimi ta
 keyushū pepa arutā hawē shepa kuamisbu keska wakī dasibi hawenabuma
 danākī hawa txi nukaisma anu urēshū kuanū, iwanā, manakubainikiki”, akī
 Naximanika Joāonē hatu yuikubainikiaki.

Joāonē Jesus naximanikiaki, na hātxarā
(Mc 1.9-11; Lc 3.21-22)

13 Hanua Galiléia anua Jesus ewatā Joāonē hau ea naximanū ika Jordão
 hene kesha anu kashū Joāo yuka 14 nemanū, iwanā, yuikī:

—Miā ea binushū mī ea naximatibia haskai eanu mī hushumē?— aka

¹⁵Jesusū yuikī:

—Ea haska wama ea naximawe, Deusū nuku yununiwē taeshunā— aka

—Haskakenā, peki— ikaī, Joāonē Jesus naximakī ¹⁶meneaya neshekei mapekekainaya nai bashnei Deusū Yushī Pepa deiwā itsakirā hamamaki butuai Jesusū uīayā ¹⁷yurabu nīkamai nai anua hui tashnikī yuikī: “Narā, ē bakeki. ē abuhairaii, ē Katuarā”, anikiaki.

Diabo Satanásā parāpaia Jesusū nīkama inikiaki, na hātxarā

(Mc 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 ¹Habiatiāri hau diabo Satanásā unāti wanū, iwanā, hanu tsua hiweabumanu Deusū Yushī Pepatū Jesus nimakī iyua ²haria 40 shaba inū 40 mexu Jesusū hawa piama bunihairaya ³diabo Satanás haki nukutā unāti wanū ishū yuikī:

—Haska mī Deusū bakemēkaī? Mī bunifuairā, na mixki mania damiwakī misi watā piwe— aka

⁴Jesusū kemakī:

—Haska Deusū hātxa keneniburā, nīkawe. “Piti besti pirā, yurabu pei hiwetirubumaki. Hakia Deusū hātxa yuini nīkatā txibaī yurabu pei hiwetirubuki”, aniwē taeshū ha haska mī ea yunuairā, ē akamaki— aka

⁵hanushū Jerusalém anuri iyushū Templo hiwe keyatapa mamaki mapematā habe nishū ⁶Satanásā ana yuikī:

—Haska Deusū hātxa keneniburā,

miāri nīkawe:

‘Hau mia mekenūbū

hawē nai tsumabu Deusū yunushanikiki.

Mixkiki mī hutekepanā

mī kawanai mia mekesushākanikiki’,

aniwē taea haska mī Deusū bake kayamēkaī mia uīnū nenua ea uīmai maī ixtuwe— aka

⁷ana Satanás nemakī Jesusū yuikī:

—Haska kenenibu mī dama ea yuiai ikūbiakē ana betsa ētseri mia yuinū nīkawe: “Matū mekenika yushī Deus unāti wayamakāwē”, iwanā, kenekī yusirianiwē taeshū mī ea ana yunuairā, ē ikamaki, ixtxuirā— aka

⁸hawē henekī mati keyatapahaira anuri Jesus iyushū mai hirabi anu mae ewapa hawērúa tibi inū hawē shanē ibubu diabo Satanásā hawaira uīmakī hawē damiwati kuxipawē uīmakī keyutā ⁹Jesus yuikī:

—Eki mesei dāti ishū kēwākī mī ea shanē ibu waya na dasibi ē mia uīmashurā, ē mia hatu shanē ibu wamakubaishanaii— akaya

¹⁰ana nemakī Jesusū yuikī:

—Haska Deusū hātxa kenenibu ana nīkawe: “Matū mekenika yushī Deus besti duawakī kēwākubaishākāwē, yushī betsaki meseamarā”,

aniwē taeshū ha mī haska yuiairā, ē mia akamaki. Satanásaā,
kariwe— aka

¹¹ hanushū Satanásā heneyubainaya Deusū nai tsumabu beshū Jesus
merabewakī duawanibukiaki.

Galiléia anushū Jesusū hatu yusī taewanikiaki, na hātxarā
(Mc 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Hanua shanē ibu Herodesī Naximanika Joāo hatu bitximaxina
banabimabu Jesusū nīkatā Galiléia mai pakea anu txītūkaini ¹³Nazaré anu
kai baxikuama hanua mai pakea dabe anu Jacō bake Zebulom inū Naftali
hatū bababu shukuabu namakis iā kesha mae betsa Cafarnaum anu ka hanus
hiwekirākirāpauniki. ¹⁴⁻¹⁶Hanushū hawē hātxa yuishunika Isaías Deusū yuikī:

“Zebulom mae pakeanu inū Naftali mae pakeanu iānēwā kesha anu
Jordāo hene kesha betsauri Galiléia anu hanu nawabu nukunabuma
hiwebaunabu anushū bī ewapa txashahaira keska ea hawa unābumā
uīshākanikiki. Ha inū, mexu merā punu nuka mawa keska hiweabu
hatu merabewai bī dekua txashahaira keska ishanikiki”,
aka nīkatā keneniki. Haska yuini keskai Jesus mae Cafarnaum anu
hiwekirākirāpauniki.

¹⁷Hanushū Jesusū yusīkī taewakī hatu yuikī:
—Nukū Shanē Ibu nai anua matuki bayui ma kemaikiki. Mā Deuskiri
txakabumis hetetā xinā betsa watā hanū bekāwē— hatu wakubainiki.

Baka neshenikabu dabe inū dabe Jesusū hatu katunikiaki, na hātxarā
(Mc 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Hanua Galiléia iānēwā kesha Jesusū ketākubaīkī baka neshenika
dabe Simão, hawē kena betsa Pedro, inū hawē betsa André hatū
shashūshū hisī pūteaibu hatu betxitā ¹⁹kenatā hatu yuikī:

—Ea txibākubaīkāwē. Ana baka nesheama hakia mā baka neshemis
keska wakī yurabu ē matu itxawamashanaii, hau ea ikūwāshanūbunā—
hatu wa ²⁰hanushū hatū shashu inū hatū hisī hatū haibu betsa yunu
keyutā hawaira henebaini Jesusbe buaibū ²¹hanua hatube ana ketābaini
kakī Tiago inū hawē betsa Joāo hatū epa Zebedeubetā shashu namaki
tsaushū hatū hisī keshekī hunuaibu betxitā Tiago inū Joāoki nukushū
hatu yuiriakī: “Ea txibākubaīkāwē”, hatu wa ²²hawaira hatū shashu hatū
epaki henebaīkī Simão inū Andrébetā Jesus txibābainibukiaki.

Yura itxapabu Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā
(Lc 6.17-19)

²³ Hanua Galiléia anushū yusīkubaūkī mae tibi hatū itxati hiwe
anushū kakape Deus shanē ibui ma kemaikiri hatu yusīkī isī betsa
betsapa teneaibu hatu shushawakī kayawakubainaya ²⁴hanua Síria mai

pakea hirabi anushū Jesusū hatu shushawai kakaibu nīkatā isī betsā
betsapa teneaibu inū, yushī txakabuyabu inū, yura txakabu saki saki
ikaibu inū, yura babubu nuitapaibu hatu iwebirābiranaibu Jesusū hatu
shushawakī kayawapakeaya²⁵ Galiléia anuabu inū, Decápolis anuabu inū,
Jerusalém anuabu inū, Judéia anuabu inū, Jordão hene kesha betsauri
leste bari huaikiria bei hatuki dasitā yurā kaiā itxapabū Jesus txibākī
uīkubainibukiaki.

Mati anushū Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Lc 6.20-23)

5 ¹Hatibu hatxū buaibu uīkī mati anu mapekea makēku anu
tsaukē hanua hawē tsumaburi ha dapi tsauwabū ha yurā
kaiānēri txibābaī nīkai maniabū ²Jesusū hatu yusīkī taewakī
yuikī:

—Benimatirubukiri matu yuinū nīkakāwē. Tsuabura kēkubaīsbuma
Deus shanē ibukī hatu duawashanaiwē taea benimapaketi xinaī
benimakubaīkanikiki, manairā.

—Ha inū, tsuabūra hatū huīti nixma kashakatsis ikaibuwē
taeshū Deusū hatu xinā txākāwā benimapaketi xinaī
benimakubaīkanikiki.

—Ha inū, tsuabura xinā pepaya keīsbuma Deusū mae pepa hatu
yubani hatu yunushanai xinaī benimakubaīkanikiki.

—Ha inū, tsuabura hawara pepa besti abutxakayamai hawē
nuihairaiwē manakukī Deusū hatu yaniwama keska washanaiwē taea
benimapaketi xinaī benimakubaīkanikiki.

—Ha inū, tsuabura nuikipabuwē Deus nuirishanaiwē taea
benimapaketi xinaī benimakubaīkanikiki.

—Ha inū, tsuabura xinā shūpī pepa haya habū Deus uī
hiweshanaibuwē taea benimapaketi xinaī benimakubaīkanikiki.

—Ha inū, tsuabura duapa unānuma hatube hiwekatsi yura betsabu
sinataibu hatu daewamisbu Deusū hawē bakebu wakī hatu kenamiswē
taea benimapaketi xinaī benimakubaīkanikiki.

—Ha inū, tsuabūra Deusū hātxa xinākī txibaību hatu itxakawabiabu
txītuīsbumawē taea Deus shanē ibuai anu hanus shukukatsi ikī xinaī
benimakubaīkanikiki— iwanā,

—haki txiti ikaburi yuikī:

—Ha inū, tsuabūra mā ea txibaībuwē taeshū matu usākī
itxakawakī matukiri txanitxakakī matu danaību matū
benimapaketi xinaī mā benimapakeriashanaii. ¹² Hanua Deusū
hātxa yuishunikabu itxakawanibu keska wakī maturi itxakawaibu
nai anushū Deusū matu duawashanaiwē taea hawa dateama xinā
txākākubaīshākāwē— itā,

**Jesus ikūwaību tewe keskabu inū shaba keskabukiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mc 9.50; Lc 14.34-35)**

13—Hamē maturā, hawawēra Deus benimawati yurā kaiā mā yusītirurā, Deusū hau hatu mekeshanū mā hawē meketi tewe bata keskaki. Tewesenā, hawē nami txaputimawatiki. Mā ma nami teweya wabia ha teve payukui hawē bata keyu kakē tsuā ana mekekī bata watirumaki. Mā haska keskaibu teve batauma hemaītī putabu haki paimisbu keska mā itirubuki, uīrashākāwē.

14—Hamē betsarā, ekiri mā hatu yusīshanairā, mā shaba keskaki. Hanu mae betsa mati mamaki hiwe hunetirubuma keska wakī ē matu yusīāwē huneama hatu shabakabi yusīkubaishākāwē. 15 Ha inū, bī dekutā bau namā hunekī tsauīsbumaki. Hakia hanu dasibibū uīaību txashamis anu manaūri tsauītiki. 16 Bī txashamis keskai hawa huneama merabenaī hiwekubaishākāwē, matū hātxa nīkakī mā pepaibu xinākī habūri hau Epa Deus kēwāshanūbunā— iwanā,

**Moisés inū Deusū hātxa yuishunikabū yusīnibukiri
Jesusū hatu xināmanikiaki, na hātxarā**

17 ana hatu yusīkī:

—Eānā, Deusū hātxa yuishunikabubetā haska Moisés yusīnikiri nemanū ika ē huamaki. Haska ekiri xināyamakāwē. Hatū hātxa beshtenū ika ē huama hakia Deusū hātxa ikū kayabi shabakabi matu yusīnū ika ē huniki. 18 Txanima nai anua inū mai keyuriamakē Deusū hātxa yuishunikabubetā haska Moisés hatu yusīni hātxa ikūnā, eā ē matu yuiairā, hawa tsuā nemakī inū hawa betsa wama hātxa tibi menepakeshanikiki. 19 Hakia tsuabūra yusīa betsa bikama maewashū hawenabu hatu yusīayā Deus hatuwē benimama ishanikiki. Hamē tsuabūra Deusū hātxa nīka kayabitā hawenabu habias hātxa betsa maewama yusīaību Deus hatuwē benimahairashanikiki. 20 Haskawē taea Deus benimawakatsi iki fariseubu inū Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu hiwekubainaibu keska ikama pe hiwekī Deus benimawakī mā hatu binuama nai anu Deus shanē ibuai anu maturi mā hikitirubumaki— iwanā,

**Sinatamisbukiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Lc 12.57-59)**

21 ana hatu yuikī:

—Moisés nukū shenipabu yusīkī: “Sinatakī huni betsa deteyamakāwē. Haskabiakē huni betsaki sinatakī mā detekē shanē ibubu itxashū haska hari unātā hau kupishanūbūwē”, ashū keneniki. 22 Hawē hātxa ikūki.

Ana habiasri matu yusinū nīkakawē. Tsuara yura betsaki sinataki detekatsi ikī mā xinākubainaiwē taeshū Deusū matu kupishanikiki, matū xinā txakabuwenā. Ha inū, tsuara yura betsaki sinataki itxakī: “Mī unaīsmapaki”, ikubaīmisbu hau shanē ibubū kupishanūbūwē. Hamē ana yura betsaki sinatatzakayamaki txitekī: “Mī hawa unāmahairaki”, ikubaīmisbu txi hawa nukaisma anu Deusū urēkatsi manakubainikiki.

²³ Haskakē hanushū Deus kēwāti txi tapu hawē kena fogāo anu matū inākuī mā buai haki kematā uatiā kanekī yura betsā mā txakabuwaxina xinātā ²⁴ hawē Deus daewati mā buai habianu hanayutā kashū daewakī ana haki nukutā ana habe hātxai pekawē. Haska watani ana hushū hawara mā Deus inākatsis ikaiwē mā ana kēwātirubuki.

²⁵ Haska inū, yura betsā mā devehairawē taeshū ha mā deveatū nawa shanē ibu anu matu iyuaya hau shanē ibū hawē policiabu matu bitximayamanū ha mā devea hawawēra daewakawē. ²⁶ Mā daewabainama matu bitxiabu mā paka keyuama ikū mā haskatā kaītirumaki. Habiaskari wakī ea haibuwatā Epa Deus daewariakubaīkawē, matū txakabuwē hau matu kupiyamashanunā— iwanā,

Kemutimakiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā

²⁷ ana hatu yuikī:

—Haska inū, betsarā, Moisés nukū shenipabu ana yusikī: “Huni betsā aī txutāyamakawē”, ashūkeneniki. ²⁸ Hawē hātxa ikūki. Ana habiasri matu yusinū nīkakawē. Tsuāra aību kawanai uī hawē kemukī txutakatsis ikī xinainā, ma txuta keskaki.

²⁹ Haskawē taea mī beru betsawē hawara uī mī kemuai beru betsā tseka keskatā hawara xinākī mī txakabuwai hawaira henekubaīkawē. Mī beru dabeyarā, hanu txi nukaisma anu matu puta pemahairaki. Hakia beru bestitxai keskaya Deusbe hiwei kai peki. ³⁰ Ha inū, mī mekē betsawē mī txakabuwai mī mekē betsā meshtkeea keskatā hawara mī mekenē mī txakabuwai hawaira heneriakubaīkawē. Mī mekē dabeyarā, hanu txi nukaisma anu mia puta pemahairaki. Hakia mekē bestitxai keskaya Deusbe hiwei kai peki— iwanā,

Aību henetimakiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā

(Mt 19.9; Mc 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ ana hatu yuikī:

—Moisés nukū shenipabu ana yusikī: “Tsuāra matū aī henekatsi ikī hawē taeshū aību heneti kene hau inākubaīshanūbūwē”, ashūkeneniki. ³² Hanua huni betsā hawē aī huni betsabe txutanameamabiakē henekatsis ikī hawē aī hawamabiakē henebainarā, hanua aību haska xināmabiakē ha hunī ma putabaina hanushū ha hunī txakabuwē taea hanu aību hawē benē txakabumaikiki, bene betsā benatikiri xināmakinā. Hanu aību

hawē benē ma henebainima huni betsā ha aību habe biakanātā habe txutanamei pebiairā, huni betsā aībe txutanamei keskaikiki.

**Hawara tibi datā akī hamē hakiri yubakatimakiri
Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

³³—Haska inū, betsarā, Moisés nukū shenipabu ana yusīkī: “Hawarakiri yubakakī yuikī: ‘Ē yubakai ē akamakē hau Deusū ea kupishanūwē’, ikama parāma Deus benimawakī ashūkubaīshākāwē”, ashū matu keneshuniki.

³⁴Haska yusībianikē eānā, ē matu betsa yusīaiī. Hawara betsa tibi datā aki yubakayamakubaīshākāwē. Eskairā, nai datā aki xinaī hawē yubakayamashākāwē, Deusri hari hiwea inū haki tsauriakirā. ³⁵Mairi xinaī hawēri yubakayamashākāwē, na maikirā, Deusū hawē tae kēyākirā. Ha inū, mae ewapa Jerusalém xinaī hawēri yubakayamashākāwē, hanuri shanē ibuhaira hiweakirā. ³⁶Ha inū, matūmebi matū bushkakiri datā aki xinaī hawēri yubakayamashākāwē, mā haska washū matū bu mexupa bestitxai maewakī mā hushupawatirumakirā. ³⁷Haskakē mā yubakatiruma xinākī ikū yuikinā: “Haa, ē atiruki”, ikasmai: “Hamaki. Ē atirumaki”, iki hātxakī besti yuikubaīshākāwē— iwanā,

**Kupinamei manakunātimakiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Lc 6.29-30)**

³⁸ana hatu yusīkī:

—Moisés nukū shenipabu ana yusīkī: “Miki sinatakī mia detekī mī beru kasmai mī sheta kasmai haratura matu txakabuwabu shanē ibu mī yuia habianuri manakukī hau mia hatu kupishūshanūwē”, ashūkeneniki. ³⁹Hawē hātxa peki. Ana habia keskari ha binua matu yusīnū nīkakāwē. Tsuara miki sinatakī yusiuri mia ispais aka habebis sinatakī kupiyamakāwē. “Uke betsari ea awe”, ika dabekeshunai keskakī xinākubaīshākāwē. ⁴⁰Ha inū, mī tsuara devea shanē ibu anu mia iyua pakashū mī bishanū mī tima tari hau biyunū shanē ibū mia yunua ināyuwe. “Pakashū hau bishanū dakukuti biātirubumaki”, aki Moisés yunubianikē shanē ibū mia yunua mī dakukutiri yauxiyamawe. ⁴¹Ha inū, tsuara shanē ibukī yunukī quilômetro bestitxai anu hawē mabu mia bumaya bushūkī hanu mia yuia binumabaī ana quilômetro betsa anu mā bushūtiruki, sinatamarā. ⁴²Ha inū, yura betsa nuitapai hawa hayama mī mabu biyukatsi mia yuka yauxiama ināyukubaīshākāwē— iwanā,

**Matuki sinataibu ana danāma hatuwē nuitikiri
Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

⁴³ana hatu yuikī:

—Haska inū, betsarā, matū yusīnābū Deusū hātxa matu yusīkī yuikī: “Matunabuwē besti nuikubaīkāwē, nawabu matuki sinatamisbu

abuamarā”, akī matu yusīmisbuki. ⁴⁴Hakia eānā, hātxa betsawē ē matu yusīai. Matuki sinataibu hatuki sinatama hatuwē nuikubaishākāwē. Ha inū, matu itxaibu inū matu itxakawaibu hatu danāma merabewakī hau Deusū hatu duawanū yukashūkubaishākāwē. ⁴⁵Hakia haska matū Epa nai anuatū yura pepabu inū yura txakabubuwē nuikī hatu bari txashamashūmis inū ui imashūmis keska wakī maturi yura dasibibuwē nuikī mā hatu merabewakubainaiwē taeshū habū uīkī mā Deusū bakebu unāshākanikiki. ⁴⁶Hamē governo pei bishunikabu txakabubiai duanamemisbu keskakī tsuabūra matu duawaibu hatube besti mā duanameaya matuwē Epa Deus benimamaki, hawa manakuti pepa matu ināmarā. ⁴⁷Ha inū, ikūwaī betsabu betxitā habube besti hātxakī yura betsabu danaī ikūwābuma habiaskariamisbuwē taeshū pepakī mā hatu binuamaki. ⁴⁸Haskakē matū Epa Deus pepa nuikipa keskai maturi pepai dasibibube nuirakubaishākāwē— iwanā,

Haskai pepatikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā

6 ¹ana hatu yuikī:

—Yura betsabu mā merabewai hau matu uī bestikī kēwānūbū haskayamakubaishākāwē. Hakia yurabū berubi besti mā hatu merabewakī duawamiskenā, Epa Deus nai anuatū hawa ana betsawē matu manakuama ishanikiki, kēwāmarā. ²Haskakē nuitkapaibu mā merabewairā, tsua hatu banabimakī shabakabi hatu uīmakī payayamakubaishākāwē. Hakia habu beparamemisbū nuitkapaibu hatu merabewakī hau yurabū ea kēwānūbū, iwanā, itxati hiwe anushū inū bai namakishū hawara hatu inākī shabakabi wamisburā, yurabū manakuti ma hayabuki. Haskawē taeshū ikū kēmisbu Deusū ana hatu kēwāma ishākanikiki. ³Nuitkapaibu merabewakī tsua yuiyamakubaishākāwē, mī haibuhaira yuikī unāmamarā. ⁴Hune pepa aki pepakubaishākāwē. Hawara hune mā hatu ashūmis matū Epa Deusū unākī ana manakuti pepa betsa tibi matu ināshanikiki— iwanā,

Deus dayuikī yukatikiri Jesusū hatu yusīniaki, ha hātxarā (Lc 11.2-4)

⁵ana hatu yuikī:

—Ha inū, betsarā, ha hatūmebi kēmisbū itxati hiwe anu kasmai hemaití anu nishū hau ea nīkakī kēwānūbū ika hui kuxipawē Deus kēwāmisbuki. Haska waibu Deusū abuama yurabū besti hatu abumisbuwē taea maturā, haskayamakubaishākāwē. ⁶Hakia matunā, Deus dayukatsis iki hanu tsua niama anu ka hune habe hātxakubaishākāwē. Mā haskai Epa Deusū dasibi hune unaīwē taeshū nīkatā pepawē matu manakushanikiki.

⁷Ha inū, matu Deusbe hātxairā, hau Deusū ea nīkanū, ika habias hātxa hawētxaīs yuiyamakubaishākāwē, haska Deus ikūwābumā amisbu

keska wamarā, hamē hātxawaīnā. ⁸ Hawa mā hayama mā yukakatsis ikai mā yukariama matū Epa Deusū unaīwē taeshū has xinākī hawētxaīs yukayamashākāwē. ⁹ Eska watiki, dayuikinā:

—Nukū Epa nai anuatuū, mī kena meribirā,
mia duawakī hau mia kēwākubainūbūwē.

¹⁰ Nai anushū mī yunua haska txibāmisbu keska wakī
nenushūri dasibibūri hau mī xinā besti txibākubainūbūwē.

¹¹ Ha inū, nuku mekekī na habiatiā nū piyunū
haska mī xinaīwē piti nuku ināwē.

¹² Ha inū, nuku txakabuwaibu hatu hakimawakī
hatū txakabu nū ana haska xināmawē taeshū
nū mia txakabuwai buashūtā ana haskakiri nuku xināmayamawe.

¹³ Nuku mekekī hawē txakabuti tibi nuku kaīmashūyamawe.

Ha inū, hawara txakabu tibi nuku nemashūriakubaīwē, atiki—
atā

¹⁴ ana hatu yusīkī:

—Yura betsā matu txakabuwaxina haki sinatabiatā hawaira habe daekubaīkāwē, ana has xināmarā. Mā haskaibu matū txakaburi Deusū matu buashūtā ana xināma iriashanikiki. ¹⁵ Hamē yura betsabū matu itxakawabu ha xinākī mā pewamakē matū Epa Deusū matū txakaburi buama ishanikiki.

Haskai samaketikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā

¹⁶—Matu samakeirā, besu atimapatā iyamakubaīkāwē, habu beparamei kēmisbu samakei amua mapumisbu keskamarā. Habu beparamei kēmisbu hatū besu atimapu uīkī ma samakeaibu hau ea unānūbū ika haska mapumisbuki. Txanima yurabū uīkī hatu kēwaību hawē besti hatū manakuti bimisbuki. ¹⁷⁻¹⁸ Hakia Deus xinaī mā samakeai hau tsuā matu unāyamanū betxikitā bueshekei pekubaīshākāwē. Samakei mā haskai matū Epa Deusū dasibi hune unaītū mā ikai uīkubaīkī kēwākī matu manakushanikiki— iwanā,

Deus hiweshuni pepatikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā (Lc 11.34-36; 12.22-34; 16.13)

¹⁹ ana hatu yuikī:

—Na mai anushū huni itxapabu hiweshū mabuwē kemukī itxawamisbuki. Hakia matunā, mabuwē kemukī itxawayamashākāwē. Hawara bikī mā itxawa hawē masānē pesa pesa akī inū nakashā piritatiruki, matu benūkinā. Ha inū, huni yumetsubū matū hiwe anu hikitā matū mabu dasibi mā aru pewabiakē matu biābaītirubuki. ²⁰ Haskakē yura betsabu ikaibu keskakī kemukī mabu itxawama Epa Deus besti benimawakubaīshākāwē. Mā haskakubaīmisbuwē

taeshū Deusū matu manakukī hawara hawē masānē pesa pesa aisma inū huni yumetsubū mia biābaítirubumawē matu duawashanikiki, hiwekuimakinā. ²¹Tsuabura hawē hiweti mabuwē kasmai Deuskiri xinaī mā Deus hiweshunairā, habiariri matū xinānē mā nuiai hayaki, nai anu kasmai mai anurā.

²²—Ha inū, matū yura anurā, matū berurā, bī txasha keskaki. Haskakiri matu yusinū nīkakāwē. Matū beruwē mā uīmiski. Matū xināwē matū yura pepa haya kemuama mā shabakabi meke pewaki. ²³Hakia beru txakabuya haska xinā txakabu haya kemukī uītxakakī mā kanemiski. Ha inū, Deusū xinaī unābiakī tsuāra xinā pewama kanei txakabuhairamisbuki. Maturā, haskayamashākāwē.

²⁴—Ha inū, haratura dayarū hawē shanē ibu dabe dayashūkī ha dabe merabewatirumaki, betsa abukī txibākī betsa abuama danākī nīkamarā. Habiaskari wakī pei inū Deusri txibākī ha dabe haska washū mā duawatirumaki— iwanā,

Deusū ikūwaību dasibi mekemiskiaki, na hātxarā

²⁵ana hatu yuikī:

—Eска bestiē taea matūmebi mā hamapaiwē dabanā imisbukiri matu yusinū nīkakāwē. Hiwe bestia pepakūkaīnū ika piti pi inū tari sawenū ika hawē dabanā iyamakubaishākāwē. Hiwea hayairā, pitiwē besti nū itirubumaki. Yura hayairā, tari sawe bestinū ika nū itirubumariki. Haskakē ha dabewē taea nū hiwenū Deusū nuku hiwea ināma iniki. ²⁶Uīkāwē, peiyabukirirā. Nai anu peiyabunā, habū hawa banama inū hawa bimi tsekatā habū piti aruti hiwe hayamabiakē matū Epa Deus nai anuatū hatu pimakubaīmiski. Haskakē Deusū matu abukī peiyabu matu binumakubaīmiski, merabewakinā. ²⁷Ha inū, tsuabura ibubis nuikī hawē mabu inū hawē piti xinaīwē taeshū hawē hiwea ana txaipawatirumahairaki.

²⁸Haskai tariwē taea xinaī mā hawē dabanā imisbumē? Uīkāwē. Ha hua yumei ewamisbukiri xinākāwē. Hua dayakī tari timaisbumabia hua hawērua tuemisbuki. ²⁹Hua haskabiamiskē nukū shenipabu shanē ibu Salomão mabuhairayatū hawē tari hawērua karuhaira saweshū hawēruakī hua binuama iniki. ³⁰Hakia ni mashu huaya sepaxishū kuamisbuki. Deusū hua hawēruawamistū ha hua binumakī Deus matuwē nuikī matu tari sawematiruki, mā ikū beshmas wabiayarā. ³¹⁻³²Haskakē yura dasibibu mai hirabi anuabu piti inū tariwē kemukī benakubaīmisbuki. Hakia maturā, mā betsaki. Matū Epa Deus nai anuatū matu unaīwē taea ha piti inū tari mā bikatsis imisrā, ana has xinaī hawē dabanā iyamakubaishākāwē. ³³Hakia hawara Deusū abuai txibākī ha dukū Deus shanē ibuwakī xinākubaishākāwē. Mā haska wai ha katxu hawē hiweti piti inū tari mā hayakūkaishanaii, Deusū matu

merabewarā. ³⁴Haskakē mexukiri mī hawara washanaiwē dabanā iki dateyamakubaishhakawē. Hakia shaba tibi hawāra mia itimaska wai tashnikükämis xinākawē— iwanā,

Hatu unāti watā txitenametimakiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā
(Lc 6.37-38, 41-42)

7 ¹ana hatu yuikī:

—Tsuara ha akī txitekī unāti wayamashhakawē. Mā hatu haska wamakē Deusūri habiaskari wakī matu txitekī ha akamari ishanikiki. ²Hamē hatuwē nuiama txitekī mā hatu ha amiskē habiaskari wakī Deusū ha mā hātxai ha imiswē Deusū matu ha akī txiteriashanikiki. Ha inū, habias xināwēri mī hatu unāti wamiswē Deusū maturi unāti washanikiki, kaneamarā. ³Haskakī ikūwaī betsā pewakī merabewanū, iwanā, hawē hamapai ture hawē beruki hikia mī bikatsis ikairā, mina anu ha dukū ha hi ewapa mī haya mī xināmamē? ⁴Hi hirabiwē betimanabia hawa xināma yuikī: “Hani mī hi pese beruki ikarā, mia bipa?” akī kanekī mā yuimiski. ⁵Hakia bemakis beparamei hātxamisbuū, maturi txakabubia betsā txakabuau iūkī mā ha amiski. Mā hi hirabi betimanabia tsekashū puta keska watā matū huīti meranua matū txakabu ewapa putatā ana kaneama merabenāki hi pese mī haibū beru anua bia keska wakī huni betsā txakabu beshmas hayari merabewakī mā yusitiruki.

—Haska inū, hawara pepa Deusuna kamā pubē mā inātirumaki, hawē unāti watā matu keyutiruwē taeshunā. Habiaskari wakī ina yawa pubē mā mabu pepa inātirumariki, txakabuwakī hau matu pema pema akāyamanunā. Habiaskari wakī tsuabūra Deusū hātxa danāhairamistū hau matu deteyamanūbū hatu ana yusiyamakubaishhakawē— iwanā,

Deus yukai txikixtimakiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā
(Lc 11.9-13; 6.31)

7-8 ana hatu yuikī:

—Haska inū, betsarā, tsuāra Deus yukakī ea akarā, hawē hawara ināmiski. Tsuāra hawara benakī Deus yukanā, haki nukumamiski. Tsuāra hawara bi hikinū ishū Deus kenarā, bepeshūmiski. Haskakē xinātxakama Deus ea akarā, betsaki. Hawara mī yuka mia ashütiruki. Benakī hawara mī yuka mia betximashanikiki. Hawara bi habe hātxanū ishū mī kena mia bepeshūshanikiki.

—Ha inū, matū bakē misi matu ea aka haki dakekī mixki mā ināsmaki. ¹⁰Ha inū, baka matu ea aka haki dakekī dunu mā ināsmariki, hatuwē nuikinā. ¹¹Haskakē matū xinā pepamabia matū bakebu mā duawamis mā unai. Hamē tsuāra Epā Deus nai anua ea akī mā yukanā, hawara pepa yauxiamā matu inātiruki. ¹²Haska inū, betsarā,

tsuara miwē nuikī hau mia merabewashanūbū matū dukū haska xinākī uīmakī hatu merabewakubaīshākāwē, haska wai nuikipakī mā kaneamakirā. Habias xināwē Deusū hātxa yuishunikabubetā Moisés hatu yusīnirā, haki dasi watā na habias yununi hakimama xinaī mā hatube merabenākūkaīshanaii— iwanā,

Bai dabekiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Lc 13.24)

13-14 ana hatu yuikī:

—Txi nukaismakiri kairā, hanu hikiti shui inū hawē kati bai hashpa keska hawē kai bikamawē taea yushī txakabū bai abui yurā kaīa itxapa hawē bumisbuki. Hamē hiwekuīakiri kairā, hanu hikiti shui inū hawē kati bai haxu bika keskawē taea ha bai benakubaini atimas nukutā yura eskarabes hawē bumisbuki. Maturā, ha bai haxuki nukutā hawē bukī ea txibākubaīkāwē— itā

Hi tibi hawē bimiwē unātiki, akī yusīkī Jesusū hatu unāmanikiaki, na hātxarā
(Lc 6.43-44)

15—Ha inū, betsarā, ha parananāmisbu pepa keskakī Deuskiri yusībiakī hawē huīti inu pubē keskā txani hātxa matu yusīaību ana nīkama hatu uīrakubaīkāwē. 16 Nixi mushaya anua uva bimi mā tsekaismaki. Ha inū, isne musha anua figureira bimi batapa mā tsekaismariki. Habiaskari wakī haskai hiwemisbu pepaibu inū txakabuaibu uīkī ha parananāmisbu mā unāshanaii, haskai hiwemisbu uīkinā. 17-18 Ha inū, hi pepa bimiai txakabu ikama pepa bestimiski. Hamē hi txakabu bimiai pepamari txakabu besti iriamiski. 19 Hanua hi bimiuma tibi deratā kuamisbuki. 20 Haskakē haratura bimi txakabu haya keskatū tsuabura yusī pewakī hatu merabewabuma unātā danākī hatu nīkayamakubaīshākāwē— itā

**Deusū yunuawē besti amisbu hawenabukiri Jesusū
hatu yusīniaki, na hātxarā**
(Lc 13.25-27)

21—Ha inū, tsuabūra hatū kesha bestiwē ea kenakī: “Shanē Ibuū, Shanē Ibuū”, ea wabiakī haska xinaīsbumarā, habū ē Epā hātxa txibāma nai anu nukube hiweama ishākanikiki. Hakia ē Epa nai anuatū hawara yununi inū abuai txibākī akubaīmisbu besti nukube hiweshākanikiki. 22 Na haska ē matu yuiai keska enabu kayabi hatu itxawanū ika ē ana huaya itxapabū ea yuikī: “Shanē Ibuū, Shanē Ibuū, mikiri yusīkubaīkī mī kena kuxipawē yuikī yushī txakabu nitxīkī dami atimaska betsa betsapa nū mia ashūkubaīmiski. Nukuri katuriwe”, ea akaibu 23 hatu

yuikī: “Parananaĩ txanitzakakī mā txakabuwamiski. Mā enabumaki. Turi burikāwē”, ē hatu washanaii— itā

Unanepabukiri inū unaísmapabukiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā
(Mc 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴Hakia habū ē hātxa nīkakī akubaíshanaibukiri miyuiwē matu yusīnū nīkakawē. Tsuāra hiwe wakatsi ikī mai basābaikī uke merā mixkiki pesashū haki mixki tsamabirākī hiwe waimakē ²⁵hanua ui ika bai matahairabirākī hawē hiwe atxia ha hiwe mixkiki tsamiāwē taea niwēwānē tsibusketiruma keska hawē daya benuama ha huni unānpakī. ē hātxa nīkamisbu haska keskaki. ²⁶Hamē hawara ē yuiai danākī txibaísbumakiri matu yuinū nīkakawē. Tsuāra hiwe wanū, iwanā, maxi anu basākī kini txai wama beshātu besti watā mixki tsamabirākī habebis watā hiwe waimakē ²⁷hanua ui ika bai matahairakī hawē hiwe atxia mixkiki tsamīamawē taea hawaira niwēwā bekī tsibuskea di ika keskakī hawē daya benuhairamisbuki. Haska dayamisbu keska patapabuki, ē hātxa danaiburā— akī hatu yusīkī hātxa meneai ²⁸⁻²⁹nīkai: “Betsabū Deusū hātxa nuku yusīmisbu keskamaki. Hakia shanē ibu kuxipa keskakī nuku yusībikaĩ”, iki Jesusū hatu yuiai nīkai e iake iakenibukiaki.

Huni yuraki txamini Jesusū kayawanikiaki, na hātxarā
(Mc 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 ¹Hanua Jesusū hatu hātxa wakī menetā mati anua butukiranaya yurā kaiānē txibābiranaibū ²huni yuraki txamini habias baiwē Jesus huaiki nukutā ha bebū dāti ishū yuikī:

—Yusīnaã, ea kayawakatsis ikī mī ea kayawatiruki— aka ³hawē txamiwē mesekī danākī tsuā mekatsi ismabiakē Jesus hawē dabānā ikī meshūkaĩ mekī yuikī:

—Ē mia shushawakī kayawai— akaya hawē txami sakara iki dashnukui keyuaya ⁴Jesusū nemakī yuikī:

—Ē mia yuiai nīkairawe. Hawara ē mia ashukiri tsua yuiyamayukubaítawē. Ha dukunā, Deusbe nukunabu hātxashunika anu mī yura mī ma kayashu hatu uīmatāwē. Haska mī ma kayashu hau habū mikiri unānūbū habiaskari inākuī Moisés yununi hatu anu buritāwē. Mī haska buaya mī ma kayashu habū mia unāshākanikiki— abainikiaki.

Romano capitāonē dayaru Jesusū shushawanikiaki, na hātxarā
(Lc 7.1-10; Jo 4.43-54)

⁵Hanua Jesus Cafarnaum mae anu hikiaya ea anū, iwanā, Romano capitāo Jesuski nukushū ⁶yuikī:

—Yusīnaã, ē dayaru isī tenetxakayamai ma babua ana benitiruma nuitapahairaikiki— aka

7Jesusū yuikī:

—Haskakenā, ē mia shushawashuī katiruki— akaya

8ana capitāonē xinātā yuikī:

—Yusīnaā, mī ea binua ē hawamaki. Ě hiwe anu kama mī kuxipa besti yunuwe, hau ē dayaru ea shushashununā. **9**Ha inū, hatū ea yunumisrā, ē shanē ibu hayaki. Eāri soldadobu yunui ē shanē ibumiski. Betsa yunukī: “Kawe”, ē wa kamiski. Betsa yuikī: “Huwe”, ē wa humiski. Ě dayaruri yunukī: “Ea ashūwē”, ē wa amiski— aka

10Jesusū nīkai e itā ha hatxū beaibu hatu yuikī:

—Na haska nawa capitāonē ea ikūhairawai nukunabu Israelbū ikūwaību haska keska ē hatuki nukuriamaki. **11**Eānā, ikū ē matu yuiaii. Deus shanē ibukī mai hirabi anua bari huaikiria inū bari hikiaikiria ikūwaību dasibibu hatu itxawatā duawakī Abraão inū Isaque inū Jacóbetā hatu pimashanikiki. **12**Hakia nukunabu Deusū yubabiani hawē hātxa txibākī ikūwābumakē hatu danātā hanua kashai sheta yēsh yēsh imisbu mexuhaira merā hatu urēshanikiki— itā

13Jesus nasaukekawā capitāo yuikī:

—Haska mī ea ikūwaīwē taeshū ē mia ashūshuki. Mī hiwe anu kariwe— akaya habiatiāri hawē hiwe anua hawē dayaru shushanikiaki.

**Pedrō dais aību inū isī betsapa teneaibu Jesusū hatu
shushawanikiaki, na hātxarā**
(Mc 1.29-31; Lc 4.38-39)

14Hanua hawē hiwe anu Simāo Pedrō Jesus iyua kai hikitā habianuri hawē dais aību yuna daka uītuxikī **15**Jesus hawē nuikī metsūshū yuna shushawa benikirā duawakī bawashū hatu pimaya

16hanua ma bari kai mexuaya ha mae anu hiweakeakeabū yushī txakabu hayabu inū isī betsapa teneaibu Jesus anu iweabu yushī txakabu kaīmakī isī teneaibu dasibi shushawanikiaki. **17**Deusū hātxa yuishunika Isaíasī yuikī: “Deusū Katuatū nū isī teneai maīwākī nuku shushawashanikiki”, akī hatu bebükiri yuini Jesusū habiaskari wakī hatu anikiaki.

Jesus txibanū, iwanā, yukanibukiaki, na hātxarā
(Lc 9.57-62)

18Shaba betsatiā hanushū dasibi hatu shushawaxina tsautaūshū daketapawaibu uīkī hawē tsumabu Jesusū yuikī:

—Iā kesha betsauri huīrukuī nū bunūbū matū shashu pewakāwē— hatu wa pewaibū **19**Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmis betsа hushū Jesus yuikī:

—Yusīnaā, hanira mī kai anu ē mia txibākatsis ikaii. Mibe kapa?— aka **20**hawē xinā unānū, iwanā, Jesusū yuikī:

—Kamā inu hawē kini hayaki. Peiyabu hawē na hayabuki. Hakia matū Hutxi Kayabi Iuwa eā ē hatu yusikubaunai hanu ushati hiwe ē hayamaki. Ě ikai keskai mī iriatirumē?— akaya

²¹ haki txiti ika betsāri Jesus yuikī:

—Shanē Ibuū, ea heneyewe, ha dukū ē epa mawa maiwatā ē mia txipu txibāshanairā— aka

²² nemakī Jesusū yuikī:

—Haskamaki. Habū ea txibābuma mawa keskabū mī epa mawa mia maiwashūtirubuki. Hakia mianā, na habiatiā tapī ebe kawe— abaini

Niwe inū iānēwā Jesusū nemanikiaki, na hātxarā

(Mc 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ hanua hawē tsumabube shashū inatā tu abaini kaya ²⁴ iānēwā besusi pukeaibū Jesus ma bika shashu txishukiri daka ushakē hanua niwe kuxipahira bekī hene buspu tsaubirākī shashu hene matawa ma hiki kemaya ²⁵ datei Jesus anus itxashū datekī bestēwākī yuikī:

—Yusinaā, yusinaā, menā nuku merabewariwe, hiki nū hasatirukirā— akabu

²⁶ bestētā hatu yuikī:

—Haskai mā dateai? Mā ea ikū kayabiwariamamē?— itā benikawā niwēwā inū iānēwā buspu tsauriranai nemakī:

—Nesewe. Peswe— aka niwe maī neseaya iānēwāri betxuruni maiāyā ²⁷ e itā hawē tsumabu yuinamekī:

—Na hunirā, hawa hunimē? mī atirumakirā. Niwe inū iānēwanēri nīkaikikirā— ibaini bui

Huni dabe yushī txakabu haya Jesusū kaīmanikiaki, na hātxarā

(Mc 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ hanua kai iānēwā kesha betsauri mai pakea Gadara anu keti itā Jesus bututā mapekekainaya hanua huni dabe yushī txakabu hayabu hanu mawabu maiwamisbu anu besti hiwea pubēhairakē hatuwē datei tsuā dūkebaīsma maiwati anua kaībirani Jesuski nukuaibū ²⁹yushī txakabū hatu bis imakī yuimakī:

—Jesusuū, mī Deusū bake nū unaiī. Nukurā, mī nuku haska wai? Hanu kupiaitiā iriamabiakē unāti wakī mī nuku kupi huai?— iwanā,

³⁰ ha mati anushū ina yawa itxapabū pikī mai misheshaibu ³¹yushī txakabū uītā Jesus yukakī:

—Mī nuku kaīmakī nitxīainā, ua ina yawa anu nuku nitxīwē, ha merā nū hikinunā— akabu

³² Jesusū hatu yuikī:

—Peki. Hari butākāwē— hatu wa ha huni dabe anua yushī txakabubu kaībaini ina yawa merā hikibainaibū ha ina yawa datei mawa keyatapa butei niri ibaini iāki pukui keyutā hasai keyuaibū

³³haskai uítā ha ina yawa mekenikabu datei kuxibaini mae anu bushū huni dabe yushī txakabu hayabu haskashu hatuki txaniakeakeaibū

³⁴hanua ha mae anua yura itxapa kaibirā haskashu uīnū ika Jesus anu beshū ina yawa hasai keyukāshu uítā datekī Jesus nitxīkī yuikī:

—Nukū mae anua kariwe— anibukiaki.

Jesusū huni yura babuni shushawakī hawē kuxipa

hatu uīmanikiaki, na hātxarā

(Mc 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 ¹Haska wabu hawē tsumabube Jesus shashū nanetā ana txitükaini iānēwā pukebaini hawē mae Cafarnaum anu hiki keti ikaibū ²ma ana Jesus hua nīkatā huni yura babuni hawē dakatiki daka hawē haibuaiibū bakebirā datatā: “Jesusū shushawatiruki”, iwanā, xinaibū ikūwaibū Jesusū unākī huni yura babuni yuikī:

—Dateyamawe. Mī txakabuwē Deusū mia kupikatsis ibiakī mā ea ikūwaiwē taeshū hau ana xināyamanū ē mia buashunaii— akaya

³Deusū hātxa kenenibu yusinānāmisbū nīkatā Jesuski sinatai yuinamei: “Ha huni txakabuki. Nuku paraī Deus keskakatsis ikikiki. Deusū besti hawē txakabu buatiruki”, ikaibū ⁴tsuā Jesus yuiamabia hatū xinā unākī Jesusū hatu yukakī:

—Matunā, haskakī mā xinā txakai ikai? ⁵Haratu bikamamē, hawē txakabu buashunaraka, hawē yura beniaraka? ⁶Ha dabe bikakē Deusū besti atiruwē taeshū haskakī mā xinātxakai? Ě matū Hutxi Kayabi Iuwa na mai anua ea ē hawē kuxipa hayatū hawē txakabu ē buashütiru mā unānū ē akai uīkāwē— iwanā, huni yura babuni kaya wakī yuikī:

—Benitā mī dakati iabaini mī hiwe anu kariwe— aka

⁷hawaira yura damesteni kayatā benikawā hawē dakati bitā iabainaya ⁸mapubaūshū uī datekī yuikī:

—Habaa! tsuā haska waismaki. Hakia Deus pepahairatū na huni ma kayawashuki— iwanā, uīkī Deus kēwanibukiaki.

Governo pei bishunika Mateu Jesusū katukī

tashnimabañikiaki, na hātxarā

(Mc 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹Hanua kaïkaini hanushū Roma governo pei bishūti hiwe anu ē Mateu tsauwa Jesusū ea betxitā yuikī:

—Ē mia tapīmai ea txibākubaīwē— ea wa benitā dasibi hene keyubaī txibā taewabaī ¹⁰ē hiwe anu iyushū hatu pimanū, iwanā, Roma pei bishūmisbu inū Deusū hātxa kenenibu yusinānāmisbu hatu nīkaibuma ē haibuaiibū itxawashū Jesusbetā nū piaibū ¹¹fariseubū uīkī Jesusū tsumabu yukakī:

—Haskakī matū yusinā pei bishūmisbu txakabubu inū nukū hātxa nīkaibumabetā pimēkaī? Txakabuki— akaibū

12 Jesusū nīkatā hatu txitekī yuikī:

—“Ē peki”, iwanā, xinaību anu huni dauya kaismaki. Hakia isī teneaibu anu besti huni dauya kenabu kamiski. **13** Deusū Oséias yuinirā, mā uīriamamē? Matu yuinū nīkairakāwē: ‘Ea benimawanū ishū txashuwā kuakī menu keyuaiwē besti akama yurabuwē nuikī hau ea benimawakubainūbūwē’, aka nīkatā Oséiasī keneniki. Haskakē: “Ē txakabuki”, iwanā, xinaību hatū huīti pewakī ē hatu merabewa xinā betsa watā hau Deus ikūwanūbū ē huniki, huni dauya keskairā. Hakia: “Ē txakabumaki”, ikī xinaību hatu merabewatanū ika ē huamaki— hatu waniki.

Samakenikabū Jesus yukanibukiaki, na hātxarā
(Mc 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Hanūkaī shaba betsatiā Naximanika Joāoki txiti ikabu Jesus anu beshū yukakī:

—Nuku inū fariseubuki txiti ikabu nukū txakabuwē taea nukūmebi itxakanikai samakei nū piama ushayumiski. Haskai miki txiti ikabu samakeisbumamē?— akabu

15 Jesusū hatu yuikī:

—Huni aīyaī nawaiba anu hawē haibuaibu pashkariama manunamei hatūmebi piama itxakanikatirubumaki. Hakia hatu shunūbaini kakē manui hawē haibuaibu samakei piama ipaketirubuki. Ea iyuabū habiaskariai ewē nui ē haibuaibū piama iriashākanikiki— iwanā, ana hatu yuikī:

16 —Ē yusīanā, tari bena txukariama keskaki. Matu yusinū nīkakāwē. Tari sheni bashnekea tari bena tuash txukariamawē tari sheni tsamīa patsa estei ana bashnekemiski. Hamē matū yusīanā, tari sheni bashnekea keskaki. Ē yusīawē tsamīa keska wakī matū yusīa ē pewatirumaki.

17 Ana habiaskari keskawē matu yusinū nīkakāwē. Bitxi bixtu sheniki uva hene bena buspuriamanekī mata washū denesh mestēwā hamebi katsai buspui bitxi bixtu sheni peshemiski, vinho bena inū bitxi sheni benuirā. Habiaskari wakī ē yusīa bena matū xinā sheni ē husitirumaki, benukinā— hatu wai

**Aībū himi bashneni Jesusū maīwātā Jairō bakeri
bestēwanikiaki, na hātxarā**
(Mc 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 hanua hātxai meneriamakē judeu shanē ibu betsa Jesus betxibirani hushū ha bebū dāti ishū yuikī:

—Ē aību bake mawakatsis ikikiki. Ebe kashū uīkī hau shushanū ea meshuniyuwe— aka

19 Jesus benitā kaya nū hawē tsumaburi nū habe buaibū **20-21** hanua aību himi bashneni ha isī tenei ma 12 ano kabia hawa neseisma bari betsa tukama

ikūkaīmis nuitapakī Jesus txibākī xinākī: “Hawē tari kesha besti mea ē shushatiruki”, iki Jesusū petxiuri txibābaini kakī hawē tari kesha besti metsa hawaira hawē himi maiāyā²² Jesus niti itā nasaukekaū uīkī ha aību yuikī:

—Aībuū, mī ea ikūwāyā ē mia shushawashuki. Ana isī teneama unānuma kai periwe— aka habiatīari ana himi ikama kaya

²³haska wabaini buaibū judeu shanē ibū hiwe anu itxa yurā kaiā kashai saī iki biski ikaibū hikikaīki hatiritū teperewe mawaibu Jesusū²⁴ hatu yuikī:

—Haskai eiskāu kashai mā biski ikanai? Hawē bakerā, mawa kayabiamaki. Usha bestia ikikiki. Unu tashniyukāwē— hatu waya: “Hawē yura ma mawaki”, ishū itxapabū Jesus uīkī usaību²⁵ hatu nitxiā buaibū hanu aību dakanu Jesus hikikaī txipax metsuā ana hiwei benikauniaki.²⁶ Hanushū ha mae ewapa anushū Jesusū haska waxina dasibibu txaniaibu nīka keyunibuki.

Huni bekū dabe Jesusū shushawanikiaki, na hātxarā

²⁷Hanua shanē ibu Jairō hiwe anua kaīkainaya huni bekū dabeta txibākī hui kuxipawē yuikī:

—Davī babaā, nukuwē nuiwe— akubainabu

²⁸hanua Jesus hiwe betsa merā hikiaya huni bekū dabe haki nukuabu Jesusū hatu yukakī:

—Ē matu shushawatirurā, mā ea ikūwaī?— hatu wa

—Haa. Shanē ibuū, nū mia ikūwaī— akabu

²⁹hanushū Jesusū hatu bemepitā yuikī:

—Haska xinākī mā ea ikūwaīnā, mā shushaii— hatu waya

³⁰hawaira bepeshetā uīaībū Jesusū hatu nematzakayamakī yuikī:

—Ē matu haska washurā, tsua yuiyama mapuyukāwē— hatu wabia

³¹bushū haska Jesusū hatu shushawashu dasibi hatuki txanibaūkī kakapa waibū

Huni huyu Jesusū shushawanikiaki, na hātxarā

³²habiatīari huni huyu yushī txakabu haya Jesus anu huni betsabū iweaibū³³ Jesus hawē nuikī yushī txakabu kaīma kaya hātxai taeaya ha dapi mapubirākī uī e itā yuikī:

—Israelbū haska nū uīaī keska tsuā aismaki. Ha huni pehairaki— akeakeaibū

³⁴hatū hātxa abuama fariseubū hatu yuikī:

—Na hunirā, yushī txakabu shanē ibū kuxipa hayaki. Haska bestiwē taeshū yushī txakabu hatu kaīmaikiki— ikeakeaibū

Jesusū dayakapabu eskarabeskē ana mirima yukatikiri hatu yusīniaki, na hātxarā

³⁵hanua hatu haska wabaini kakī Galiléia anu mae ewapabu inū mae hatiubuma anushū hatū itxati hiwe anushū yusīkī Deus shanē ibuaikiri

kakape yusikī isī betsa betsapa teneaibu shushawakubaūkī ³⁶yurā kaiā uī hatuwē nuihairakī habu txashuwā uīnikauma keskabuwē taea hatuwē dabanañ ikī ³⁷⁻³⁸nū hawē tsumabu nuku yuikī:

—Ē tsumabū ē hātxa ikūwākī txibāmisbū hatu yusīakeakebaunaibū itxapabū ea ikūwāshākanikiki. Haskakē ikū Deusū bai anu mibā mirima ma huxī keyui keska dakaki. Hakia hawē dayakapabu eskarabeswē taeshū ana dayakapabu itxapa hau yununū bai ibu Deus ana yukakāwē, hawē yunu tsekakī itxawashunai keska wakī yurabu hau hawē hātxa hatu yusībaūshanūbunā— nuku waniki.

Jesusū hawē 12 tsumabu itxawashū hatu kuxipa wanikiaki, na hātxarā
(Mc 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 ¹Hanushū nū hawē 12 tsumabu Jesusū nuku itxawashū hawē yushī txakabu kaīmati kuxipa inū hawē isī betsa betsapa teneaibu shushawati kuxipa nuku yununiki. ²Nū hawē 12 kuxipayabū nukū kenarā: Simão hawē kena betsa Pedro inū, hawē betsa André inū, Zebedeū bake dabe Tiago inū, hawē betsa João inū, ³Filipe inū, Bartolomeu inū, Tomé inū, nawā pei bishunika Mateu ea inū, Alfeū bake Tiago inū, Tadeu inū, ⁴Simão betsā nawabu abuisma inū, Judas Iscariotes hatū Jesus hatu txipu atximashanai nū hati inibuki, Jesusū tsuma kuxipayaburā.

Kakape hau hatu yusitanūbū dabe tibi hawē tsuma kuxipayabu Jesusū nitxíniakiaki, na hātxarā
(Mc 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵Nuku haska watā hanushū nū hawē 12 tsuma kuxipayabu Jesusū nitxíkī nuku yuikī:

—Nawabū mae anu buama inū Samaria mai pakea hanu hiweabu anuri buyuama ⁶hakia Israelbu txashuwā benua keskabu anu besti bushū ⁷hatu yuikī: “Deusū Katua shanē ibui ma kemaikiki”, akī hatu yusīkubaūtākāwē. ⁸Haska wakī isī teneaibu shushawakī mawabu bestewākī yuraki txaminibu kayawakī yushī txakabu hayabu kaīmakī akubaūtākāwē. Na kuxipa hawa pakama mā bishuwē taea habiaskari wakī habias kuxipawē hatu merabewakī hawē hatū hamapai hatu yukayamakubaūtākāwē.

⁹Kairā, mā eskabaītanūbū matu yuinū nīkakāwē. Mais butākāwē, hawa buamarā. Ouro pei heshe inū, prata pei heshe inū, cobre pei heshe buama, ¹⁰kapākā buama tima tari betsa buama, matū bitxi tae betsa buama, hawē mestēti betsa buyamatākāwē. Hakia mā haskakainaya dayakapabu pimamisbu keska wakī matu pimariashākanikiki.

¹¹Hanua mae betsa anu hikitā huni duapa yuka ikaī haki nukutā hawē hiwe anu matu iyua hanu kashū hawē mae anua kariama ha huni duapatū

hiwe anu hiweyushū hawē mae anushū yusiyushākāwē. ¹² Hanua hiwetā hikikaīkī eska yuishākāwē: “Unanuma hiwekāwē, Deusū hātxa nū matu beshuainā”, hatu washākāwē. ¹³ Hanushū matu beyawaibunā, matū hātxa pepa hatu yusishākāwē. Hanushū matu beyawakī Deusū hātxa nīkaibu hau Deusū hatu unānuma hiwemakī duawakubaishanū yunushākāwē. Hakia hanushū matu beyawabumakenā, matū hātxa pepa hatu anu hamē benuyamashākāwē. ¹⁴ Ha inū, hanishūra matu danākī nīkakatsi ikabumakē hatu unāti wakī hanua kaībaikī matū tae anua mai kuru hatuki tabaishākāwē, hau habiaskasi hiwenūbunā, hawa unāmarā. ¹⁵ Ikū ē matu yuiaii. Hanu Deusū yurabu dasibi hatu kupiaitiā haska Sodoma inū Gomorra ha mae ewapa dabe txiwē Deusū hatu kupikī haska wani binumakī habū matu danānibu Deusū hatu kupihairashanikiki—iwanā,

**Hawē tsuma kuxipayabu hatu itxakawashanaibukiri
Jesusū hatu yusiniaki, na hātxarā**

¹⁶ ana nuku yuikī:

—Eskawē taeshū ē matu yuiai nīkairakāwē. Kamā inu pubēbu anu mā ē 12 tsumabu txashuwā pepa nitxiā keska wakī ē matu yunuaii, mā ē tsumabu ewē taea matuki sinataibu anurā. Haskawē taea dunu tsuā parātiruma unānepai inū deiwā pepa keskakī tsua sinatamayamashākāwē. ¹⁷Mā ē kakapekiri hatu yusīawē taeshū ikūwābumā matu kupinū, iwanā, hatū mae shanē ibu anu matu iyushākanikiki. Ha inū, hatū itxati hiwe anushū ekiri mā hatu yusīaību betsabū matu kuxa kuxa ashākanikiki. Uīrashākāwē. ¹⁸Hakia ē kakape ikūwākī mā ea txibaībuwē taeshū tsuabūra matu atxishū shanē ibu kuxipabu anu matu iyuabu ē yusīakiri shanē ibu betsabu inū judeubuma nawabetsabuki ekiri mā txaniriashanaii. ¹⁹Hakia atxishū shanē ibu kuxipabu anu matu iyuabu hawara mā yuitirukiri Deusū Yushī Pepatū matu unāmashanikiki. Haskakē hawa dateama harakiri yuishāpa? ikī bebükiri xināyamakubaishākāwē, ²⁰matūmebi mā hātxamakē matū Epa Deusū Yushī Pepatū merabewakī matu hātxamashanikikirā.

²¹ Ha inū, yura betsā hanubi hawē betsabū ea ikūwaību hatu atximakeakeriashākanikiki, hau hatu tenānūbunā. Habiaskari wakī hatū ibubū hanubi hawē bakebu hatu atximariashākanikiki. Ha inū, habiaskari wakī bakebu hatū ibubuki sinatakī hatū ibubū ea ikūwaību hatu atximashū hatu tenāmariashākanikiki. ²²Ekiri haska yuibaūkī mā ea txibaībuwē taeshū yurabū matu danaī mirima matuki sinatashākanikiki. Tsuabura matu keskakī ea txibaī heneisbumari ē hatu mekeriakubaishanaii. ²³Hakia mae betsā anushū matu itxakawaibū hanua kaībaini mae betsā anuri kashū hatu yusīkubaishākāwē. Israelbū mae tibi anu nati ikī mā hatu yusī keyuriamakē ikū matū Hutxi Kayabi Iuwa ē shanē ibui taeshanaii.

²⁴ Ha inū, hatū tsumabū hawē yusinā binūtirubumaki. Ha inū, hawē dayaru hawē shanē ibu binūtirumariki. ²⁵Haskawē taea hawē tsumaburā, hatū yusinā

hātxa txibaī hau habiaskari keska ikubainūbūwē. Habiaskariai dayarubu hatū shanē ibū yunua nīkai hau hatū shanē ibu keska iriakubainūbūwē. Haskakē ē matū yusīnā ea kenakī: “Yushī txakabu shanē ibu Belzebuki”, ea wamisbuwē taeshū ē yusīa mā txibākubaīmisbuwē taeshū maturi kenakī: “Belzebū enabuki”, akī matukiri yuikī txiteriashākanikiki— iwanā,

Tsuki datetimakiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Lc 12.2-7)

²⁶ana nuku yuikī:

—Habū matu itxakawaiburā, hawara habu beparametā hune akubaīmisburā, Deusū dasibi shabakabi hatu uīmashanaiwē taea hatuki dateyamashākāwē. ²⁷Hakia hawara ē matu besti yuiai huneama shabakāshū hatu yuibaūshākāwē. Ha inū, dītu merā hikitā hawē beputi bepua keska watā hamapai hune ē matu yuimis hemaitī anushū hātxa kuxipawē shabakabi hatu yuishākāwē. ²⁸Ha inū, tsuabūra matū yura besti tenātirubuwē dateyamashākāwē, tenāshū matu ana itxakawapaketirubumakirā. Haki besti mesei mā datekubainūbū matu yuinū nīkakāwē. Tsuāra matū yushī tenātā txi nukaismanu hawē kuxipawē matu yunutiru bestiki mesei datekubaīkāwē, Deuskirā. Ikūkī ē matu yuiai ha bestiki datei mesekubaīshākāwē.

²⁹Haska inū, isa mixtī dabe pei heshe bestitxaiwē bitirubuki, hatiramarā. Haska wabiamisbū isa tibi tanai Deus hakimaismaki.

³⁰⁻³¹Hamē matū bu dasibi mirimabiakē Deusū ma tana keyumistū isa mixtī itxapa abubiakī Deusū isa mixtī binumakī matu abuhiramiski. Haskakē hawaki dateyamakubaīshākāwē— iwanā,

**Habū Jesus ikū kayabi wai haki dakeisbuma unāti washanaibukiri
hatu yusīniaki, na hātxarā**
(Lc 12.8-9)

³²ana nuku yuikī:

—Tsuabūra ea ikūwaī dakeama ea datā akī yurabu hatu yuikī: “Ê Jesusunaki”, iki eki hātxakubaīmisbu ē Epa Deus nai anuabe hātxakī: “Harā, enabuki”, akī ē hatu yuishūshanaii. ³³Hakia tsuabūra ea txibāma ē hātxaki dakei: “Ê Jesus ikūwāmaki”, iki eki hātxakubaīmisburā, eari ē Epa nai anuabe hātxai: “Narā, enabumaki”, akī ē hatu hātxashunamari ishanaii— iwanā,

**Hawenabū ikūwaību inū ikūwābuma bika tenemashanaikiri Jesusū
hatu yusīniaki, na hātxarā**
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ana nuku yusīkī:

—Mai anushū yurabu unānuma hiwemanū ika ē huni dabane mā xinaīmēkai? Haskamaki. Hatu pashkatā hatu bika tenemanū ika ē huniki. ³⁵Ê hatu haska waya huni bake hawē epabe sinatarabeshākanikiki. Ha

inū, aību bake hawē ewabe sinataraberiašhākanikiki. Ha inū, hawē babawā hawē yayabe habiaskariashākanikiki. ³⁶Ewē taea hawenabube danānanaī sinatanameshākanikiki.

³⁷⁻³⁸Hawē ibubu inū hawē bakebu abuhairakī ea abu beshmas wamisrā, enabumaki. Ha inū, tsuabūra ea txibākatsi iki bika tenei eki hawa dakeama: “Ē habe mawakatsi ikaii”, ikī yuiabumarā, habu enabumariki. ³⁹Hamē tsuabūra hatūmebi mekei: “Ē mawakatsi ikamaki”, ikī xināmisburā, eauma mawashākanikiki. Hakia ea ikūwākī ē kakape yuikī ea txibaīwē taeshū tenābu ebe hiwekuīshākanikiki— iwanā,

Manakuti pepa ha dukūtū bitikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mc 9.41)

⁴⁰ana nuku yuikī:

—Haska inū, ē matu nitxiā mā kakē tsuāra matū hātxa nīkakī matu beya wakī eari beya wakī haibu washākanikiki. Tsuabūra ea haibu wakī hatū ea yununiri haibu wariashākanikiki, hawē hātxa nīkakinā. ⁴¹Deusū hātxa yuishunikatū yuiai hawē hātxa nīkakī beya wanishū habū Deusū hātxa akaibū manakuti pepa bishākanikiki. Deusū hātxa ikūwākī huni pepa beya wanishū huni pepā manakuti pepari bishākanikiki. ⁴²Ha inū, eki txiti iki beshmasbiabū hatu ūpush matsipa yukabu ea txibāmisbuwē taeshū hatuwē nuikī ūpush hatu amakubaīmisbu ikū hawē kupiti pepa bishākanikiki— nuku aniki.

11 ¹Hanushū nū hawē 12 tsuma kuxipayabu yusī menetā Jesusū nuku nitxiā nū kaya mae betsā betsapa anuari habia dapikeari hatu yusīriakubaunaya

Jesus anu Joāonē hawē tsumabu yununikiaki, na hātxarā
(Lc 7.18-35)

²⁻³Naximanika Joāo bitxiti hiwe anu bitximabu hiweshū haska Jesus Cristō akubainaikiri banabimatātanabu Joāonē nīkatā hawē tsuma hatira kenashū yunukī:

—Jesus anu bushū: “Mekenika Cristo Deusū nukū shenipabu yubani ha hushanairā, mī habiamē? Betsa daka nū manai?” akī ea yukashütākawē— hatu wa bushū yukabu

⁴Jesusū hatu yuikī:

—Hawara uīkī mā nīkakubainairā, haska Joāoki txaniritākawē, eskaubkirirā. ⁵Bekū inū beshushbū uīaību inū, haska mapuisbuma mapuaibu inū, habu bitxiki dasibi txami betsaniki dakemisbu maī sakara iki keyuaibu inū, patabū nīkakī keyuaibu inū, mawa ana besteaību inū, habu nuitapaibū hatū pashati kakape nīkatā benimaiburā, haska Joāo yuitākawē. ⁶Tsuāra ea ikūwaī hawa hawē xinā txakabui txītūismarā, ikū benimashākanikiki!— hatu wa

⁷João anu buaibū ha dapi mapubaunabu Jesusū Joāokiri hatu yui taewakī:

—Hanu tsua hiweabuma anuarā, hawa mā uītāanimamē? Tawa pei niwē bubi bubi wai keska wakī hunī hawē xinā betsa betsapa maewakeakeimamēkai?

⁸Haskamē? Haskamaraka? Haskara hakiri kaīaī mā uītāanimamē? Hunī tari pepa sawea daka? Tari pepa sawea mabu akūhairayabu hatū shanē ibū hiwe hawērua anu besti hiwea ikaibu mā uītiruki. ⁹Haskakenā, hawa mā uītāanimamē? Deusū hātxa yuishunikamēkai? Haki. Joāonā, ikū Deusū hātxa yuishunikaki. Ha inū, yuishunika betsabu Deusū yununi Joāonē ma hatu binuaki. ¹⁰Ha inū, Deusū hawē bake nitxikatsi Joāokiri yuikī:

‘Nīkawe. Hanu mī kashanū hau pewai kanū ē hātxa yuishunika betsa bebükiri ē yunushanaii, ē mia nitxīriamarā’, akī hakiri hawē kaka kenenibuki. ¹¹Ikū ē matu yuiaii. Yura dasibibū Deus dayashūkī tsuā João binuama ibianibū hanu Epa Deus shanē ibuaitiā ikūwaību haki dasiabu beshmashairabiaibū João binushākanikiki.

¹²⁻¹³Naximanika João huriama matū itxati hiwe tibi anushū Moisés yusīa inū Deusū hātxa yuishunikabū yusīpauni matu yusī bestikubainimabuki. Hakia João hushū Deus shanē ibushanaikiri bebükiri hawē kaka pepa yusīkubainaya huni pubenē detekatsis ikī Deus shanē ibushanai ewamamakī beshtenū ika ikanikiki.

¹⁴⁻¹⁵Mā pabīkiyabuki. Nīkatā hakimayamashākāwē. Deusū hātxa yuishunika Elias hau ana hushanū Deusū yubani Joāonā, habiaki. Mā ikūwākatsi ikairā, hawē hātxa ikūwākāwē—iwanā,

¹⁶—Nukunabu na habiatī hiweabunā, haskara xinākanimēkai? Matu yuinū nīkakāwē. Mae namakis hemaitī anu beyuskī hatū ibubu imis mawai bake mixtību shuku dabea tsauhshū shuku betsā yuikī: ¹⁷“Teperewe nū mawabiaya benimai mā nawamaki. Hanua nū kashei ikaskī nū nuiti nawa mawabiaya mā kashamariki”, hatu wabu hawawēra beyusti unābuma keskabuki, nukunaburā. Matū xinā txākāti hubiakē mā benimamaki. Hamē matū txakabu xinaī kashakatsi ikama mā xinā betsa waismaki. ¹⁸Habiaskariai ha dukū Naximanika João hushū matu yusīkubaikī misi pepa piama vinho paepa akama matube beyusamakē hakiri hātxakī: “Yushī txakabu hayaki”, iwanā, mā yuiakeakeimaki. ¹⁹Hanua eari matū Hutxi Kayabi Iuwa hushū misi pepa pikī vinho paepa aki ē matube nawabiakükainaya ea yuākī: “Uīwē. Pikeki. Paēkī Romano pei bishunika txakabubu inū yura txakabu betsabu haibu wamiski”, ikī mā eari yuāmiski. Hamē nuku dabe nū pepabiakē Deusunabu kayabibu besti unānepakī habū nukū yusīa nīkatā nuku txibākanikiki—iwanā,

**Mae betsa betsapa anushū Jesus nīkabumakē hatu ha
anikiaki, na hātxarā**
(Lc 10.13-15)

²⁰Hanushū Jesusū hatu yusīkī taewaimanu mae betsa betsapa anushū yurabu uīmakī dami atimaska hatu washūbia hawa hatū xinā betsa wama ikimabukiri yurā kaiā Jesusū hatu yuikī:

²¹—Corazim inū Betsaida anu mā hiweabu matū txakabu henetā mā xinā betsa wakatsi ikamarā, mā nuitapahairashākanaii. Hakia Corazim inū Betsaida anushū hawē unāti dami kuxipa betsapa ē matu uīmakubainima keska Tiro inū Sidom anu hiweabūrī habiaskari uītā hatū txakabu henenū, iwanā, huīti nixmahairatā saku tari besha sheni sawetā txi mapuwē mapu tukutā hatū xinā betsaa watā Deus ikūwākeanibuki. ²²Haskawē taeshū hanu kupiaitiā ha nawabu Tiro inū Sidom anu hiweabu hatu kipi mirīkī Corazim inū Betsaida anu hiweaburi xinā betsaa wabuma Deusū hatu kupihairashanikiki. ²³Ha inū, Cafarnaum anu hiweabū mā xinākī: “Nū pepabuwē taeshū Deusū nuku kēwāshanikiki”, ibiakī mā ea ikūwābumawē taeshū hanu txi nukaisma anu Deusū matu yunushanikiki. Hakia Cafarnaum anushū hawē unāti dami kuxipa betsaa betsapa ē matu uīmakubainima keska Sodoma anu hiweabutiāri haskari uītā hatū txakabu henenibunā, hatū bababuri nuku dapi hiwekeākanaii. ²⁴Haskawē taeshū hanu kupiaitiā ha nawabu Sodoma anu hiwenibu hatu kipi mirīkī Cafarnaum anu hiweabu xinā betsaa wabuma Deusū hatu kupihairashanikiki, haska Sodoma ani keska binumakinā— iwanā,

Jesus bestitū Deus unañkiri hatu yusīnikiaki, na hātxarā
(Lc 10.21-22)

²⁵hanua Jesus xinā txākaī benimakī yuikī:

—Epaā, nai inū mai hirabi minaski. Mī duapa hātxa ha unānepai kēmisbu mī hatu unāmama habu keīsbuma besti mī hatu unāmakubainaiwē taeshū ē mia kēwaiī— iwanā ²⁶—Epaā, ikū haska wakatsi mekenishū mī ma hatu unāmaii— itā

yura betsabu mapushū nīkaibū ²⁷Jesusū hatu yuikī:

—Ē Epā hawē kuxipa dasibi ea yununirā, tsuā ē hawē bake ea unābumaki. Hakia ē Epā besti ea unā keyuikiki. Hakia tsuā ē Epa unāmariki. Ea hawē bakē besti ē Epa ē unā keyuriaii. Hakia habū ea txibaību ē Epa ē hatu unāmamiski. ²⁸Tsuabūra shākama ia inū dayatxakayamai keskai mā punu nukaburā, ē matu huīrukūmakī merabewanū eanu bekāwē. ²⁹Ha inū, ina awa dabeki hi tekishkūshū hawara shākama bumabu bika dayabai merabenaī punu nukaisbumaki. Habiaskariai earā, duapakī matu merabewakī ina awa hi tekishkūrabea merabenāmisbu keskai mā ea txibāyā ē kuxipawē ē matu merabewakubaishanaii, mā bika tenebiaya matu huīrukūmakinā. ³⁰Hanua ebe hi tekishkūrabea keskashū hawara bikahaira ana tenehairama ebe merabenaī nū shākapa aka wabañtirubuki— hatu anikiaki.

Huīrukūtitīa hawē tsumabū shekiwā bimi tsekashū
pikubainibukiaki, na hātxarā
(Mc 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 ¹Hatiāra ana huīrukūti sábado betsatiā shekiwā bai namakis manā baiwē nū hawē tsumabu Jesusbe bukī shekiwā bimi

tsekashū daxukiri ashū bunikī nū pikubainaibū 2 fariseubū nuku txibākī uīkī Jesus ha akī:

—Uīwē. Huīrukūti sábadotiā dayakī Deusū Moisés nuku nemamani mī tsumabū kanekanikiki— akabu

³ Jesusū hatu kemakī:

—Bunikī hawara nukū shenipabu pepa Davī hawē haibuaibubetā anirā, mā uīsmamē? Matu yuinū nīkakāwē. ⁴ Deus kēwāti tari hiwe merā Davi hikishū Deusū Moisés yusīniwē taeshū Deusbe nukunabu hātxashunikabū besti pitibiakē hawē Deus kēwāti misi Davī bishū pitā hawē haibuaiburi pimarianiki. ⁵ Ha inū, Deusbe nukunabu hātxashunikabu huīrukūti tibi Deus kēwāti Templo anu dayakubaīkī kaneabumakiri Deusū Moisés kenemani mā xināmamē? ⁶⁻⁸ Hamē ē kuxipawē Templo ē binuaiwē taeshū huīrukūtitia haska hau akubainūbū hawē yunuti inū hawē nemati ē hatu yunuriatiruki. ē matū Hutxi Kayabi Iuwa haska kuxipa ē hayaki. Deusū hātxa yuishunika Oséias Deusū yuimakī: “Yura betsabuwē nuikāwē, ea kēwākī txashuwā kuakī menuai bestiwēmarā”, aka hatu keneshuniki. Matū huīti merā na hātxa xinākī na hunibū kaneabuma unākī mā hawa yuiama ikeāshuki— hatu abainiki.

Huīrukūtitia huni meyuxki Jesusū kayawanikiaki, na hātxarā
(Mc 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Habias huīrukūti sábadotiā habia baiwē kai mae betsa anu hikitā hatū itxati hiwe merā hikishū Jesusū hatu yusīayā ¹⁰ habianuri huni mekē meyuxki hatube itxa tsaukē hawē yusīa danākī fariseubū Jesus yuānū, iwanā, yukakī:

—Huīrukūtitianā, Moisés nuku keneshuni txibākinā, huni isī teneai shushawatimē?— akabu

¹¹ Jesusū hatu kemakī:

—Matunā, huīrukūtitia biakē matū txashuwā ūpush biti kini merā kawani pukua hawaira kaī neshekī mā dayariamiski. ¹² Huīrukūtitia matū inawē nuikī mā merabewabiamiskē Deusū matu binumakī yurabuwē nuihairakī habiatīāri hatu merabewamiski. Haskakē huīrukūtitia tsuāra shushawai dayabiakī kaneamaki— iwanā,

¹³ huni mekē meyuxki yuikī:

—Mī mekē mexāwē— aka

mexāyā hawē mekē betsa keskai ma mepekei peaya ¹⁴ haska washu fariseubū uī haki sinatai kaībaini haska washū Jesus tenātimē ika yuinamei yubakai taenibukiaki.

Deusū hātxa yuishunikā hakiri keneni shabakabi
Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā

¹⁵ Hanushū hatū xinā unātā Jesus kaīkainaya yurā kaiānē txibaībū isī teneaibu itxapa Jesusū hatu shushawakī ¹⁶ mae betsa betsapa anu

hau tsuki txaniyamanübū hatu nemakubainiki. ¹⁷Habiaskari bebükiri Jesuskiri hawē hātxa yuishunika Isaías Deusū yuikī:

¹⁸ ‘Ē tsuma ē katunirā, ē abuai ea benimawamiski. Ē Yushī Pepa ē yunua merabewaya pepakiri ē tsumapā yurabu shukuabu tibi yuibaūshanikiki. ¹⁹Hātxa kuxipawē huni betsā ha akama mae tibi anushū hawē hui kūyā ikai nīkabuma ishākanikiki. ²⁰Txakabu maemakī binuriama yurabuwē nuikī tawa yuxtu sēkeama keska wakī huīti babubu danāma ishanikiki, bī pahi ibubis nukabiai nukama keskarā. ²¹Hanushū txakabu binuaya nawa shukua betsā betsapabū ikūwākī ē tsuma manashākanikiki’, aka nīkatā keneniki. Haska hakiri keneni menekī Jesusū yusikī hatu shushawakubainiki.

Jesusrā, yushī txakabū kuxipa hayaki, anibukiaki, na hātxarā
(Mc 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²²Habianushūri yushī txakabū huni beshush wakī huyu wani Jesus anu iweabu hawē yushī txakabu nitxikī Jesusū shushawa hanushū uī pewai hātxaya ²³yurā kaiānē uī:

—Habaa! Yuu! Davī baba mekenika Deusū nukū shenipabu yubani habiamēkaī. Hamaraka— ikeakeaibū

²⁴hakia fariseubū hatū hātxa nīkakī yuikī:

—Haskamaki. Na hunirā, yushī txakabu shanē ibu Belzebū kuxipa hayaki. Haska bestiwē taeshū yushī txakabu hatu kaīmaikiki— hatu waibū

²⁵hatū xinānē kaneaibu unākī Jesusū hatu yuikī:

—Mae betsā anu hatūmebi pashkatā detenamei hatūmebi debui keyumisbuki. Ha inū, yurabu shuku betsā pashkatā hatūmebi debui yamai keyuriatirubuki. ²⁶Habiaskari wakī Satanásā hawenabu hunibu anua kaīma hatū yura punu nukai babui keyukeanaii. ²⁷Hamē, eānā, Belzebū kuxipawē ē yushī txakabu kaīmaya tsuā kuxipawē matū tsumabū yushī txakabu kaīmamisbumē? ²⁸Hamē ikū Deusū kuxipawē eā ē yushī txakabu kaīmamiswē taea Deus shanē ibui matu anu ma huaki. ²⁹Haska mā kanehairai matu yuinū nīkakāwē. Tsuāra huni kuxipatū hiwe anu hikitā yumetsunū, iwanā, hawē tae inū hawē mekē dukū neatā hawē mabu yumetsutirubuki.

³⁰Haskakē tsuabūra ea haibuwama ea nemamisbuki. Ha inū, tsuabūra yura betsabu ea txibāmama hau ea ikūwāyamanübū hatu nemamisbuki, hamakiri xināmakinā. ³¹Haskakē matu yusinū nīkakāwē. Yurabū txakabu betsā betsapawakī txakaburi yuimisbu Deusū hatū txakabu buashūkī hakimawatiruki. Hakia matu keskatū tsuabūra hawē Yushī Pepa danākī yuākubainaiburā, hatu buashūtaskama ishanikiki. ³²Hamē tsuabūra ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ea yuābiaibū Deusū hatū txakabu

buashütiruki. Hakia tsuabüra Deusū Yushī Pepa yuaibu hatū txakabu Deusū buama xinänübarikiki, natiā inū bari hawē heneatianā— iwanā,

Hi tibi hawē bimiwē unätkiri Jesusū hatu yusñikiaki, na hătxară
(Lc 6.43-45)

³³—Hi pepa bimiai hawē bimi txakabuismaki. Hamē hi txakabu bimiai hawē bimi pepaismariki. Haskawē taeshū hawē bimi tibi wē hi mā unämiski. Eänā, ē pe yusñkubaïmiswē taeshū Satanásā kuxipa ē hayamaki. Hakia Deusū kuxipa ē haya ē pepaki. ³⁴Hakia maturā, mā paranā dunubuaibuki. Matū huïti txakabukē haska xinäkī kaïmai hătxakī hawara pepa yuiama txakabu besti mā yuikubaïmiski. ³⁵Hamē tsuabura duapa huïti pepaya hawa txakabu yuiama hătxa pepawēs hătxamisbuki. Ha inū, yurabu hawē huïti merā xinā txakabu haya hătxakī txakabus yuikī kaïmamisbuki. ³⁶Matu yuinū nïkakawē. Hanu unäti washanaitiā: “Hătxa hari yuitimawē mī yuipaunirā, haskakenā ea yui pewawe”, akī yurabu bestibu tibi Deusū hatu yukashanikiki— iwanā, ³⁷fariseubu ana yuikī: —Hamē matū hătxa tibi xinäkī Deusū matu unäti washanikiki, “Mī pemēkaī, mī txakabumēkaī”, akī Deusū unätā matu kupishanikiki— hatu waya

Dami betsa atimaska nuku tashnimashūwē, akī
yukanibukiaki, na hătxară
(Mc 8.12; 3.31-35; Lc 11.29-32; 8.19-21)

³⁸hatu haska wai nïkatā hanushū fariseubu inū Deusū hătxa kenenibū yusñanämibū Jesus yuikī:

—Yusñnaā, nū uïnū naiuria haska tsuā dami atimaska kaïmaisma nuku ashūwē— akabu

³⁹Jesusū hatu kemakī:

—Nukunabu na habiatia hiweaburā, mā txakabuki. Hamapai Deus anua unäti tsuā atiruma uïkatsi mā ea yukabiamisrā, Deusū Jonas bakawā sheamaxina ana kaïma hiwenirā, haska keska besti Deusū matu uïmakī matu ashūriashanikiki. Xinäkawē. ⁴⁰Nínive anu kashū hau hatu yusñtanū Jonas yunua nïkama hari kama mae betsa anu pashai kai iänëwā merā pukuabu hasapanā bakawā ewapatū sheaxina shaba dabe inū besti mexu habiatiri kaya maxī mapeketā bakawā hanā Jonas besteniki. Earā, matū Hutxi Kayabi Iuwa habiaskariai mawa mai anu daka shaba dabe inū besti mexu habiatiri ka ē ana bestériashanaii. ⁴¹Haska inū, Nínive mae ewapa anu hiweabu Jonasī Deuskiri hatu yusñia nïkakī hatū xinā betsa wanibuki. Haskawē taeshū hanu kupiaitiā Nínive anu hiwenibū matu ha ashäkanikiki. Ha inū, ē Jonas binuhairabiakē tsuā mā ea nïkakī matū xinā betsa wakatsi ikamaki. ⁴²Haska inū, betsarā, nawa aïbu shanē ibu sulkiri txaihaira

Sabá mai pakea anu hiwea nukū shenipabu Salomāonē hātxa unānepa níkatanū ika huniki. Salomão é binuhairabiakē mā ea níkakatsi ikabumawē taeshū hanu matu kupiaitiā ha nawa aību shanē ibū matu ha atxakayamashanikiki— iwanā,

Yushī txakabu kaikaina txitumiskiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā
(Lc 11.24-26)

⁴³hatukiri Jesusū miyui betsawē ana hatu yuikī:

—Huni betsa anua yushī txakabu kaíma kai huírukükatsi iki hanu ūpush hayama anu kakūkaükī hani huíruküti pepa betxiama xinākī: ⁴⁴“E hanu hiwea ē kaíkirāxina anu ē ana txitukainaii”, ikaini kashū ha yura merā hiwe shaka matsua keska hawa hayama betxitā ⁴⁵kashū ana sete yushī betsa txakabuhaira hatube dasikirā, ha dukütū ha yura itxakawakī mirīwaima ana binumakī pikuhairamisbuki. Haska keskariai natīa na yurabu hatū xinā pewabumawē taea hiwe txakakubainaibu txipu Deusū hatu kupihairashanikiki— akī

Hawē ewa inū hawē betsabukiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā

⁴⁶Jesusū hatu yusī meneriama hātxaya hanua hawē ewa inū hawē betsabu bea Jesuski haska kematima hemaitī mapushū huni betsā hau yuishütanū hawē ewā yunua ⁴⁷kashū Jesus yuikī:

—Mī ewa inū mī betsabū unu hemaitishū mibe hātxanū ishū mia kenakanikiaki— aka

⁴⁸Jesusū kemakī hatū yui ka yuikī:

—Tsuamē, ē ewa inū ē betsaburā?— iwanā,

⁴⁹nū hawē tsumabu nuku metukī yuikī:

—Na habiabuki, ē ewa inū ē betsaburā. ⁵⁰Ha inū, Deusū hātxa tsuabūra níkatā ikūwākī ashūmisburā, habiabu ē betsabu inū ē puibu inū ē ewaburiki— hatu waniki.

Heshe bai anu banamisbukiri miyuiwē Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā
(Mc 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 ¹Habias shabatiā Jesus hiwetanua kaikaini iānēwā kesha anu ka tsaukē ²yura itxapabu Jesus anu bebirā bebirani haki itxabu hatu yusinū ika shashū ina tsashū iā kesha mapustunū mapuabu ³hātxa hunea betsa betsapawē yusikī hatu yuikī:

—Huni betsa hawē bai anu shekiwā heshe sa aki kashū ⁴sa akubaina heshe betsa hanu kati bai namaki niri aka peiyabu beshū keyu sheabū ⁵heshe betsa mixki ewapabu mania anu mai eskarabes bemātximea anu kawanarā, hawaira peshei benekaunaya ⁶bari hui kukī hawē

tapū bemakis beweshekea kua utsi shanamiski. 7Ha inū, heshe betsa musha hukūriamanu niri aka shekiwā beneai musha hukūkī yabua haskatā bimitirumaki. 8Hakia heshe betsa mai pepa anu niri aka benei bimi itxapahaira hayamiski, betsa 100 hesheyairā, betsari 60 hesheyairā, betsa 30 hesheyairā— iwanā 9—Mā pabīkiyabunā, nīkatā hakimayamashākāwē— hatu wa

**Haskakī miyuiwēs mī hatu yusīaī? iwanā, Jesus
yukanibukiaki, na hātxarā
(Mc 4.10-12; Lc 8.9-10)**

10 hanua nū hawē tsumabu besti Jesuski shukutā haska miyuiwē hatu yusīaī nū yuka 11 nuku yuikī:

—Maturā, haskai Deus shanē ibumiskiri Deusū hawē pepa huneni shabakabi mā ē tsumabu matu yusīkī unāmaikiki. Hakia haburā, ē hatu haska unāmamaki. 12 Hakia tsuabūra ē hātxa besti nīkakī txibaību itxapa ē ana hatu shabakabi yusīkubaīshanaii. Hamē tsuabūra eskarabes nīkabiakī ea txibaīsbuma ha eskarabes ē hatu mebīshanaii, hakimawakinā— iwanā 13—Na yurabū uībiai uīabumaki. Nīkabiai nīkabumaki, habu hawaumawē taeshū miyui hunea bestiwē ē hatuki txanikūkainaii— itā 14-15—Haskai buaibuwē taeshū bebūkiri hawē hātxa yuishunika Isaías hatukiri Deusū yuimakī:

‘Habū hātxa itxapa nīkabiakubaīmisbu hawa unāma ishākanikiki.

Itxapa uībiakubaīmisbu hawa uīsma keska ishākanikiki.

Hau uīyamanübū hatū beru bekua keskabuki.

Hau nīkayamanübū hatū pabīki pabepukua keskabuki.

Na yurabu bushka kuxibū hawa tapīkatsis ikabumaki.

Hau ē hatu merabewakī shushawapanā ea danaī ea anu bekatsis ikabumaki’,

aka nīkatā nuku keneshuniki. Habias hatukiri keneni keskai na yurabū uīyama inū nīka pewabumariki— iwanā

16-17—Na haska yuinirā, mā matū akaii, matū beruwē uīkī inū matū pabīkiwē nīkai natiā mā benimairā. Txanima nukū shenipabu Deusū hātxa yuishunikabu inū yurabu pepabū ea uīpaibiakī ea uīyama inibuki. Ha inū, na mā ea uīyaīnā, ea uīkatsi ibiakī ea uīyama inibuki. Ha inū, habias mā nīkairā, ea nīkapaibiakī ea nīkamari inibuki— akī

**Heshe miyuikiri shabakabi Jesusū hatu unāmanikiaki, na hātxarā
(Mc 4.13-20; Lc 8.11-15)**

18—Haskawē taeshū heshe sa aka miyuiwē ē hatu yusīshurā, matu shabakabi yuinū nīkairakāwē. 19 Heshekiri yuiarā, Deus shanē ibuaikiri yusiti hātxaki. Ha heshe hanu kati bai anu niri akarā, yurabū Deuskiri hātxa nīkakī xinābiaibū hamakiria Satanás hushū hawē hātxa pena hatū

huīti anua mebīmiski. ²⁰Ha inū, heshe betsa mixki ewapabu mania anu mai eskarabes bemātximea anu niri akarā, tsuāra Deusū hātxa nīkakī taewai benimabiaya ²¹xinā pewamawē taeshū hawē hiwepanā Deusū hātxa danāmakī hatu bika wakī hawē hamapaiwē hatu itxakawabu tenei hawawē haskatima ha uītā ana hawēri txītūbaīmisbuki. ²²Hamapai hawē hiweawēs kemui heneama hawēs besti nuitxakayamakī Deusū hātxa nīkabiakī ana tapīkatsi ikama mabuwēs besti kemui pepaisbumaki, haskatū yabua hātxa pepa txibāma yurabu mibā bimiuma keskaburā. ²³Hakia heshe betsa mai pepa anu banarā, Deusū hātxa nīkai pepakūkaikī yura betsabu yusīkī hatu ikūwāmamisburā, ha mai pepa anu heshe bana benei ewai bimiyatā 100 hesheyai inū, 60 hesheyai inū, 30 hesheyamis keskabuki—nuku aniki.

**Mibā pepa txakabube husiakiri miyuiwē
Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

²⁴Hanushū ana betsatiā miyui betsawē yurā kaiā Jesusū yusīkī:
—Deus shanē ibui haskamiskiri ana betsa matu yusīnū nīkakāwē. Huni betsa hawē bai anu kashū shekiwā heshe pepa banabaini kakē ²⁵dasibi ushabū hanua haki sinatamis hushū heshe txakabu habe husikī sa abaikē ²⁶hanua shekiwā hukūxina ma bimi taeai uīkī mibā txakabu habe beneriae husia betxitā ²⁷hanua hawē tsumabu bai anu bushū ha mibā uībaī bai ibu yuikī: “Mī bai anu shekiwā pepa mī banatanima anurā, haskai mibā txakaburi husia yumeimēkaī?” akabu ²⁸bai ibuā hatu yuikī: “Eki sinatamistū ea itxakawakī atanimaki”, hatu wa, hawē tsumabū yuikī: “Ha mibā txakaburā, hau yumeyamanū betse betse atāpā?” akabu ²⁹hatu nemakī: “Hamaki. Ha mibā txakabu husia betsekī shekiwāri mā betseriatirubuki. ³⁰Hau habiaska habe yumeyunū meyamayukāwē. Ha dabe husia ewai hanu huxiaitiā tsekakī ē hatu yunua ha mibā txakabu dukū meshteshū neatā mātxiābu ē kuashanaii. Hanushū ē shekiwā bimi pepa meshtekī itxawariatā ē dayarubū ea arushūshākanikiki”, hatu waniki— iwanā,

**Heshe pesheixtakiri inū misi shashawamiskiri Jesusū
hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mc 4.30-34; Lc 13.18-21)**

³¹⁻³²ana miyui betsawē hatu yusīkī:

—Deus shanē ibui haskamiskiri miyui betsa nīkakāwē. Hunī hawē bai anu mostarda heshe hawē mibā tibi banaima anua hatube ha mostarda heshe pesheixtahairabia ewakī mibā betsa binumai pūyā ewapabuxina hawē mebiki peiyabu tsauwa haki huīrukūmisbuki. Deus shanē ibuirā haska keskaki— itā

³³ana miyui betsawē hatu yusīkī:

—Misi wakatsi aībū shekiwā duru mirima kētxa ewapa putxinī kesūshū hawē shashawati eskarabes ūpashki nemustā hawē shashawati

shekiwā duru kapā dasibi buspukirākī shashawamiski. Deus shanē ibuirā, haska keskariki. Ha dukū huni betsā Deusū hātxa ikūwai pepakūkaikī hawenabu yusīakeakeaya unāshubira mirimabū ikūwātirubuki— hatu aniki.

34-35 Ha shanē ibutā haska hātxanūbariaikiri hawē hātxa yuishunika Deusū yuikī:

‘Mai hirabi ē damiwani anua hawara eā hunenishū ē hatu unāmaisma miyui betsā betsapawē yusīkī ē hatu kaīmashūshanaii’, aka nīkatā nuku keneshuniki. Habias Deusū yuini keska wakī miyui betsā betsapawē Jesusū yurabu yusīkī hawa miyuimawē yuiama miyui bestiē hatu yusī txanikükainiki.

Mibā txakabu husiakiri Jesusū hatu shabakabi yusīniaki, na hātxarā

36 Hanushū Jesusū yurā kaiā yusīkī menetā hatu henebaini hiwe betsā hikiaya hanua nū hawē tsumabu haki itxashū yukakī:

—Mibā txakabu husiakiri mī hatu yusīshurā, shabakabi nuku yuiwe—nū wa

37 Jesusū nuku yuikī:

—Ha mibā pepa sa akarā, ē matū Hutxi Kayabi Iuwaki. **38** Bairā, mai hirabiki. Heshe peparā, habū Deusū hātxa nīkakī pewamisburā, habu enabuki. Hakia heshe txakaburā, habū ē hātxa nīkama Satanásā hātxa besti txibāmisburā, hawenabuki. **39** Ha inū, ha haki sinatakī heshe txakabu sa ashūmisrā, Satanáski. Ha inū, hanu tsekatitiā ishanairā, ma mai hirabi keyuikiki. Ha haskaitiā mai anua hau yurabu bimi tseka keska wanūbū ē nai tsumabu ē hatu yunushanaii. **40-41** Hamē ha mibā txakabu meshtekī itxawarā, mai hirabi anushū yurabū txakabuwakubaīmisbu inū yura betsabū hawa unāma habū yusīkī hatu dasibi itxakawamisburā, ea ē matū Hutxi Kayabi Iuwatū ē nai tsumabu ē hatu yunua habū ha yura txakabu itxawashū **42** txi nukaisma anu hatu urēa hanu hiwei peama kashai sheta yēsh yēsh akubaīshākanikiki. **43** Hakia habū Deusū hātxa pepa nīkakubaīmisburā, ē hatu katua hanu ē Epā hiwe anu nukube hiwei bari keskai txashai ikibi ishākanikiki. Mā pabīkiyabunā, nīkatā hakimayamakāwē— iwanā,

**Haskai Deus shanē ibumiskiri miyuiwē hawē
tsumaburi Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

44 ana miyui betsawē nuku yuikī:

—Tsuāra huni betsā bai anu pei mirima arukī maiwani hune benamabia huni betsā pukīshū betxitā ibu wakatsi ikī hawaira ana habianuri atximatā benimahairakī pei hune bikatsis ikī hawē mabu dasibi peiwē taeshū hatu inā keyutā hune yumetsukatsi ikama hawaira bai ibu anu kashū hawē peiwē bai ibu watā ha pei maiwanibu bitiruki. Deus shanē ibuirā, pei mirima arunibu hunea keskaki.

45-46 Hamē Deus shanē ibui haskamiskiri betsarā, nīkakāwē. Mabu inānānānikā pérola txuri mane hawēruabu benabaükī atimas ha mane hawērua hawa txakabuma bestitxai karuhaira betxitā hawē kemukī bikatsis ikī hawē mabu dasibi hatu inā keyutā ha pei bishūwē taeshū ha pérola hawērua hawenas wakī biniki. Deus mī shanē ibu wairā, hawara mabu mī hayarā, ana hawē nuiama henetā ha mabu betsaa binū ishū ha besti mī hawē nuiai keskaki— iwanā, ⁴⁷ana nuku yuikī:

—Deus shanē ibui haskamiskiri ana betsarā, nīkakāwē. Huni betsabū iānēwā anu hisī ewapa pūtebaüşū baka betsaa hikia ⁴⁸hisī matakē ninibirā maxi anu mapematañ hanu tsauşū katukī baka ewapa pitī pepabus kukiki nanekī hawē txuri txakabu putamisbuki. ⁴⁹Hanu bari hawē heneaitianā, habiaskari wakī Deusū nai tsumabu beshū yura pepabube yura txakabu husia unātā hatu katukī pashkatā ⁵⁰txakabubu hanu txi nukaisma anu hatu putashākanikiki, hanua hiwei peama haska nū tenetiruma tenei kashai hau sheta yēsh yēsh inūbunā.

51 Na eska miyuiwē ē matu yusīanā, mā nīkai?— nuku wa

—Haa, nū nīkai— nū akeakea

52 ana nuku yuikī:

—Hawē hiwe anushū huni betsā hawē mabu betsaa tibi arutā mekea unañkiki, mabu bena inū shenirā. Haska tibi arumiswē taeshū hawara mabu pepa bena inū sheni ha dabe kañmamis keska wakī Deus shanē ibuaikiri ē yusīa bena inū yusīa sheni katukubaikī eari txibākī ea ikūwāriatā Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbū hatu pe yusīriatirubuki— nuku watā

Nazaré anu Jesus kanikiaki, na hātxarā (Mc 6.1-6; Lc 4.16-30)

53 miyuiwē nuku yusī keyutā hanua kañkaini **54**Jesus hanua yumeni anu kai nū habe hikixikē ma hatu yusī beyamis hatū itxati hiwe anushū Jesusū hatu yusīrianū ika hikishū hatu yusī taewaya hatu yusīa nīkai haska yusīnanañsbumawē e itā yuinamei:

—Na hunirā, hanishū haska tsuā hawē kuxipa tapīmaxinamē, ha atimaska nū atiruma aki unānepahairairā? **55**Narā, hi mabu wanikatū bakemamē? Hawē ewarā, Mariaki. Hawē betsaburā, Tiago inū, José inū, Simão inū, Judaski. **56**Hawē puiburā, nenu nukube hiweriabuki. Haskatā hanishū ha mesti haska hawaira tapī keyuxinamē?— itā **57**hawē hātxa abuama ikūwābumakē Jesusū hatu yuikī:

—Deusū hātxa yuishunika hushū yurabu hatu yusīayā betsaa betsapabū nīkakī duawaibū hakia hawē mae anu kashū hawenaburi hatu yusīria habū hawē hātxa danaibū habiatiāri hawē hiwe anuabū danāriamisbuki— hatu watā

58 hanushū hawē yusīa abuama hawa ikūwākatsi ikabuma danaibū hawē unāmati dami atimaska itxapa Jesusū hatu ashūkī uīmama iniki.

Naximanika João teshtenibukiaki, na hātxarā
(Mc 6.14-29; Lc 9.7-9)

14

¹Hanua Jesuskiri yuiakeakeaibu Galiléia anushū shanē ibu Herodesī nīkatā ²hawē tsumabu yuikī:

—Haskakenā, Naximanika João mawa ana bestēxishū hawē kuxipa hatu uīmakī atimaska dami hawa nū atiruma hatu uīmaikiki— hatu wanikiaki.

³⁻⁴Hanua bari betsatiā Jesuskiri Herodesī nīkariamakē Naximanika João mawani matu yuinū nīkakāwē. Herodesī hawē betsa Filipē aī Herodias mebīmakē Joāonē Herodes ha akī yuikī:

—Haskakī mī betsā aī mebitā mī aīwaīmamē? Haskatimahairaki. Aīwāyamawe— akubainaya hawē aīnī hātxawē taeshū shanē ibu Herodesī hawē soldadobu João atximashū mane dispiwē hatu meneshmatā bitxiti hiwe merā hatu bitximaima hanu João hiwekē

⁵hanushū Herodesī João tenākatsis ibiai: “Naximanika Joāonā, Deusū hātxa yuishunikaki”, iwanā, yuiakeakeaibuki datekükainaya ⁶hanua hawē bari hanu kaini tashniaya habube shanē ibubu betsa pimakatsi hatu ia itxabu bebū anua Herodiasī bake txipax nawashūkī shanē ibu Herodes inū hatube itxa benimawaya ⁷haskai uīkī shanē ibū hawē aniwa yuikī:

—Mī ea haskashunayarā, ikū hawara mī ea yuka ē mia ināshanaii— akaya ⁸hanua txipax kaīkaini kashū hawē ewa Herodias yukakī:

—Ewaā, hawa yukashāpa?— aka hawē ewā yuikī:

—Na habiatī Naximanika Joāonē bushka yukatāwē— aka kashū shanē ibu Herodes yuikī:

—Naximanika Joāonē bushka ea ināwē, sapa kētxakirā— aka ⁹hawē huīti meteshekei punu nukatā Naximanika João tenākatsi ikamabia ha hatu pimaibu bebūshū hawē aniwa ma yubai nīkakāshūwē taeshū hawē yuba binumakatsi ikama ¹⁰hakimamari ha soldado bitxiabu hatū hatu tenāmis shanē ibū yunukī:

—Joāonē bushka teshteshū ea beshütāwē— aka ¹¹soldado kashū bitxiti hiwe meranua João teshtetā hawē bushka sapa kētxaki nanebirā beshū ha txipax inā ha txipaxā hawē ewa ināniakiaki.

¹²Hanua João ma tenābu hawē tsumabū nīkatā beshū hawē yura yuka itā bibaī maiwatā haska wabaini bushū txipu Jesuski txaninibuki.

Jesusū 5.000 hunibu pimanikiaki, na hātxarā
(Mc 6.30-44; Lc 9.10-17; Jo 6.1-14)

¹³Hanushū João haska waxinabu Jesus banabimabu nīkatā nū hawē tsumabu nuku yuikī:

—Hanu tsua hiweabuma anu benāta huīrukuī buyunākāwē— nuku wa hanua Jesus nukubes shashuwē kai hanu tsua hiweabuma anu Jesus kai

yurabu tsuā hatu yuiamabia nīkabaini txibaī hatū mae anua maī buaibū Jesus hikiriama habu dukū hikia maniabū ¹⁴Jesus keti itā butukaīkī yurā kaiā uī hatuwē nuihairakī hatunabu isī teneaibu hanu iyuabu hatu shushawashūpakeaya ¹⁵hanua ma bari kai mexukiranaya nū hawē tsumabu Jesus anu bushū yuikī:

—Ma bari kaikiki. Nenu tsua hiweabumaki. Na yurā kaiānē hania pitirubumaki. Ha mae urama tibi anua hau misi bitā pitā haskarabaītanūbū hatu nitxīriwe— nū wa

¹⁶Jesusū nuku kemakī:

—Hatu nitxiāma matū hatu pimakāwē— nuku waya

¹⁷nū hawē tsumabū yuikī:

—Misi mekē besti inū baka dabe besti nū hayaki. Hati nū hatu pima damaki— nū wa

¹⁸nuku yunukī:

—Habiaska ea beshūkāwē— nuku watā

¹⁹hanushū yurā kaiā yunukī:

—Ha basiki shukuakeakea tsaukāwē— hatu wa manibaunaibū Jesusū ha misi mekē besti inū baka dabe tsumashū naiuri teskāshū uīkī pitikiri Deus kēwātā misi inū baka tūke tūke apakekī nuku inākī yunua ha yurā kaiā nū hatu inābaūkī keyua ²⁰⁻²¹dasibibū yani wai benimai pepeaibū hanua ha misi mekē besti inū baka dabe hatu pashkashuna 5.000 hunibū pikāshu hawa hatū aī inū hatū bakebu tanama ha piti teshe wakāshu itxawakī 12 kuki nū hawē tsumabū matawanibuki.

Jesus iānēwā bemaki bepai kaīnikiaki, na hātxarā

(Mc 6.45-56; Jo 6.16-21)

²²⁻²³Hanua bebükiri nuku dukū iānēwā nū pukei kanū nū hawē tsumabu shashuwē nuku yunua nū kaya yurā kaiāri hatu nitxībaini mati anu ka Deusbe hātxai mexu merā Jesus ha mesti nikē ²⁴iānēwā namakis ma bui nū nunuabū niwēwā besubainaibukiria bekī iā buspu tsaubirākī shashu tsakama tsakama akaya unāshubira nū kaya ²⁵ma pena kemaya Jesus nukuki nukuyui iā bepaikiranaya ²⁶haskakiranai uī e itā datei hātxa kuxipawē yuikī:

—Yushīki!— nū ikaibū

²⁷Jesusū nuku yuikī:

—Ē eaki. Ewē dateyamakāwē— nuku waya

²⁸Pedrō yuikī:

—Yusīnaā, mī miamēkaī, ē miki nukui kanū: “Iā bemaki huwe”, ea wawe— aka

²⁹Jesusū yuikī:

—Hani neri huwe— aka

Pedro shashu anua butukaini iānēwā bemaki kai Jesuski kemayupanā ³⁰ha niwēwānē iānēwā betxuruaīki mesei datei hikikaīkī hawaira yuikī:

—Yusīnāā, ea neshewe— aka

³¹ hawaira Jesusū metsūshū neshetā yuikī:

—Haskai mī dateai? Ė mia iā bepaimatiru ikūwābiai mī harakiri xinā bushkēshumē?— atā

³² Pedrobe shashū inaya niwēwā iā betxurūwaī maiāyā ³³ hanua ha shashū nū tsauwabu Jesus namā dāti itā kēwākī yuikī:

—Txanima mī Deusū bakeki— nū ikaini

³⁴ iānēwā pukei nū besusi kapaya niwē hamakiri nuku bukī shutua mae betsa Genesaré anu keti itā ³⁵ nū butubainaibū yurā kaiānē Jesus unātā hatuki txanibaunaibū mae kesua anua kuxibirākī hatunabu isī teneaibu iwekī hanu Jesus anu hatu iweabu ³⁶ hau Jesusū tari metsanū, iwanāā, Jesus hatu ea ashuābu hawē tarī kesha ha isī teneaibū metsatā dasibi maī kayakeakenibukiaki.

Hawara atimapā nū xināmistū nuku txakabuwamiskiaki, na hātxarā

(Mc 7.1-23)

15 ¹ Hanua betsatiā Jerusalémkiria bai bexiābu fariseubu inū Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmis betsabu Jesuski nukushū uīkī yukakī:

²—Nukū shenipabū beya txibākī pirama nū mepanui taemiski.

Haskakī mī tsumabū nukū shenipabū beya txibāma mepanuama pikanimēkaī?— akabu

³ haska waibu Jesusū haturi yukakī:

—Matunā, matū beya txibākī Deusū yununi betsa watā haskakī mā ana txibaīsbumamē? ⁴ Haska Deusū yuini matu yuikī xināmanū nīkakāwē.

“Matū epa inū matū ewa merabewakī hatu duawakubaīshākāwē.

Hakia matū ibubu mā hatu itxakawaya hau matu tenāshanūbūwē”, akī yunubianikē ⁵ hakia matūri huni betsa yusītxakakī: “Matū ibubu hawarawē merabewati mabu mā haya mā haki tanabia Templo anu inākuīkatsi mā butiru mā xinātiruki. Tsuā matu ana bikawatirubumaki”, iwanāā, hatu yusīmisshū ⁶ ana hatu yusīkī hau hatū ibubu ana hatu duawakī merabewayamanūbū pepaibu haska nemakī mā hatu beshtekubaīmiski. Haska wakī Deusū yununi danākī matū beya betsa betsapa besti mā txibākubainaii— iwanā ⁷—Bebükiri Isaías mā beparamenikabukiri Deusū yuimakī:

⁸ ‘Na yurabunā, hatū hātxawē ea kēwābiakī
hatū huītiwē ea xinaīsbumaki.

⁹ Ha inū, itxatā hawa ea kēwākī pewaisbumaki.

Hakia hunibū yunuawē besti hatu yusīkubaīmisbuki’, aka hawē hātxa yuishunika Isaíasī nīkatā nuku keneshuniki— hatu atā

¹⁰ hanushū Jesusū yurā kaiārī kenakī hatu itxawashū yusīkī:

—Na haskaibukiri matu yusīnū nīkatā tapīkāwē. ¹¹ Hawara yurabū piabu hawa hatu txakabuwaismaki. Hakia yurabū huīti meranua hawara

hătxa txakabu xinaī anua tashnikī hatū hatu txakabuwamiski, Deus sinatamakinā— hatu waya

¹² hanua nū hawē tsumabū xinābirā Jesus dapi nitā nemakī:

—Ha fariseubu mī hatu yusīaī nīkatā mia nīkama miki sinataiburā, mī uīyamamē?— nū wa

¹³ Jesusū nukuri yuikī:

—Tsuabūra ea inū ē Epa ikūwāma nukū hătxa danaību ē Epāri hatu danāriashanikiki, mibā tsuā banama hamebi hukuīma tatxayabis betsea keska wakinā. ¹⁴ Hau xinā inūbūwē. Huni bekūmā huni betsə habe bekū iyupai harakiri iyuai unāma habia dabe mikī maebaī di irabemisbuki. Ha beparamēaibu haska keskabuki, habū tsua merabewatirumarā. Haskakē hawa hatu yuiyamakāwē— nuku wa

¹⁵ Pedrō Jesus yuikī:

—Na mī pitikiri hatu yusīshurā, shabakabi nuku yuiwe— aka

¹⁶ Jesusū nuku yuikī:

—Matūri, mā nīkakī pewariabumamē? ¹⁷ Shabakabi matu yusīnū nīkakāwē. Hawara yurabū piabu hatū xināki naneama hawa hatū xinā txakabuwatirumaki. Hakia hawara piabu hatū hatuki nanea puiabu kaīmiski. ¹⁸ Hakia hatū xinā meranua hawara txakabu haya hawē txakabumisbuki. ¹⁹ Hanua eska yurabu haya hatū xinā uke merā aruabu txakabu xinākī shabakabi tashnimamisbuki, eska tibi xinā meranua shabakabi kaīkinā, huni betsaki yubakatā tenākinā, huni betsā aī txutākinā, shebi hayabu txutabaūkinā, yumetsuirā, txani txakairā, yura betsə ha akinā. ²⁰ Haska tibi yurabū xinā anua tashnikī hatu txakabuwamiski, Deus sinatamakinā. Hakia fariseubū beya txibāma mepanuama pikī Deus sinatamatirubumaki— nuku aniki.

**Canánawa aību betsā ikūwāiē taeshū Jesusū merabewanikiaki, na hătxarā
(Mc 7.24-30)**

²¹ Hanua Jesus kaīkaini mae dabe Tiro inū Sidom dapi kakē ²² hanua judeubuma Canánawa aību betsā Jesus betxitā txibaī kakī unāshubima huu akī kenakī:

—Yusīnaā, mī Davī babaki. Ewē dabanaā ikī ē aību bake yushī txakabū ea bika tenemaīkikiki. Ea kaīmashūyuwe— akubiranaya ²³ Jesusū nīkabiai hawa yuimā kai timī tinī ikainaya hanushū nū hawē tsumabū yunukī:

—Huu ikī nuku mese wabiranikiki. Nitxīwē, hau kanunā— akī nū yuikubaina

²⁴ atimas Jesus niti itā aību yuikī:

—Israelbu txashuwā benuabu keska besti ē hatu yusīkubainū Deusū ea yununiki. Ě mia merabewatirumaki— abia nīkama

²⁵ hukirā ha bebū dāti itā yuikī:

—Shanē Ibuū, ea haska wama ea merabewawe— aka

26 Jesusū yuikī:

—Israelbū piti biāshū kamā anu putatimaki— akaya

27 aībū hātsiri ana yuikī:

—Heē. Habiaskaki. Shanē Ibuū, ē kamā keskaki. Israelbū tapukishū piabu hawē pese kamanē mitumisbuki. Haska keskari wakī ē bake meranua yushī txakabu ea kaīmashūyuwe— aka

28 nīkatā Jesusū yuikī:

—Ē haska yuiai ikūwākī mī pe yuiaii. Haskakē mī bake anua yushī txakabu ma kaīkaīshuki. Uīritāwē— akaya

habiatīri hawē bake meranua yushī txakabu kaīkainaya kayanikiaki.

Isī betsapa hayabu Jesusū hatu shushawanikiaki, na hātxarā

29 Haska wabirani hanua iaketākirani Jesus kaīkirani Galiléia iānēwā ketābirākī binubaini mati anu mapekea tsaukē **30** hanu tsauwa xinābirani yurā kaiānē hawenabu isī teneaibu hau Jesusū hatu shushawashunū tiribu inū, bekūbu inū, txātui tseresnibu inū, huyubu inū, isī betsapa teneaibu iweshū ha dapi hatu hanabu shushawai **31** uīkī ha huyunibu hātxaibu uīkī txātui tseresnibu ni peaibu uīkī bekūnibū uīaību uī habaa iake iakekī Israelbū mekenika Deus kēwākī taewakubainaibū

Jesusū 4.000 hunibu pimanikiaki, na hātxarā

(Mc 8.1-10)

32 habianushū nū hawē tsumabu Jesusū kenashū nuku yuikī:

—Ma shaba dabe inū besti ea nīkakī habū piti ma keyuabuwē taea ē hatuwē nuiiaii. Hatū hiwe anu piti mais ē hatu nitxiā bui bai putxinī punu nukai babui unāyamastirubuki— nuku waya

33 —Hanu tsua hiweabumanua hania piti bishū hati hunibu nū hatu pimatirumaki— nū wa

34 Jesusū nuku yukakī:

—Hati misi mā hayamē?— nuku wa

—Sete misi inū baka pixta eskarabes nū hayaki— nū wa

35 hanushū Jesusū ha yurā kaiā yunukī:

—Ha maī tsautaūkāwē— hatu watā **36** ha sete misi inū bakari bishū Deus kēwātā misi tūkepakekī bakari tekepakekī nū hawē tsumabu nuku ināpakea ha yurā kaiā nū inākeakebauna **37-38** hanushū dasibibū yaniwai benimai pepeaibū 4.000 hunibu besti tanakī hatū aībuaiibu inū hatū bakebu nū tanama hanushū ha pikāshu hatū teshe itxawakī sete kuki nū matawaya **39** Jesusū hatu yunukī:

—Ma ē kai inū burikāwē— hatu wabaini hanua nū hawē tsumabubes shashū inatā kai Magdala mai pakea anu nū kaniki.

**Hawara tsuã atiruma fariseubu inã saduceubã Jesus
yukanibukiaki, na hãtxarã
(Mc 8.11-13; Lc 12.54-56)**

16

¹Ana betsatiã fariseubu inã saduceubu beshã Jesus unãti wanã, ikã parãkã yukakã:

—Deus anua hawã unãti dami nuku ashãwã, mã hawã kuxipa haya nã uïnnunã— akabu ²hatã xinãnã kaneaibu unãkã Jesusã hatu yuikã:

—Ma bari hikiaya matã yuikã: “Ikis nai taxipaki. Mexukiri penai bari pehairashanikiki”, mã imiski. ³Hanua penayari yuikã: “Ikis nai taxipa ma nai kuã mexu mexuikiki. Natiã ui bekatsis ikikiki”, ikã haska ui inã niwe bemis unãbiakã hanu hawã txakabu kupititiã ma kemai ã matu yusãtxakayamabiakubaina hawã unãmati mã uïtirumamẽ?

⁴Nukunabu na habiatã hiweaburã, mã txakabuki. Hamapai Deus anua unãti tsuã atiruma uïkatsi mã ea yukabiamisrã, Deusã Jonas bakawã sheamabiaxishã ana hiwemakã kaímanirã, haska keska besti Deusã matu uïmãkã matu ashãriashanikiki. Xinãkawã— hatu watã henebaini

**Fariseubu inã saduceubã yusã mesekiri Jesusã hatu yusãniaki, na hãtxarã
(Mc 8.14-21)**

⁵iãñewã kesha betsauri habe kakã nã hawã tsumabu habe kakã misi buama nã hakimakainaya ⁶Jesusã nuku yuikã:

—Xinaírakawã. Fariseubu inã saduceubã misi shashawati meseki. Uírashákawã— nuku wa

⁷xinã pewama nã hawã tsumabu yuinamei:

—Nã misi beamã ishukã nuku haska yuikiki— nã ikaya

⁸Jesusã nukã xinã unãkã yuikã:

—Haskai: “Nã misi beamã ishukã nuku haska yuikiki”, mã ikai? Mã ea uïbiakã mã ea ikãwã txakaii. ⁹Hawara ã matu yusã nãkakã mã tapiriamamẽ? Ha cinco misi tãkepakeshã 5.000 hunibu ã hatu pimaxina inã hawã teshe itxawakã hati kuki mã matawaxina, mã xinãmamẽ? ¹⁰Ha inã, sete misi tãkepakeshã 4.000 hunibu ã hatu pimariaxina inã hawã teshe itxawakã hati kuki mã matawaxina, mã xinãmarimẽ? Mã daka xinaí? ¹¹Haskai fariseubu inã saduceubã misi shashawatikiri hãtxai haskai hatã misi kayabikiri ã hãtxamabiakã mã xinã txakai?— nuku wa

¹²hanushã fariseubu inã saduceubã misi shashawatikiri yuikã habã yusãkã kanemisbukiri nuku nemashu atimas tapitã nã xinãkubainiki.

**Mã nukã Messias Cristoki, akã Pedrõ yuiniaki, na hãtxarã
(Mc 8.27-9.1; Lc 9.18-27)**

¹³Hanua Jesus nã hawã tsumabube kai ha mae pakea Cesaréia Filipe anu hikitã nuku yukakã:

—Yurabunā, ē matū Hutxi Kayabi Iuwarā, ē tsua ea yuimisbumē?—
nuku wa

¹⁴—Betsabū yuikinā: “Naximanika João ana bestēxinaki”, mia wakanikiaki. Betsabūri yuikī: “Elias ana butuimaki”, mia wariakanikiaki. Betsabūri yuikī: “Deusū hătxa yuishunika Jeremias kasmai hawē hătxa yuishunika betsā daka”, akī mikiri yuimisbukiaki— nū wa

¹⁵—Hamē matū xinākinā, mā tsua ea wamismē?— nuku wa

¹⁶ Simão Pedrō kemakī:

—Miarā, Epa Deus hiweatū bake mī nukū mekenika Messias Cristoki— aka

¹⁷Jesusū yuikī:

—Simão Barjonasī bakeē, ē hakē huni betsā mia yuiamabia ē Epa nai anuatūtū mia unāmakī mia duawaikiki. Benimariwe. ¹⁸Eā mia kenakinā, mia Pedro wakī mixki kuxipa keska ē mia waii. Mī haska hătxakī yuishuwē taeshū yurabu mīwēri itxapa ē hatu ikūwāmashanaii. Yura mema mawatirubiakē Satanásā datemakī ea ikūwaību maematirumaki, hatu nemakinā. ¹⁹Haska inū, ikūwaību mī hatu mekekubaishanū naiuria kuxipa ē mia yunushanaii. Nenushū yusikī mī hawara nemaya Epa Deusūri nemashanikiki. Hawara nenushū mī nemamakē Epa Deusūri nemama ishanikiki— atā,

²⁰Jesusū nuku nemakī:

—Ē Messias Cristoki tsua banabimayamayushākāwē— itā,

Mawashanaikiri Jesusū hatu banabimaniakiaki, na hătxarā

(Mc 8.31–9.1; Lc 9.22-27)

²¹hanua Jerusalém anu ka haska washanaibu nuku yusikī taewakī:

—Eki sinatakī ea itxakawakī judeu shanē ibubu inū, Deusbe nukunabu hătxashunikabu inū, Deusū hătxa kenenibu yusinanāmisbū ea danākī itxakawakī ea hatu tenāmabu shaba dabe inū bestitiā ē ana bestēshanaii— akī ²²nuku shabakabi yuiaya Pedrō ha mesti pashkabaī nemakī yuikī:

—Shanē Ibuū, haskamaki. Deusū mia haska yunuama iniki. Hau tsuā mia tenāyamashanūbūwē— akaya

²³Jesus hawē tsumabukiri nasauketā uīkī Pedro nemakī yuikī:

—Satanásā xināwē mī ea teawakatsis ikai ana hari haskayamawe. Hawara Deusū uāi keska mī uīyamaki, eska xinākinā, haska yurabū uīmis keskawē mī ea nemairā— abaī

²⁴hanua Jesusū nū hawē tsumabu nuku yuikī:

—Tsuara eki txiti ikatsis ikirā, haska hamebi xināmis hakimatā: “Ē habe mawatiruki”, ikī hau ea txibākubainūbūwē. ²⁵Ha inū, tsuāra hatū hiwea ibubis mekekatsi ikamarā, hau benunūbūwē. Hatū hiwea ewē benubiaxinaburā, ea anua ana hiwekuā bishākanikiki. ²⁶Hamē tsuāra mabu mirimawē kemu bestikī itxawashū ea ikūwākī txibāma hatūmebi

hatū hiwekuña benushākanikiki, eauma mawairā. Ha inū, hatū hiwea pakatā tsuā ana bitirumahairaki. ²⁷Hamē ē matū Hutxi Kayabi Iuwarā, ē Epā kuxipaya Shanē Ibui hawē nai tsumabube ana hushū tsuabūra ea txibaī hiwei pemisbu inū txakabumisbu habu tibi ē hatu manakushanaii, pepa inū txakabuwenā— iwanā ²⁸—Ikū kayabi ē matu yuiai nīkakāwē. Na habia mā ebe mapuaburā, mā betsa betsapa mawariamakē ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ē matu Shanē Ibui taeshunai mā uishanaii— nuku aniki.

Jesus hawē yura damitā txashahairanikiaki, na hātxarā
(*Mc 9.2-13; Lc 9.28-36*)

17 ¹Hanua seis dia binuaya Pedro inū Tiago inū Tiagō betsa João Jesusū hatu dapashkabaīkī iyui kai mati keyatapahaira hatube mapeketā ² haria Jesus dami hawē besu dami bari keskai txashai hawē tari hushupahairai shaba keskai hushu pūte pūte ikaya ³ Moisés inū Elias Jesusbe hātxai uīaībū ⁴hawa unāma Pedrō Jesus yuikī:

—Yusīnāā, nū nenu huarā, pehairaki. Peā shubu dabe inū besti matu washūpa, betsa mina inū, betsa Moisésna inū, betsari Eliasnarā?—

⁵ akaya hanushū nai kuī hushu mayabirākī hatu atxiaya nai kuī anushū hui tashnikī hatu yuikī:

—Na ē bake ē Katunirā, ē abuhairaii. Hawē ē benimahairaii.
Nīkairakubaīkāwē— hatu wa

⁶ hawē tsumabū nīkai datehairai maī beuwa maniabū ⁷Jesus hatu dapi hushū hatu mekī yuikī:

—Ana dateama benirkāwē— hatu wa

⁸ benitā beru beru ikī uī hanu tsua niama Jesus besti nia uīaībū

⁹ hanua mati keyatapa butebirākī Jesusū hatu nemakī yuikī:

—Ē matū Hutxi Kayabi Iuwa mawa ē ana matu bestēshūriamakē na eska mā uishurā, tsua yuiyamayushākāwē— hatu waya

¹⁰ hanushū hawē tsumabū ana Jesus yukakī:

—Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbū yusīkī: “Nukū mekenā Cristo huriamma bebükiri Elias ana hushanikiki”, ikirā, haskai imisbumē?— akabu

¹¹ hatu kemakī:

—Txanima Elias bebükiri ana hushū dasibi benawakī pewakī taewaimaki. ¹² Hanūkaī ikū ē matu yuiaii. Elias ma ha dukū huyama unāma danākī hawē hawara wakatsis ikī Elias akimabuki. Habiaskari wakī ē matū Hutxi Kayabi Iuwa habū eari danākī itxakawakī ea atxitā hatu ea nuitapawamariashākanikiki— hatu wa

¹³ hanua Eliaskiri Jesusū hatu yuiaama hakia Naximanika Joāokiri hunea hātxawē hatu yuia hawē tsuma dabe inū bestitū atimas xinābiranibukiaki.

Jesusū yushī txakabu huni bake anua kaĩmanikiaki, na hātxarā
(Mc 9.14-32; Lc 9.37-45)

14 Hanua Pedro inū, Tiago inū, João Jesusbe hui hanu yurā kaiãki nukutuxiaya habianuri huni betsa hukirā Jesus bebū dāti ishū yuikī:

15-16 —Shanē ibuū, ē huni bake yushinī dushku imakī nuitkaawakī txi anu napukī henē pukumiskē mī tsumabu anu ē iwebia haska washū tsuā ea kaĩmashütirumaki. Õ bakewē nuikī ea shushawashūwē— aka

17 Jesusū mapuabu hatu yuikī:

—Ikūwaibuma inū txakabubuū, hatiki matu merabewai ana ē matube hiweyushanai? Neri iwekāwē, ha bakerā— aka

18 iwea Jesusū yushī txakabu kaïma kaya hakimamari hawē bake kayai shushaya

19 txipu hanushū nū hawē tsumabū Jesus pashkabaī yukakī:

—Haskakī ha yushī txakabu nukū nū kaïmatiruma ishumē?— nū wa **20-21** Jesusū nuku yuikī:

—Ea ikū kayabihairawariama mā atiruma ishuki. Txanima hātxa ē matu yuiai nīkakāwē. Mostarda hawē heshe peshextabia banabu ewai hi ewapamiski. Habiaskari wakī ea ikū pixtawabiakī ē kuxipa xinākī na mati yuikī: “Nenua maei betsa anu katāwē”, mā wa matu nīkatā ha mati maetiruki. Hamē ea ikū kayabi wakī dasibi mā haska atirubuki— nuku watā

22 hanua dasibi nū hawē tsumabu habe kai Galiléia anu nū habe kakūkaunaya Jesusū nuku yuikī:

—Ea ē matū Hutxi Kayabi Iuwarā, tsuāra ea hatu atxima **23** ea tenābu shaba dabe inū bestitiā ē ana besteshanai— nuku wa haska txanai nīkatā nū nuihairaniki.

Templo hawē pewati pei pakatikiri Jesusū yusñikiaki, na hātxarā

24 Ana kai hawē mae Cafarnaum anu nū hawē tsumabu Jesusū nuku iyukē Templo pei bishunikabū Jesus betxibaini kashū Pedro yukakī:

—Matū yusñanā, hawē Templo mekekī pewati pei bari betsa tibi pakakubaímismē?— akabu

25 Pedrō hatu yuikī:

—Haa. Pakamiski— hatu watā kai hiwetā hikiaya Pedrō xinā unākī Jesusū ha dukütū hātxa wakī:

—Hawē governo merabewati pei itxawakī shanē ibu kuxipabū tsuabu dukū yukamisbumē, hawenabumēkaī, nawaburaka? Haskara mī xinaī, Simāoneē?— aka

26 Pedrō yuikī:

—Nawabu hatu amamisbuki— akaya hanushū Jesusū yuikī:

—Txanima shanē ibū hatū yunuaitū pakaisbumaki. Habiaskari wakī nū Deusunabū nū pakatirumabiakē²⁷ nukuki hau sinatayamanūbū sheamatiwē iānēwā anu sheamakī baka ha dukū mī bia hābeshutā pei heshe bestixai betxitā bishū Templo hawē pewati pei mina inū ena dakē bushū hawē hatu pakatāwē— aka kashū haska Jesusū yunua nīkabaī bitāshū Pedrō hatu pakanikiaki.

Tsua Jesusbe ha katxu nū shanē ibushanai? ikī shinānibukiaki, na hātxarā
(Mc 9.33-37; 42-48; Lc 9.46-48; 17.1-2)

18 ¹Habias shabatiāri nū hawē tsumabu Jesuski itxashū yukakī:
—Mibe shanē ibukī haratu betsā nū hatu binushanimēkaī, nuku yuiwe— nū wa

²hanushū nuku yusīnū, iwanā, bakeixta kena huai namakis nitxīshū ³nuku yuikī:

—Ikū ē matu yuiaii. Bake mixtībū hawa dateama ea ikūwaī txītūkatsi ikama ea txibākubaītirubuki. Tsuabura haska keskariākī hawa keāma ea ikūwākī txibāmarā, nai anu mā ebe hiwei shanē ibutirumahairaki.
⁴Hakia tsuara huni ewabia na bakeixta keskai ibubis keāma hatu merabewa bestikubaīmisbu ebe shanē ibukī betsabu mā binushanaii. ⁵Ha inū, ea duawanū, iwanā, na bakeixta keska wakī tsuara ē kenaya huai ea ikī akawakī mā duawatiruki— iwanā,

Yura betsā hawara hatu txakabuwamai mesekiaki, na hātxarā
(Mc 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ana nuku yuikī:

—Tsuabūra hawara Deusū nemamis inū yunumis txibāma txakabu wamisbū bake mixtībū ea ikūwaī hatu parākī txakabu hatu amakeakeriamisburā, haskawē taeshū Deusū hatu kupihairashanaiwē taea hawē shekiwā deneti mixki ewapa neshashū teumatā iānēwā merā pukua hasarā, hawē kupiti beshmas mekeanaii. ⁷Ha inū, hamapai betsā betsapawē kemukī yurabū txakabuwamisbuki. Hakia tsuabūra enabū Deusū yunumis inū nemamis xinābiaibū huīti babubu parākī hatu txakabu amakeakemisbu haburi Deusū hatu kupia nuitapahairashākanikiki.

⁸Haskakē matū mekē kasmai matū taewē hawara mā txakabuwakubainai matū mekē kasmai matū tae meshtea keska watā hawaira henekubaīkāwē. Mā mekē dabeya inū mā tae dabeyakē hanu txi nukaisma anu matu urēa pemahairaki. Hakia mekē bestixaiya inū tae bestixaiya Deusbe hiwei kai peki. ⁹Ha inū, matū beru betsawē hawara uīkī mā txakabuwakubainai beru betsā tseka keskatā hawara mā txakabuwai hawaira henekubaīkāwē. Mā beru dabeyakē hanu txi nukaisma anu matu urēa pemahairaki. Hakia beru bestixaiya Deusbe hiwei kai peki— iwanā,

**Txashuwā benua benamisbu keska miyuiwē Jesusū
hatu yusīnikiaki, na hātxarā**
(Lc 15.3-7)

10 ana nuku yusīkī:

—Na bakeixtā ea ikūwaī keskabu hawa keīsbumarā, Deusū nai tsumabū hatu mekei ē Epabe beisinaī habe hātxakī hatu merabewamisbuwē taeshū hawa hatu itxakawakī danāyamakubaīkāwē— iwanā,

11-14—Miyuiwē matu yusīnū nīkakāwē. Tsuara 100 txashuwā haya bestitxai benua 99 besti basi mati anu mapukē heneyubaī bestitxai benua mā benamisbuki. Haskamamē? Haskakē ha 99 benuabumawē benimabiakī atimas ha bestitxai benua betxitā mā hawē benimahairamiski. Habiaskari wakī matū Epa nai anuatū hawa bestitxai bakeixtā ea ikūwaī benukatsi ikamaki— iwanā,

Ikūwaī betsā mia txakabuwa hakimawatikiaki, na hātxarā
(Lc 15.3)

15 ana nuku yusīkī:

—Ea ikūwaī betsā kanekī mia txakabuwa habes hātxai peki harakirira mia txakabuwashu hau unānū yuiwe. Mia nīkaya mī habe haibunameshanaii. **16** Hakia mia nīkamakē hanushū ea ikūwaī bestitxai kasmai dabe hatu kenatā hariri mia txakabuwaxina habias hātxari haturi banabimatā hatū mia txakabuwaxina anu hatu iyewe, hau habūri mia merabewanūbunā. **17** Hanushū hatū hātxari nīkamakē matū itxati hiwe anu iyushū haturi banabimariawe. Hanushū habū pewakī yusīaburi binu keyukī nīkamakē haskawē taeshū ikūwābuma inū governo pei bishunika txakabuwē meseisma keska wakī hatu danākubaīshākāwē.

18 Txanima ē matu yuiaii. Nenushū ikūwaību yusīkī mā hawara nemaya Epa Deusūri nemashanikiki. Hawara nenushū mā nemashunamakē Epa Deusūri nemama iriashūshanikiki.

19-20 Ha inū, ikūwaību dabe kasmai dabe inū besti itxabu ē kenawē hātxakī yukaibu ē hatube naxui ika ikūkaīshanaii. Habiaskari wakī matu dabetūri habias xinākī hawara pepas Deus mā ea aka matu ashūshanikiki— nuku waya

21 hawē hātxa nīkatā Pedrō Jesus yukakī:

—Yusīnaā, mia ikūwaī betsā ea txakabuwaya hatiki hawē txakabu hakimawashāpa? Metutikiraka?— aka

22 Jesusū nemakī:

—Haskamaki. Metutiki bestimaki. Hakia mī txakabu Deusū mia tanaismaki. Haskawē taeshū hawē txakabu tanama hakimakūkaīshāwē— iwanā,

**Shanē ibuhairatū tsumapā habe dayaru betsā ha deveawē
nuiama inikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

23-24 miyuiwē habiaskari nuku dasibi yusīkī:

—Deus shanē ibui haskamiskiri matu yusīnū nīkakāwē. Shanē ibuhaira hawē tsumabū deveabu pewanū, ishū hawē tsuma betsabu yunukī: “Ea deveabu ea ishūtākāwē”, hatu wa huni betsā itxapahaira devea iweshunabu ²⁵ha hawē tsumapā devehaira hawawē pakatirumakē ha shanē ibū hawē tsuma betsabu yunukī: “Na ea devehaira hawawē ea pakatimaki. Haskakē hawara ea devea hau hawē ea pakakī keyunū hawē hawara inū, na huni inū, hawē aī inū, hawē bakebu hatuwē pei bikatsi hatu inākāwē, hau huni betsā dayashunūbunā”, akaya ²⁶ha devea haska wai nīkatā hawē shanē ibu namā dāti ishū nemakī: “Shanē ibuū, ea haska wama ewē nuiyuwe, txipu unāshubira ē mia pakakī keyukubaishanairā”, aka ²⁷haska wa nīkatā hanua hawē shanē ibu hawē nuikī: “Dasibi mī ea devea ē hakimai ana ea pakayamashāwē. Ana hawē nuiama inū kariwe”, aka ²⁸hanua kaī kaini kakī hawē shanē ibū tsuma betsā haki nukutā eskarabes devebia hawē pei binū ishū tetsūshū yuikī: “Mī ea devereā, ikis ea pakariwe”, ashū henea ²⁹ha namā dāti ishū nemakī: “Hawaira ikis hawawē ē mia pakatirumaki. Ewē nuikī manayuwe, txipu unāshubira ē mia pakashanairā”, abia ³⁰hawa nīkama bitxiti hiwe anu iyukī policiabu hatu bitximaniki, hanushū ha devea pakamakē kaītirumawakinā. ³¹Haska wai hawē shanē ibū tsuma betsabū uī hawē nuihairakāi hatū shanē ibu anu bushū ha hunī haska washu dasibi yuiabu ³²hanushū hatū shanē ibū hawē tsumabu yunukī hatu yuikī: “Ē tsumapā ea devea ē hakimabiashu ha hatū haska washurā, ea ishūtākāwē”, hatu wa ishūtanabu yuikī: “Mī huni txakabuhairaki. Itxapahaira mī ea devebiashū ea ea akī mī ea nema miwē nuikī dasibi mī ea devea ē mia hakimashūshuki. ³³Haska xinātā ē mia hakimashu keskai miari ē tsuma betsā mia hatira devea mī hakimatixarashuki”, atā ³⁴hawē shanē ibu haki sinatahairakī bitxiti hiwe merā hari hau bitxitanūbū yununiki, hau harishū ha devehairatū hau pakakī keyushanunā. ³⁵Matu mā haska keskariai ikūwaī betsā mia txakabuwa hawē nuikī hau ewē nuinū, iwanā, mia yuibiakē miari hawē nuiama mī hakimamakē ha shanē ibu keskai ē Epa Deus nai anua matuwēri nuiama ishanikiki, matū txakabu buamarā— nuku aniki.

**Hunī hawē aī henetimakiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mc 10.1-12; Lc 16.18)**

19 ¹Hanushū Jesusū nuku yusī menetā Galiléia anua kaīkaini kai Jordão hene kesha betsauria leste bari huaikiria Judéia mai pakea hatiuma anu nū hikiaya ²Jesuski yurā kaiā itxakī isī teneaibu iweaibu hatu kayawakī hatu shushawashūpakeaya

³hanushū fariseubu hatiritū Jesus unāti watā haki beparamēnū ika haki kematā yukakī:

—Hawē hamapaiwē taeshunā, huninā, hawē aī henetimē?— akabu
⁴⁻⁵Jesusū hatu yuikī:

—Deusū hātxa Moisés nukū shenipabu yusīshū kenenirā, mā uīsmamē? Matu yuinū nīkakāwē. Deusū damiwakī taewakinā, huni inū aību damiwaniki. Hanushū Deusū Moisés yurabu hatu yusīmakī yuikī: “Hunī aību aīwākatsi hawē ibubu dapashkabaini ka aīyātā hawē aībe ketashameawē taea ana yura dabema habias yura bestitxai keska hiwitirubuki”, aniki. ⁶Haskakē Deusū huni inū hawē aī yura bestitxai keska hatu wa hunī hawē aī dapashkabaīkī henetimahairaki— hatu waya

⁷hanushū fariseubū Jesus ana yukakī:

—Hamē Moisés nukū shenipabu yusīkinā: “Haskakī animē, tsuāra hawē aī henekatsi ikī habe itimaskatanā, hawē taeshū aību heneti kene inākī: ‘Ē mia ana aīwāmaki’, iwanā, kene inātā hau tashnibaīshanūbūwē”, akinā, haskakī haska hatu ashunimē?— akabu

⁸Jesusū ana hatu yuikī:

—Matū shenipabu huīti kuxikē Moisés haska hatu yununiki. Hakia Deusū dasibi damiwakī taewatanā, haska yunuama iniki. ⁹Ikū ē matu yuiiai. Hamapai xarabu txani nīkatā sinatakī hawē aī henetirubumaki. Hamē henetā kaīkaī aību betsa aīwaīnā, ibubis txakabumisbuki. Hakia tsuāra hawē aīnī huni betsa txutamabiātā yuima parāyanā, hawē aīnā henetiruki— hatu waya

¹⁰nū hawē tsumabū Jesus yuikī:

—Huni aīyātā hau ana heneyamashanūbū Deusū nemaniwē taearā, aību biama txutauma unānuma hiwea pepamēkaītsa— nū wa

¹¹Jesusū nuku yuikī:

—Ikūki. Hakia huni dasibibu haska hiwitirubumabiakē habu Deusū katushū merabewakī haska yunumis bestibu haskai hiwitirubuki.

¹²Huni bestibu hubushkuma kaīyā ewatā txutatirubumaki. Ha inū, huni bestibu hubushkuya kaīyā ewai escravo dayaruwakī hubushku biabu txutatirubumariki. Hakia huni bestibu hubushkuya kaīyā ewatā Deusū hātxa yusī besti dayakī txutaisbumariki. Tsuabura haska hiwitiruburā, hau hiwekubainūbūwē— nuku waya

Hau Deusū bake mixtību duawanū Jesusū yukashunikiaki, na hātxarā
(Mc 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³hanushū mamepipakekī hau Deus yukashunū Jesus anu hatū bakebu habū iweaibu nū hatu nemanū ika ikaya ¹⁴uīkī Jesusū nuku yuikī:

—Hatū bake mixtību ea anu iweaibu hatu nemayamakāwē. Deus shanē ibuaitianā, na bake mixtību eki dateabuma keskabu besti Deuski dasishākanikiki— nuku watā

¹⁵bake mixtību mamepipakekī Deusū hau unānuma duawanū hatu dasibi yukashūtā hanua kaikainaya

Berunā mabu itxapaya Jesusbe hātxanikiaki, na hātxarā
(*Mc 10.17-31; Lc 18.18-30*)

¹⁶hanua berunā betsa mabu inū bai mirimaya Jesus anu kashū yukakī:
—Yusīnaā, mia yukapa? Hiwea kayabi bikinā, hawa pepa akubaikī ē hiwea kayabi ē bitirumē? Ea yuiwe— aka

¹⁷Jesusū yuikī:

—Haskakī pepatikiri mī ea yukai? Deus besti pepaki, mī unāmame? Hakia hiwei ikibi ikatsirā, Deusū yunuti inū hawē nemati txibākī heneyamashāwē— aka

¹⁸berunātū Jesus yuikī:

—Haratumē?— aka

—Huni betsaki sinatakī tenātimaki. Aību mī aīma txutatimaki.
Yumetsutimaki. Huni betsaki txani txakatimaki. ¹⁹Matū ibubu duawakubaītiki. Haska inū, mī habube hiweabu duawariakubaikāwē,
ibubis nui mā mekemis keskairā— aka

²⁰berunātū ana yuikī:

—Na dasibi mī ea yuiairā, bakeixtatū tapīnishū ē heneismaki. Hawa betsa Deusū yununi ē ariamamē?— aka

²¹Jesusū ana yuikī:

—Mī ea pe yuiiaii. Na besti mī xināriamaki. Mia yuinū nīkawe. Nai anua Deusū manakuti pepa bikatsis ikī mī hawara dasibi haya hatu inā keyutā ha pei mī bixiā ha nuitkaātā txituāma ebe kakī ea txibākubaishāwē. Mī haskakūkainaiwē taeshū hiwekuā kayabi mī bishanaii— aka

²²hanushū berunā mabu itxapa hayatū Jesusū haska yuiai nīkai hawē mabuwē taea pes huīti nixmai keyutā ana hawa yuiama kaya

²³⁻²⁴Jesusū nuku yuikī:

—Ikūkī ē matu yuiiaii. Ha yuinaka ewapa camelorā, ha shumush hawē txishuiki hawē yura kaīmakinā, tsuā atirumaki. Hakia haska keska bikarā, huni mabu itxapayarā, hawē mabu besti xinaī hawē nuikī hatū xinā betsa wama Deuski txiti itirubumaki— nuku waya

²⁵—Habaa!— iki yuinamei:

—Haskakenā, tsuabu Deusū nuku mekekī pashawakī hiwematirumē?— nū ikaya

²⁶nukuwē nuikī Jesusū ana yuikī:

—Dateyamakāwē. Yurabū haska watirubumahairabiakē Deus nuikipatū dasibi matu ashūtiruki— nuku waya

²⁷Pedrō yuikī:

—Yusīnaā, nukunā, mia txibākatsi ikinā, hawara nū haya dasibi baxikī keyubirā nū ma mia txibāpakeaii. Nū haskakiranimarā, nū hawa hayashanai?— aka

28 Jesusū ana nuku yuikī:

—Ikūkī ē matu yuiaii. Bari hawē henei keyuaitiā ē Epā dasibi benawayā ē habe shanē ibuaya txītuāma mā ē 12 tsumabū ea txibākubaīmisbu ebe shanē ibukī Israēlī 12 bakebu shukuakeakeabu mā unāti wanū bariaii. **29** Haska inū, tsuabūra ea txibākī Deusū hātxa kakape yusītanū ishū dasibi hatū hiwe henekī hatū betsabu inū hatū puibu shunūbaīkī hatū ibubu shunūkī hatū bakebu baxikī hatū bai henekī keyubaī yusīkubaīmisbuwē taeshū na habiatiā Deusū ana hatu manakukī duawamisshū haska uatiā hiwexinawēma Deusū pepawē hatu manakuhairakī haska tanatirubuma hatu itxawamakubaīxishū hanu ma bari keyuaitiā hiwea kayabi hatu ināshanikiki. **30** Haska inū, yura itxapabu na habiatiā kēkī yunumisburā, Deusū hatu kēwāma ishanikiki. Hakia betsabu na habiatiāri hawa kēkī yunuismumarā, Deusū hatu kēwākī shanē ibuhairawashanikiki— iwanā,

Dayakapabu tibikiri miyuiwē Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā

20 ¹ana nuku yuikī:

—Deus shanē ibui haskamiskiri ana matu yusīnū nīkakāwē. Deus shanē ibuirā, bai ibuā dayakapabu katutā hatu yunupakemis keskaki. Penai taeaya hawē bai anu hau uva tsekashūtanūbū dayakapabu katushū ²yuikī: “Mā ea dayashuni ka bari kai hikiaya shaba hirabi daya pei ē matu inaī”, iwanā, dayakapabu hawē bai anu hatu yunua buabū ³hanua ma 9:00 horaya hawē mae namakis hemaitī anu huni betsabū hawawama uīkī ⁴hatu yunukī: “Matūri ē bai anu ē bimi ea tsekashūtākāwē, bari kai hikiaya ē matu paka pewairā”, hatu wa buabū ⁵hanua bai ibu ana bari mananābi tashnikaū huni betsabu hatu yunua buabū ana bari nai putxinī dakakē huni betsaburi hatu yunua buabū ⁶hanua ma bari hiki kemaya ana hawē mae namakis hemaitī anu kashū huni betsabū hawawama uīkī hatu yukakī: “Hawai bari txaitanai mā dayama ibaiai?” hatu wa ⁷habūri yuikī: “Tsuā nuku hawa yunuama nū ikaii”, akabu bai ibuā hatu yunukī: “Maturi ē bai anu kashū ē bimi ea tsekashūtākāwē, ma bari hikiaya ē matu paka pewairā”, hatu wa buabū ⁸hanua ma mexu beaya bai ibū hatū hawē daya tsumashūna yunukī: “Ea dayashūtākāshu hatu kenashū habianus kesua pei ea hatu meniakeakeshūtāwē. Ha dama bukāshu ha dukū hatu paka taewabaikī ha habu dukū buabu hawē henekī hatu pakakī keyutāwē”, aka kashū ⁹ha dama bukāshu habu dukū kenashū shaba hirabi daya pei hatu inākī keyutā ¹⁰hanua ha bari nai putxinī dakakē dayai buabu hatu kenashū habianus kesua pei hatu pakatā hanua ha bari mananābi dayai buabu hatu kenashū habianus kesua pei hatu pakatā hanua ha 9:00 hora dayai buabu hatu kenashū habianus kesua pei hatu pakatā hanua habu dukū buabu bekī xinaī: “Ha hatu pakai binumakī nuku ināmēkaītsa”, ibiaibū

habianus kesua pei binuama habias hatu ināriaya ¹¹ habū pei bitā bai ibuki sinatakī ha akī ¹² yuikī: “Barī nuku kua niskaī shaba hirabi nuku besti dayai nū nuitkaapabaishukē haskakī ha dama bubiakāshu daya eskarabesbiakāshukē nuku itsawakī shaba hirabi daya pei mī hatu pakashumē?” akabu ¹³ bai ibuā hatu bestixai yuikī: “Hatishū kesua ma bebükiri ē mia yuba ē mia pakashuki, mia parāmarā. ¹⁴⁻¹⁵ Ana eki sinatama ē mia pakashuya kariwe. Hakia na dama bukāshu matu itsai shaba hirabi daya pei ē hatu ināshurā, hawa txakabumaki. Ha pei mā hawē nuiairā, matunamaki. Enaki. Hameē ē hatu duawaya mī daka ē peiwē nui ika?” aniki.

¹⁶ Haskawē taeshū yurabu babuaibū xinā pepakī ea danāma ē hātxa txibākī taewaibu pepawē ē hatu mekeshanaii. Hakia bari itxapa ē hātxa txibaī ikūwāmisbu ha katxukea habu keskari ē hatu mekekubaīshanaii—nuku waniki.

Mawashanaikiri dabe inū bestiki Jesusū hatu yuiniaki, na hātxarā
(Mc 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Hanua Jerusalém baikiri nū kaya yurā kaiā nukuberi buaibū hanushū Jesusū nū hawē 12 tsumabu besti kenashū tari pashkabaī nuku yuikī:

—Jerusalém anu na habiatīa nū kairā, mā unaiī. Hanushū ē matū Hutxi Kayabi Iuwa Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū Deusū hātxa kenenibu yusinanāmisbu tsuāra ea hatu atxima ¹⁹ habū ea tenākatsis ikī nawa betsabu ea hatu yunuabu habū ea kashe wakī ea kuxa kuxa akī cruzki mastashū ea tenāshākanikiki. Ea tenābu hanua mawa shaba dabe inū besti kaya ē ana bestēshanaii—nuku wakē

Tiago inū Joāonē ewā Jesus hatu yukashuniaki, na hātxarā
(Mc 10.35-45)

²⁰ txipu Zebedeū bake Tiago inū Joāo hatū ewabe kai Jesus besti niaki nukutā hatu hātxa washunū ika ha bebū dāti ituxiaya ²¹ Jesusū yukakī:

—Mia hawa merabewapa?— aka
hatū ewā hatu yuishūkī:

—Mī nukū shanē ibuaitianā, na ē bake dabe hau mibe shanē ibushanū mī inaitiā betsā mī yusiuri inū betsā mī yusmauri ea hatu katubaī tsau mashūshāwē—akaya

²² hawē bake dabe uīkī Jesusū hatu yuikī:

—Mā haska ea yukairā, mā unāriamaki. Hawara ē teneshanairā, mā iriatirumē?— hatu wa

—Nū iriatiruki— akabu

²³ Jesusū ana hatu yuikī:

—Txanima ea itxakawaibu ē isī teneshanai keska mā iriashanaii. Hakia ē yusiuri inū ē yusmauri tsautā tsua ebe shanē ibushanairā, ibubis

ẽ yunutirumaki. Ë Epa Deusū hatu katunirã, haburã, ebe ishākanikiki, shanẽ ibuirã— hatu waya

²⁴hanua Tiago inū João haska yuka ikaibu nū hawẽ dez tsuma betsabū níkai nū hatuki sinataya ²⁵hanushū nū hawẽ tsumabu betsabu ana nuku shuku watã yuikĩ:

—Haska nawa shanẽ ibubū hawenabu ha akĩ hatu mese wabetanã kuxipawẽ hatu yunumisbu mã unaiã. ²⁶Hakia matubunã, haska xinãyamakubaïkawẽ. Matu anua tsuara shanẽ ibukatsis ikinã, hau dasibi matu merabewakĩ duawakubainübûwẽ. ²⁷Habiaskariai tsuara shanẽ ibukatsis ikirã, dasibibû tsuma hau iriakubainübûwẽ. ²⁸Hamẽ ea iki huirã, é matû Hutxi Kayabi Iuwabiarã, hau ea duawanübû ika ẽ huamaki. Hakia matu debushükî yura itxapabu benuabu meshpamatã matu hiwemanũ ika ẽ huniki— nuku waniki.

Huni bekũ dabe Jesusú bepeshkí kayawanikiaki, na hâtxarã

(Mc 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Hanua Jericó mae ewapa anu nū hawẽ tsumabube Jesus hikia ibai nū habe kaikainaya yurã kainẽ nuku txibaibû ³⁰hanu bai kaya kesha huni bekũ dabe tsauwabu Jesus huai huni betsa txaniaibu níkatã hanushû habû unãshubima yuikĩ:

—Daví baba Shanẽ Ibuû, nukuwẽ nuiwe— akubainaibû

³¹itxapabû nemapaibiabu ana unãshubimahaira yuikĩ:

—Daví baba Shanẽ Ibuû, mĩ miamẽkaĩ, nukuwẽ nuiwe— akabu

³²hanua Jesus niti itã huni bekũ dabe kena beaibu hatu yukakî:

—Hawa matu merabewapa?— hatu wa

³³ha dabetu yuikĩ:

—Shanẽ Ibuû, ana nū uññu nuku bepeshwe ika nū ikaii— akabu

³⁴Jesus hatuwẽ nuikĩ hatû beru mekĩ hatu bepesha hawaira uikĩ pewatã Jesus txibãbaini nukube bunibuki.

Jerusalém mae ewapa anu Jesus hikinikiaki, na hâtxarã

(Mc 11.1-11; Lc 19.28-40; Jo 12.12-19)

21 ¹Hanua Jesus Jerusalém anu kai Betfagé anu kemai Oliveiras Mati tetãbaini Jesus niti itã hawẽ tsuma dabe ²hatu yunukû:

—Ha mae besuuri kayabis bushû burro yushã tsua haki katsaumeriamã hawẽ bakebe neshea betxitã tepetã ha dabe beyutákawẽ. ³Ha inû, tsuãra matu yukakî: “Hawakatsi mã tepebainai?” matu wa yuikî: “Nukû Shanẽ Ibû nuku yunua nû bishüyuaii, samama habianuri nuku bemaikikirã”, hatu watákawẽ— hatu wa buaibû

⁴⁻⁵hanushû bebükiri hawẽ hâtxa yuishunika Zacarias Deusû yuikî:

“Jerusalém anu hiweabu yuikî: ‘Uikawẽ. Matû Shanẽ Ibu pepa keisma burro bake kamaki tsauwa hikishanikiki’, hatu yuiwe”,

aka nīkatā Zacariasī yuitā keneniki. Haska yuini menei inū ika hawē tsuma dabe Jesusū yunua ⁶ha dabe kashū haska Jesusū hatu yuia habiaskari wakī ⁷burro bakeya beshuābu nukū bemakia tari pekatā nū kabekāshuna Jesus haki inatā katsaumekainaya ⁸hanua yura itxapabia hatiribū hatū bemakia tari bai namaki nabekābainūbū betsabūri shēpā meshteshū habiaskari wabainaibū ⁹habu bebuai bu inū hatxū beaibū benimatxakayamabaikī hui kuxipawē hawētxaīs yuibaikī:

—Aitxu! Aitxu! Deusū kuxipaya huairā, benimawakī duawanākāwē. Yavé Deus dasibi binuatū kuxipaya nuku mekei huikiki, nukū shenipabu Davi ipauni keska hawē baba shanē ibuhairairā. Kewanākāwē— akubaini bui

¹⁰ hanu Jerusalém anu Jesus hikiaya haskakubainaibu nīkatā uīnū ika bei:

—Narā, tsuamē?— ibirā ibiranaibū

¹¹ Jesusbe bukī hatu yuikī:

—Deusū hātxa yuishunika Jesuksi. Galiléia mai pakeanua hawē mae Nazaréki— hatu akubainaibū,

Templo hemaītī Jesusū pewakī shūpi wanikiaki, na hātxarā
(Mc 11.15-19; Lc 19.45-48; Jo 2.13-22)

¹² hanua Templo hemaītī kenekawanamu Jesus hikikaikī hawē Deus daewati inabu kuamisbu txashuwā inū, ina awa inū, deiwā inānānaibū inū biaibu hatu nitxīkī pei hanua biananāmisbū tapu narabekī deiwā ināmisbū haki aduti hiwe naraberriakī ¹³hatu ha akī yuikī:

—Hawē Templokiri hawē hātxa yuishunika Isaías Deusū kenemani matu yuinū nīkakāwē. “Ē hiwerā, hanua ebe hātxakī ea kēwāshākanikiki”, ibianikē na hiwe hemaītī shabaturu anua mā yumetsubū hiwe wamisbuki— hatu wakī hatu nitxīkī tashnimakī keyuaya

¹⁴ hanua ha Templo hemaītī anu bekūbu inū kistseresnibu Jesus anu iweabu hatu kaya waya ¹⁵Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū Deusū hātxa kenenibu yusinānāmisbū haska hawē unāmati damiwi uīkī inū habianushūri bake mixtībū kēwākī: “Davī baba pepahairaki”, iki xā xāki ikaibū nīkariai haki sinatakī ¹⁶Jesus yukakī:

—Mia haska waiburā, mī nīkai?— akabu

Jesusū hatu yuikī:

—Haa. Habia ē nīkaii. Deusū hātxa yuishunikabū haska ekiri keneniburā, mā uīriamamē? Salmoskiri matu yuinū nīkakāwē:

‘Mī pepahairawē taeshū bake mixtību inū txutxu akaibū mia kēwāshākanikiki’,

aka matu keneshuniki— hatu watā

¹⁷ hanushū hatu henebaini Jerusalém anua kaikaini Betânia anu ushatanū ika nū kaniki.

Jesusū hi bimiuma betxitā yupunikiaki, na hātxarā
(Mc 11.12-14, 20-26)

18 Ushaxini bestēkaini Betânia anua ana Jerusalémkiri Jesus kai bunikaikī 19 hi betsā figureira benāta tupā bai kesha nia betxitā hawē bimi hayamēkaí uñtanū ika kashū hawa bimi hayama hawē peis besti uñkī Jesusū hi bimiuma yupukī yuikī:

—Hau tsuā mī bimi ana piyamashanūbū ana
 bimitaskayamashāwē— akaya

haskabiamā e iskaú hawē pei niri iki shanaya 20 nū hawē tsumabū uī:
 “Habaa”! iwanā, Jesus yukakī:

—Haskai ha hi hawaira shanaimēkaí?— nū wa

21 Jesusū nuku yuikī:

—Ikūkī ē matu yuiaii. Mā haratutūra ea ikūwaí xinā dabeyama na
 hi ē ashu keska wakī na mati yuikī: “Matipaā, mimebi tsekekaí iānēwā
 merā pukutāwē”, mā waya Deusū haska yunushanikiki. 22 Ha inū, Deusū
 kuxipa unaí xinā dabeyama habe hātxakī yukakubaikāwē. Mā haska wai
 matu merabewashanikiki— nuku abaini

Jesus haskai kuxipaikiri yukanibukiaki, na hātxarā
(Mc 11.27-33; Lc 20.1-8)

23 hanua Templo hemaitī anu hikishū Jesusū yura itxapabu kakape
 yuikī hatu yusīayā Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū
 shanē ibu betsabū Jesus nemanū ika beshū yukakī:

—Na mī eska wairā, tsuā hawē kuxipa mia yunuimawē mī aki ikai?
 Tsuā hawē kuxipa mia inaímamē, mī haska wanunā?— akabu

24 Jesusū hatu kemakī:

—Étseri ē matu yukai matū dukū ea yui taewakāwē, mā ea
 yuiaya hawara mā ea yukai ē matu yuiriai nīkakāshunā— itā
 25—Naximanika João hau hatu naximanū yunukinā, tsuā kaya
 yunuyama mā xinaí, Deusüraka, hunibüraka? Ea dukū yuikāwē—
 hatu wa

hanua haburi hune yuinamekī:

—“Deusū yunuyamaki”, nū warā, “Haskakī Joãoñ hātxa mā ikūwāma
 ikimamē?” iwanā, nuku kūyā atiruki. 26 Hamē Deusū João yunuyama
 yura mirimabū ikūwaibuwē taea habuki datekī yuikī: “Hunibū
 yunuyamaki”, nū wapanā nū haska yuitirumaki— iwanā, 27 habū Jesus
 yuikī:

—Nū unāmaki— akabu

Jesusū hatu yuiriakī:

—Haskakenā tsuāra hawē kuxipawē ea yunuimarā, eāri ē matu
 yuiamaki— iwanā,

**Huni betsə huni bake dabeyakiri miyuiwẽ
Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

28 habias shanē ibubu dake wanū, iwanā, Jesusū miyuiwẽ ana hatu yuikī:

—Huni betsə huni bake dabeyakiri yusītā matu yukanū nīkakāwẽ—ishū, hatu yuikī:

—Hawē bake betsə yunukī: “Epaā, ikis ē bai anu dayakī ē uva bimi ea tsekashütawē”, aka **29** hawē bakē yuikī: “Ē dayakatsi ikamaki”, ibia hanua xinā betsatā bai anu ka dayahairaimaki, **30** Hanushū hawē bake betsə hawē epā betxitā hari yunukī yuikī: “Miāri ē bai anu dayakī ē bimi ea tsekashütawē”, aka hawē bakē yuikī: “Peki. Ia, ē kaii”, ibia kama ikimaki. **31-32** Haskakenā, matu yukapa? Haratutū hawē epā yunua nīkatā ashuīmamē?— hatu wa

—Ha ha dukū yunuimatū nīkakī ashūtanimaki— akabu Jesusū hatu yuikī:

—Eskatiā ikū ē matu yuiaii. Naximanika Joāo tashnimashū haskai hiwei peti matu yusībia hawa matū xinā betsə watā mā ikūwāma ikimabuki. Hakia ha governo pei bishunika txakabubu inū aību hininipabū Joāonē hātxa nīkakī ikūwaību uībiakī matū mā xinā betsə wama ikubaīxinabuki. Habiaskariai natiā nawa pei bishunikabu inū aību hininipabu Deusū hātxa ē yusīaī habū nīkaibu Deusū hawenabu hatu waikiki, matu binukinā— iwanā,

Dayakapabu mekenika besumakiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mc 12.1-12; Lc 20.9-19)

33 ana hatu yuikī:

—Miyui betsawē matu ana yusīnū nīkakāwē. Shanē ibu betsā bai washū uva bimi batapa banatā mixkiwē dakēbaūkī keyutā hanua haki uva tsiniti watā hanushū dasibi uībaūti hiwe pixta keyatapa watā hanushū hau bimi dabukū ea ināshanūbū, iwanā, huni betsə dayakapabube habube yubakatā ibu keska wakī ināyubaini txai kaimakē **34** hanu ma kani tsekatitiā ikaya bai ibuā hawena dabukū hau yukatā bishūtanū, iwanā, hawē tsuma betsabu yunua buabu **35** habū hawena inākatsi ikama uva bimi mekeabū hawē tsumabu betsə atxishū kuxa kuxa atā betsə debu watā betsə mixkiwē tsaka tsaka atā hawa ināma nitxiābu **36** hanushū bai ibuā ana hawē tsuma betsabu yunuria buabū habū uva mekeshunabū hawē tsuma tibi buabu habiaskas hatu wabu mais bebirā bebiranaibū

37 hanushū tsua ana yunutima hawē bake abuhairabiakī atimas yunukī xinākī: “Ē bake ē yunua ka haki mesekī ē bimi ea inātirubuki”, iwanā, yunua ka **38** hawē bake hatuki kemai kai betxitā yuinamei: “Bai ibu mawaxīkē na hawē bakē hawē bai tibi inū hawē hiwe tibi dasibi hawenawayuikiki. Na bai nukunas nū wanū tenānākāwē”, ishū **39** huai atxishū bai kene anua kaimashū tenāxinabuki— iwanā,

40 Jesusū hatu yukakī:

—Hawenabu haskawāxinabunā, ha bai ibu hushū haskara hatu washanimēkaī?— hatu wa

41 habūri Jesus yuikī:

—Bai ibu hushū ha dayakapa txakabubu hawa hatuwē nuiama hawenabubetā hatu tenātā hanushū dayakapa betsabu yunukī hau habū ē bimi dabukū ea ināshanūbū, iwanā, yunutiruki— akabu

42 Jesusū ana hatu yuikī:

—Deusū hātxa kenenibu yuikī mā uīsmamē? Matu ana yusīnū nīkakawē:

‘Hiwe wanikabū mixki danābiaibū habias mixki Deusū bishū

deshū makeresh wakī hawē kene mestēwā keska wakī

nuku uīmakī: Habaa! imakī nuku harakiri xinātimā washanikiki’, ashū keneniki. **43** Haska kenenī keska wakī matū shenipabu Deusū

katubianishū mā hawenabubiatū xināma mā danānāyā hanushū yura betsabūri nīkakatsi ikaibu Deusū katutā hatu habe shanē ibumashanikiki.

44 Ha inū, betsarā, tsuara ha mixkiki sinatakī ea maemanū ika mixki mamaki kawana teke teke ika keska itiruki. Hakia ha mixki haratukira kawani haki tī ikī txuxakī mixpu washanikiki— hatu waya

45 Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū fariseubū na miyuiwē habukiri yusīaī nīkatā **46** Jesus atxikatsis ibiai yurā kaiānē: “Jesus Deusū hātxa yuishunikaki”, ikaibuki datekī hawa atxiyuabumakē

**Shanē ibū hawē bake aīyāwākī hatu pimatirukiri
miyuiwē Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxaraā**

22 ¹hanushū Jesusū miyui betsawē ana hatu yusīkī:
2—Haskai Deus shanē ibumiskiri ana matu yusīnū nīkakawē. Shanē ibuhairatū hawē huni bake aīyāwākatsi hawenabu shanē ibu betsā betsapa hau habe nawai besi benūbū, iwanā, ³hawē tsumabū hau hatu itanūbū hatu yunua bushū hatu yuibiatanabu beabumakē ⁴ana hawē tsuma betsabu yunukī: “Ē hatu ikatsis ikairā, eska ea yuishütākawē: ‘Nukū tsumapā ina awa inū hawē yuinaka ina tibi shuarāwā deteshū ma matu bawakī shui pewashunabuki. Haskakē hawē bakebe nawai bekawē’, ea hatu washūtākawē”, hatu wa bui hatuki txanikubaūbiabu ⁵hawa bekatsi ikama betsā hawē bai anu katanū betsā hawē mabu hiwe anu dayai kakē ⁶hanushū hatiritū shanē ibū tsumabu atxishū itxakawakī betsabu hatu tenāibū ⁷hanua shanē ibu sinatahairakī hau hawē soldadobū ha sinatapabu tenātā hatū mae tibi hau kuabaūtanūbū hatu yunutā ⁸hanushū hawē tsuma betsabu yuikī: “Hanu nawati ma dasibi pewabuki. Hakia ē hatu kenaxina txakabui beabumakē ē ana hatu ikatsi ikamaki. ⁹Haskakē ha bai putxinī hiwekubainabu anu bui hatuki nukushū hau nawai benūbū hatu yuiriātākawē”, hatu wa ¹⁰bui bai tanabaini hatuki nukuaibu tibi hatu yuikubaīkī txakabubu inū pepabu

hatu kenatā hatube itxai hiwe teke shaka betsa anu hunī kaiā teshke ikabū

¹¹hanua hatū shanē ibuhaira hushū hikikāī nawaiibu uīkī huni betsa haya nawati tari danākī saweama betxitā ¹²yuikī: “Baa, ē tari haya nawati haskakī mī saweama hikiamē?” aka dakei hawa hātxamakē ¹³hanushū shanē ibū ha habū hatu piti inaību hatu yuikī: “Na huni txakabu huneshkī meneshtā bukī hanu mexuhaira merā urētākawē, hau hari hiwea bika tenei kashai sheta yēsh yēsh ashanunā”, hatu waniki. ¹⁴Deus shanē ibuaitianā, habiaskari washanikiki. Itxapabu Deusū hatu kenabiapakeaya itxapamatū nīkatā ikūwaību ha hawenawakī hatu katumiski— hatu waya

Nawa shanē ibu pei inātikiri Jesusū hatu yununiaki, na hātxarā
(Mc 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵hanua fariseubu Jesusū hatu haska yuia nīkatā bua: “Hawawē taeshū haska washū Jesus parātā Romano shanē ibu anushū nū txitetirumēkaī”, ika yubakatā ¹⁶hanushū hatuki txiti ika betsabu inū shanē ibu Herodeski txiti ika betsaburi hau Jesus unāti watanūbū hatu yunuabu Jesus anu bushū yuikī:

—Yusīnaā, huni betsabu miki sinatabiaibū hawa hatuki dakekī habu daewama ikū hātxa besti yusīkī haska wakī Deus txibātirubu besti mī shabakabi hatu yusīkubaīmis nū unaīi. ¹⁷Haskawē taeshunā, haskara mī xinaīmēkaī mia yukapa? Ha Romano shanē ibu Césarn nuku pei yukamisrā, haska wanāshāpa? Ana pakanāshāpa? Ana pakatimaraka?— aki

¹⁸haki beparameibaibu Jesusū unākī hatu yuikī:

—Beparamenikabuū, hātxa pewē mā ea beparamen ika ikanai? ¹⁹Hawē governo imposto pakati pei heshe betsa ea uīmakawē— hatu wa hawē pakamisbu pei heshe betsa beshū tsumashū uīmabu ²⁰uīkī Jesusū hatu yukakī: —Narā, tsuā besu inū tsuā kena neamē? Ea yuikawē— hatu wa ²¹habū yuikī:

—Romano shanē ibu Césarnaki— akabu

hanushū Jesusūri hatu yuikī:

—Césarnawē taeshū matū shanē ibu César duawakī hawē governo dayashūmisbu pei hatu ināshūkubaīkawē. Hakia Deusri duawakī hawē yusīa txibākī hawara abuai ashūriakubaīkawē— hatu wa

²²nīkai e itā: —Nū haska washū parātirumaki— itā henebaini dabekebainaibū

Mawanibu besteshanaikiri Jesus yukanibukiaki, na hātxarā
(Mc 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³hanua saduceubu judeubu pashka betsa: “Ha mawabu hawē yura tsua ana besteīsmaki”, imisbu Jesus anu haburi beshū yukakī:

²⁴—Yusīnāā, Moisés yusīkī: “Huni betsā aīyābia huni bakewariama mawakē hanua hawē betsā aī hanubi aīwātā huni bakewashūtiki, hawē betsā mawaimatū kena dabikī hawena washūkinā”, nuku waniki. ²⁵Haskakiri ha hawē sete betsabukiri mia yuinū nīkawé. Betsatiā ha dukū iuwatū aību betsā aīwāshū huni bakewariama mawakē ²⁶ha katxukeatū hawē betsā habias aīwāshū huni bake wariamari mawakē ana ha katxukeatū hawē betsā aī habiari aīwāriatā huni bake wariamari mawaniki. ²⁷Hanua ha sete hawē henekī habias aīburi bishū habu tibitū hawa huni bake wabuma mawai keyuabū hanua hawē henei aību huni bake biamas mawarianiki. ²⁸Ha haskaniburā, mawabu ana besteaībutiā ha aību bestitxai ha huni setebū aīwaniburā, haratutū kaya ana ha aību bishanimēkā?— akabu

²⁹Jesusū hatu kemakī:

—Matunāā, Deusū hātxa kenenibu unāma hawē kuxipa mā unāmariki. Haska wakī mā kanemiski. ³⁰Shabakabi matu xināmanū nīkakāwē. Mawanibu ana bestēshanaibutianā, hawa ana aīyaī inū ana beneyai ikama ishākanikiki. Haria Deusū nai tsumabu keska beneuma inū aīyuma hiweshākanikiki. ³¹⁻³²Mawakubainaibu besteī ana hiweshanaibukiri matu xināmanū nīkakāwē. Hi mashu kua here hi ikai anushū Deusū Moisés hātxa wakī: “Earā, natiā ē Abraāonē mekenikaki. ē Isaquē mekenikaki. ē Jacō mekenikariki”, ikai nīkayamashū Moisés kenenirā, mā uīkī yuismamē? Deusrā, mawabunamaki. Hakia hiweabunaki. Haskakē Abraāo inū Isaque inū Jacō hatū yushī hiweabuki. Txipu ana yura bena Deusū hatu ināshanai xināma mā kanehairamiski— hatu wai ³³Jesus saduceubube yuinameai yurā kaiānē nīkabaikī Jesus haskakiri yukabu hatu yui pewashukiri nīkai: “Habaa!” ikaibū

**Deusū yununirā, haratu bestitū binu keyuamē? ikaikiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā
(Mc 12.28-34)**

³⁴hanushū saduceubū Jesus yukabu hatu yusīkī hatū beparāti hātxa hatu nesewawē taea hawa ana yuialma mapuabū hanua fariseubūri nīkatā haburi itxa yubakanametā ³⁵habūri unāti wanū ika yuinamebirā Jesus anu bushū habu betsā Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmis betsā unāti wanū, iwanā, yukakī:

³⁶—Yusīnāā, haratu yunua kuxipa binua Moisés nuku keneshuniwē besti nū txibaīwē taeshū Deusū nuku mekekubaītirumē?— aka

³⁷Jesusū yuikī:

—Na eska yununi betsā betsapa tibi dasibi binuhairarā, na hātxaki nīkawé. “Yavé mī Mekenika Deus duawakī abukī mī huīti hirabiwē inū, mī yushī hirabiwē inū, mī xinā hirabiwē txibākī duawakubaīwē”, ani ³⁸txibākī na eska bestiwē mī Deus benimahaira wakubaītiruki. ³⁹Ha inū, ana ha katxu yunua betsarā,

habiaska dabenki. Níkawe: “Mí habube hiweabu duawariakubaíkawé, ibubis mā nui mekemis keskairá”,⁴⁰ ani ha dabe txibaí mā haki txiti imiswé taea dasibi Deusú yunua Moisés kenenin inú Deusú hătxa yuishunikabū kenenibú haki tsamia keskawé taea ha txibákī dasibi mā xinâriatirubuki— atâ

**Messias Cristorã, tsuã babamẽ? iwanã, Jesusú hatu yukanikiaki, na hătxarã
(Mc 12.35-37; Lc 20.41-44)**

41 hanu Templo hemaíti anu fariseubu itxa buriabumaké⁴² Jesusú hatu yukakí:
—Nukú Mekenika Messias Cristokirirã, haskara hakiri mā xinâmismé?
Tsuã babamẽ?— hatu wa
habû yuikí:
—Daví baba ishanikiaki— akabu
43 Jesusú ana hatu yuikí:
—Deusú Yushí Pepatú Davi yusína níkatá haskakí hawé Mekenika
Messias Shané Ibu wanimé? Matu yuinú níkakawé. Daví yuikí:
44 “Deus Mekenikatú é Shané Ibu Messias yuikí:
‘Miki sinataibu é hatu maemariama manai é yusiuri tsauyuwe’ ”,
aniki. Haska watâ keneniki. 45 “Messias é shané ibuki”, Daví abianiké haskatá
hawé shané ibu hanubi hawé baba itirumé? Ea yuikawé— akí hatu unâtimaska wa
46 hanushú tsuã hawa ana hătxa betsá yuitiruamahaira dakekí hawé
beparákí yukatiwé ana hawétxaís hawa yukama nesea mapuabû

**Deusú hătxa kenenibú yusínanâmisbu inú fariseubu Jesusú hatu
txitenikiaki, na hătxarã
(Mc 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)**

23 ¹ hanushú judeu shané ibubû níkariaibû Jesusú yura itxapabu inú hawé tsumabu ana nuku yuikí:

2—Deusú hătxa kenenibú yusínanâmisbu inú fariseubû Moisés hătxa kenenin matu yusíkí ikú hătxa kaneama matu yuimisbuki. 3 Haska matu yusímisbu hatú hătxa pe txibákí hakia hatúmebi keí beparamemisburâ, ha hatu mawayamakubaíkawé. Pe matu yuibiatâ ibubis kanekubaíkanikiki. 4 Haskawé taeshú habunâ, shâkamahaira matu iama keska wakí yusína tsuã txibâtiruma matu yusíbiakí habias yusína habûri txibâtirubumaki, haska matu yusíábu keska hiwekí matu uîmamarâ.
5 Ha inú, “Deusú hătxa é txibâhairai uíkí dasibibû hau ea kewâñubû”, ika tari txaipa dauya panâ panâyâ sawetâ Deusú hătxa kene bitxi bau pixtaki nanea bitxiwé neshea betükü anu sawekí netâtâ püti anuri netâriatâ hau ea uînubû ika hatu kewâmai mapumisbuki. 6 Ha inú, pi itxashú shané ibu dapishú pinû, iwanã, benamisbuki. Ha inú, hanu itxati hiwe anu hikikâi haki tsauti pepa hanu dasibibû hatu uîtirubu anu tsaukatsis imisbuki.
7 Ha inú, bai shesha tibi mapua mabu inânanâmisbu anushû: “Yusínaâ, akí hau ea duawanubû”, ika mapumisbuki.

⁸Hakia maturā, habu ikai keska iyamashākāwē. Yurabu kenamakinā, hakia matū yusīnanā bestitxaiki. Ha ikūwaī mā hawē betsabu inū hawē puibu bestiki. Haskawē taeshū: “Yusīnāā”, akī hau matu kenayamashanübūwē. ⁹Ha inū, mai anu hiweabu binu keyua nai anu merabenā Yushī Epa Deus bestitxai hiwea mā hayawē taeshū huni betsabu Deus itsa wakī: “Epaā”, akī kenayamakubaishākāwē. ¹⁰Ha inū, Deusū Katua Cristo ha besti matū tapīmanikaki. Haskawē taeshū: “Tapīmanikaā”, akī hau matu kenayamanübū Deuskiri yusīkī hatu mikiri kēwāmayamashākāwē. ¹¹⁻¹²Hakia tsuara natiā keāma Deusū hatu duawakī shanē ibuhairawashanikiki. Ha inū, tsuara natiā ibubis keī shanē ibukatsis imisbu Deusū hatu dake wakī ana shanē ibu wama ishanikiki. Haskawē taea maturā, tsuara keāma duapakī dasibi mā hatu merabewakubaīmiswē taearā, mā shanē ibu ishanaii— akī nuku yuitā

¹³⁻¹⁴nasaukei dabeketā betsaburi metukī yuikī:

—Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū fariseubu mā beparamebuū, mā peirawa! Deusū hātxa hawē hiweti unābiai nīka pewama tsuabura Deus shanē ibuai anu hikikatsi ikaibu mā hatu nemamiski. Maturi mā hikitirumabia habu betsabu hikipanābū mā hatu nemakubainaii.

¹⁵Hanua maturā, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū fariseubu mā beparamebuū, maī bukī iānēwā pukebaini bushū nawa betsabu matu keska judeu wanū ishū hatū xinā betsabu wamakī hatu ikūwāmanū, iwanā, matū beya mirima mā hatu tapīmakī matū txakabu mā hatu binumaibuwē taeshū Deusū hatu kupihairakī txi merā hatu urēa hiwetxakashākanikiki.

¹⁶Hanua maturā, matu bekū keskatū hatu yusītxakakī yuikī: “Txanima Templo Deusū xināmis keska wakī ē mia parāmaki, akī tsuara yubabiatā hawē yuba akama hawē nuiama peki”, akī mā hatu yusīmiski. Hakia “Hawē Templo meranua ouro pei Deusū xināmis keska wakī ē mia parāmaki, akī tsuara haska yubatā hawē yuba hau anūwē. Hawē yuba hātxa akamarā, txakabuhairaki”, akī mā hatu yusīmiski. ¹⁷Mā bekū keskabu inū mā unaīsmapabuki. Haratu Deusū abumismē? Peimē? Hawē Temploraka? Matu yuinū nīkairakāwē. Hawē Templo anushū yurabū Deus kēwāmisbuwē taea habū pei xināma hawē kēwāti Templo besti xinākī Deusū abumiski— iwanā ¹⁸—Hamē ana betsabu hatu yusīkinā: “Txanima hawē kēwāti txi tapu fogão Deusū xināmis keska wakī txani txakakī ē mia parāmaki, akī tsuara yubabiatā txipu parananaīnā, mā hawē nuiama peki”, akī mā hatu yuimiski. Hakia: “Hawē kēwāti txi tapu fogão anu inā kuī betsabu betsapa Deusbe nukunabu hātxashunikabū mātxítā hatu kuashūmisburā, Deusū xināmis keska wakī txani txakakī ē mia parāmaki, akī tsuara haska yubatā hawē yuba hau anūwē. Hakia yuba hātxa akamarā, txakabuhairaki”, akī mā hatu yusīriamiski.

¹⁹ Bekū keska unaīsmabuū, haratu Deusū abumismē? Inākuī mania bestimēkā? Hanushū kuakī Deus benimawamisbu tapuraka? ²⁰ Matu yuinū nīkakāwē. Tsuara hawē kewāti txi tapu fogāokiri yubakakī hawē inākuīkiri dasibi mā yubakariamisbuki. ²¹ Ha inū, tsuara Templokiri yubakai Deus hanu hiweakiri mā yubakariamisbuki. ²² Ha inū, tsuara naikiri yubakai hanu Deus hiwea inū Deusū dasibi mekei tsauwa shanē ibumiskiri mā yubakariamisbuki. Beparamei mā haskamiswē taeshū Deusū matu kupiaitiā mā nuitapahairashanaii.

²³ Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū fariseubu mā beparamemisbuū, mā peirawa! Matū piti niswati tibi itxawashū mekē dabeti mātxīwātā Deusbe nukunabu hātxashunika mātxī betsa inābiakubaīmis haska Deusū hātxa Moisés yusīni mā xināma hawara hawē pepawati inū hawē nuiti inū hawē hātxa betsa watima yunubianikē matubu hawē hiwekī mā hatu uīmaismaki, kanekinā. ²⁴ Bekū keska unaīsmapakī matunabū txakabu peshepixta xiu tiubiakē uīkī mā hatu yusīmiski, hatu pewanū, iwananā. Hakia matū txakabu ewapa camelō tiubiakē matū txakabu hawa xināma mā hawa uī e itā heneismaki.

²⁵⁻²⁶ Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū fariseubu mā beparamebuū, mā peirawa! Matū beya txibākī matū kētxa tibi bemakis besti datxukī mā napā pewamisbuki. Hakia beparamekī yumetsui yauxikī hamapai txakabu tibi wai matū xinā mā pewaisbumaki. Fariseubu bekū keskabuū, ha dukū matū xinā txakabu uke meranua pewakī taewakāwē, matū kētxa tibi mā bemakisa datxukī mā amis keska wakinā. Haskatā mā hiwei pekūkaishanaii.

²⁷ Hanua maturā, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū fariseubu beparamemisbuū, hunibū pewakī hanu mawabu maiwamisbu mixki tāpe hawērua wanū, iwanā, bemakis hushupawē dapushmisbuki. Hakia uke merā shau inū nami txapui pisi maiai mania tsuā meisbuma ²⁸ keskai maturi beparamekī yurabu uīmai bemakis hawērua bestitā parananākī matū xinā txakabu mā henekī pewaisbumaki.

²⁹ Hanua maturā, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū fariseubu beparamemisbuū, Deusū hātxa yuishunikabu inū yura pepa betsabu mawanibū hanushū ana hawē shau arukatsi maiwati tāpe pepa washū hawē xināmati hawērua wakī mā dami washū netābaūmiski. ³⁰ Ha inū, matū yuikī: “Nukū shenipabū Deusū hātxa yuishunikabu tenānibu nukuri hiweshū nukū shenipabu nū hatu merabewama ikeanaii”, mā imiski. ³¹ Hawa unāmabia yuikī: “Ē shenipabū Deusū hātxa yuishunikabu tenānibuki”, mā imiski, hawa dakeamarā. Haskakē mā pubēnē bababuki, hatu keskarā. ³² Matū shenipabū txakabuwakī taewanibuwē taeshū mā habū bababū habiaskari wakī hatu meneshūshākāwē.

³³ Hamē maturā, mā paranā dunu pianā keskabuwē taeshū Deusū matu kupihairakī txi merā matu urēa mā hawawē taea

pashatirubumaki. ³⁴Haskawē taeshū matu merabewanū ishū ea ikūwaī Deusū hātxa yuishunika inū unānepabu inū yusināmis pepabu hau yusi benübū ē yunushanaii. Ē haska wabiakē matū hatu danākī betsabu tenākī bestibu cruzki hatu mastamakī betsabu matū itxati hiwe merāshū kuxa kuxa akī mae tibi anushū mā hatu itxakawakī bika tenemashanaii. ³⁵Mā hatu haska washanaibuwē taeshū bebükiri matū shenipabū Adāonē bake betsabu Abel huni pepa tenānishū hanushū huni pepa betsabu hatuki sinatakī tenākubirākī hawē henekī Baraquiasī bake Zacarias na habia Templo hemaitī anu txi tapu fogão dapikea tenānibuwē taeshū maturi Deusū kupishanikiki. ³⁶Ikūkī ē matu yuiiaii. Matū shenipabū hatu tenānibu keska xinākī habū txakabuwē taeshū na habiatiā Israelbu dasibi matube hiweabu Deusū haturi kupishanikiki—hatu watā

Jerusalém anuabuwē taea Jesus punu nukanikiaki, na hātxarā
(Lc 13.34-35)

³⁷yurabu uibaükī Jesusū hatu yuikī:

—Jerusalém anu hiweabuū, Jerusalém anu hiweabuū, Deusū hātxa yuishunikabu inū hawē hātxa hatu bana beshūpakeaibu Deusū hatu yunubiaya hatu danākī hatu tenākī matū shenipabū anibu keska wakī mixkiwē mā hatu tsaka tsaka amisbuki. Takarā hawē bake nushamis keska wakī eāri matu merabewakī matu mekēnū ika ē hubianikē haska xināma ea danākī mā ea hawa nīkamaki. ³⁸Uīkawē. Matū mae matū mesti mā mekēnū Deusū matu heneshanikiki, ana Jerusalém mekeamarā. ³⁹Hakia hanu ē ana huaitiā: “Yavé Deusū kuxipaya huairā”, ikī mā yuiriamarā, mā ana ea uīyuama ishākanaii— hatu wabaini

**Jesus ana huriama haska tashninūbariai bebükiri Jesusū hatu
unāmanikiaki, na hātxarā**
(Mc 13.1-23; Lc 21.5-24; 17.22-24)

24 ¹hanua Jesus Templo hemaitī anua kaikainaya nū hawē tsumabu haki nukubaikī yuikī: “Na Deus kewāti Templorā, habi hawērúa benibī!” nū ikaya ²nuku yuikī:

—Ikūki. Na mixki hiwe ewapa hawērúa wanibú mā uīaínā, hawēruabia habianu mixki betsabu ana matsama dasibi ha mixki hiwe tekekī purekī keyushākanikiki— nuku wabaini

³Oliveiras Mati anu mapeketaī Jesus tari ka tsaukē nū hawē tsumabū hune yukakī:

—Ha mixki hiwe tekekī purekī keyushanaibu mī nuku yuishurā, mia yukapa? Mī ma mai hirabi hawē henei keyuaitiā mī ana huashanai kemai taeai haskai nū unātirumēkaī? Nuku yuiwe— nū wa

⁴⁻⁸nuku yuikī:

—Ê ka ê ana huriamakē eskai nuitkapai taeshanaibu Deusū yununi eskashākanikiki. Shabakabi matu yuinū nīkakāwē. Ê kani ma ê hanu hua kemaya huni betsa betsapa beshū yuikī: “Ê Deusū Katua Messias Cristoki”, iwanā, yura itxapabu hatu parāshākanikiki. Hau tsuabura haskariakirā matu parāyamashanūbū uīrashākāwē. Ha inū, yurabu nuitkapai taeaitianā, nawabu nawa betsabube detenamei inū tsakanameakeakeaibu mai patxa sakuakeakeaya bunihairai nuitkapaibū isī betsa betsapa teneakeakeshākanikiki. Hakia tsakanameakeakeaibukiri bana nīkai datei meseyamashākāwē, na haskairā, isī betsa beai mekī mā uīshanai keska bebükiri shabakabi ê matu banabimairā.

⁹Hanushū mā ea ikūwaībuwē taeshū matu itxakawakī matu bestibu tibi tenākī mai hirabi anushū ewē taea matuki sinatakī matu danāshākanikiki. ¹⁰Matu haska waibutiā itxapabū ea txibaī beshteketā hanushū ikūwaību betsabu danākī hatu atximakeakeshākanikiki. ¹¹Hanu haskaibutiā huni itxapabu beshū yuikī: “Deusū hātxa matu yusinū ea nīkakāwē”, ikī txani txakakī yura itxapabu hatu parāshākanikiki. ¹²Ha inū, ikūwaību itxapabu nawabū hatu itxakawatxakayamaibū ikūwaī betsabu ana abunamei nuiama ishākanikiki. ¹³Matu haska wabiaibū tsuāra ea txibākī heneisma hatu mekekī ê hatu pashawashanai. ¹⁴Ha inū, betsarā, nawa dasibibū hau ekiri unānūbū ê ana huriamakē yurabu maniakeakeabu dasibibu tsuabūra ê kakapekiri habū hatu yusīkubaūshākanikiki. Nawa shukua tibibū hau kakape ekiri nīkanūbū hatu yusīkī menetanaibūs ê ana hushanai.

¹⁵Haska mā unāshanū ha Deus danātā txakabu kēwaībukiri Deusū hawē hātxa yuishunika Daniel yuia nīkatā bebükiri keneni matu yusinū nīkakāwē— iwanā, ea ê Mateūs matu keneshunai tsuāra na hātxa uīkī tapīkāwē, eska Jesusū ana yuikubaīkī:

—Daniel haska wakē Templo hemaītī anu haska Deusū danāmis ha dami itsa tashnia nia betxitā ¹⁶ha Judéia anushū ikūwaību ha mati keyatapa anu hau pashashanūbūwē. ¹⁷Ha inū, betsabu na mai bawa hiwe sapa sheni manaūri maniaburā, butushū hawē hamapai bikatsis ibiakī hau hawē hiwe anu hikiama hau hawaira pashariashanūbūwē. ¹⁸Ha inū, ikūwaī ha bai anu dayaiburā, mexu merā hawē dakukuti bikatsis ibiai hau ana txītūbiranama hau habiariari pashariashanūbūwē. ¹⁹Hamē ha yumaībutianā, tuyabu inū ha txutxu amamisburā, nuitkapaishashākanikiki. ²⁰⁻²¹Haska inū, Deusū mai damiwani anua yumaībutiā haskashanai anu tsuā haska teneriama inū ana teneama ishanai tenei dasibibu nuitkapatxakayamashākanikiki. Haskashanaiwē taea hau uitiā inū huīrukūtitiā mā pashayamashanūbū Deus ea akī yukakubaīshākāwē. ²²Ha haskaibutiā Deusū hawa nemakī tsuā pashawatirumabia ma hawenabu hatu katuniwē taeshū hatuwē nuikī hau dasibibu debui keyuyamashanūbū yumaībutiā Deusū bari ana txai wama txaima shekashanikiki.

23-25 Habiatiāri huni betsabu hushū hatu parākī yuikī: “Earā, Deusū ea yunua ē hawē hātxa yuishunikaki. Ea nīkairakāwē”, ikaibū betsabūri yuikī: “Earā, Deusū Messias Cristo matu anu ana ē hushuki”, ikaibu betsabū nīkatā hatu yuikī: “Uīa. Nuku anu Cristo ma hushukiaki”, ikaibu nīkatā ana betsabū yuikī: “Uīa. Hanu ma hushukiaki, Cristorā”, ikaibū hanushū habū hamapai betsapa yura betsabū atirubuma habū akī yura itxapa parākī Deusū hawena wakī hatu katuriani parākatsis iriashākanikiki. Haskaibu nīkatā ikūwākī mā kaneyamashanūbū bebükiri shabakabi ha parananāshanaibukiri ē matu besuūbi bana bimai nīkakāwē **26** Haskakē paranū, iwanā, matu yuikī: “Uīa. Unu hanu tsua hiweabumanu Cristo ma huaki”, ikaibū buyamashākāwē. Ha inū, matu paranū, iwanā, matu yuikī: “Uīa. Cristorā, nenu dītu merā huneakii”, ikaibu hawa ikūwāyamashākāwē. **27** Hakia ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana eskakirāshanai matu yuinū nīkakāwē. Hawaira uke bukū kana beri iki bakamis keskatā ē ana huai dasibibū ea uīshākanikiki. **28** Hanu yura mawa daka pisi mayai shetē shetebirā hanu itxai tuyabaūmis keskai ishākanikiki— iwanā,

Nukū Hutxi Kayabi Iuwa ana huirā, eskakiranūbarikiaki, na hātxarā
(Mc 13.24-37; Lc 17.26-30, 34-36; 21.25-33)

29 hanushū nuku yusikī meneriamana nuku yuikī:

—Yumaī keyuaibu binukainaya nai anua dasibi betsapashanikiki. Bari ana pesheama nukai taeaya usheri ana txashama mexuaya bixi niri iki keyui dasibi nai takatā iki txuruāyā **30** nai anua haskai yurabū uī mai hirabi anua datehairai kashai keyubaunaibū ē matū Hutxi Kayabi Iuwa shanē ibui kuxipahairai txashahaira nai anua nai kuī meranua ē huai uīaibū **31** Deusū hawē nai tsumabu yunua hawē trombeta txaā akī hawē katuabu mai hirabi anu manibaunabu hatu itxawashākanikiki.

32 Haskakē figueira hiwē mā unātirubukiri miyuiwē ana matu yusinū nīkakāwē. Hi mebi hawē pei petakatā metubistā peiyai uīkī ma bari kemai mā unāmis keskai **33** hawara ē matu yuishu betxitā ē samama huai mā unāshanaii. **34** Haska inū, yurabū dasibi hiwebaunabu yamariabuma ikū dasibi ē matu yuishu haskai taeshākanikiki. **35** Hakia habiaskariai nai anua inū mai anua Deusū damiwani habu keyushākanikiki. Hakia ē hātxawē bebükiri ē matu yusiaínā, binuama menepakeshanikiki.

36 Hanua hawatiāra ē ana hushanai tsuā unāmaki. Deusū nai tsumabū unāma inū ea Deusū bakē ē hawa unāmariki. Hakia Epa Deus ha bestitū unaíkiki.

37 Haska inū, Noé hiwekē txakabui hiwekubainibu keskariaibū matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana txitūkirāshanaii. **38** Espanibuki. Hawē nunutiwē Noé hikiriamakē yurabū pikī mabesh aki aīyākī hatū bakebu beneyawakī Deuskiri hawa xināma hiwekubainaibu Deusū yunua Noē

txibaī hawenabubes hawē nunuti menetā hikiaya ³⁹henē hatu atxiaya Deusū yunua nīkaisbuma hatūmebi debui hasai keyunibuki. Habiaskariai matū Hutxi Kayabi Iuwa ē huai yurā kaiānē ea xinākī manabumakē ē hatu haskari wakī kupishanai. ⁴⁰Ha inū, na habiatiā bai anu huni dabe dayaibu betsā ea txibāmis iyukī betsā ea txibaīsma Deusū nai tsumā henebaīshanikiki. ⁴¹Ha inū, aību dabetā deneaibu betsā ea txibāmis iyukī betsā ea txibaīsma heneriabaīshanikiki. Haska wakī Deusū nai tsumabū bestibu hatu katushākanikiki.

⁴²Haskakē hatiāra ē ana hushanai mā unāmabia hawa txikixama ea manakakī heneyamashākawē. ⁴³Ha inū, ikū hatiara yumetsu huai bebükiri unākī hiwe ibū beshtekatsi manatiruki, hau hikiyamanunā. ⁴⁴Haska keskariai hatiāra ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana hushanai tsuā unāmakē matunā, matū hiwea pewakī keyutā ea manakubaīshākāwē— iwanā,

Hawē hātxa habū nīkashanaibu inū nīkama ishanaibukiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Lc 12.41-48)

⁴⁵hanushū nuku xināmakī nū hawē tsumabu nuku ana yusīkī:

—Shanē ibu txai kakī hawē tsuma unānepa yunubaīmiskiri matu yuinū nīkakāwē. Hawē tsuma betsabu pimakī hau hawē hiwe mekeshūkubainū hatū shanē ibū hawē tsuma unānepa yunubaīmiski. ⁴⁶Hanua shanē ibu ana txītūkirā haska yunubainima ashūkubainaya ha shanē ibu haki nukutxitā benimahairashanikiki. ⁴⁷Txanima ha shanē ibū hawē tsuma dasibi hawē hamapai mekemashanikiki, hawē hiwe inū, hawē bai betsabu betsapa inū, hawē inabu inū, hawē tsumabu betsarā. ⁴⁸Hakia hawē tsuma xinā pema ha shanē ibū yunubainima xinātxakakī yuikī: “Ē shanē ibu yane huamaki. Uatiā hui kaimēkaī”, iki ⁴⁹dayanika betsabu huni inū aību itxakawai inū nawatxakayamai pāekī ⁵⁰hatiā hawē shanē ibu huai xinākī manama shanē ibu hui hikitxitā ⁵¹manaka txakabube kupihairashanikiki, beparamemisbubetā hau bika tenehairai kashai sheta yēsh yēsh anunā— iwanā,

Miyuikī dez txipaxbukiri Jesusū hatu unāmakī yusīniaki, na hātxarā

25 ¹hanushū miyui betsawē nuku ana yusīkī yuikī:
—Deus shanē ibui haskashanaikiri matu ana yusīnū nīkakāwē. Txipaxbu mekē dabetibū hatū bī dekutā hatū haibu beneyai anu haki habe nukui kakatsi hawē bene huai haki nukutā iyushunū ika bai putxinī haki nukui ka maniabu keskanu Deus shanē ibushanikiki. ²⁻⁴Hanua ha txipax mekē besti bebükiri unānepakī hatū bī dekua inū netsuai ana maneti bixtu betsabu hayabū hanua ha txipax betsabu mekē besti unānepama hatū bī dekua besti netsua hawa ana maneti hayabumakē ⁵hanu ha huni

hatuki nukuti waxina binuaya manatxakayamaxinaibū ha txipax mekē dabeti ushabū⁶ atimas huni ha manaibu yamenapū huai tsuāra nīkatā hatu bestewākī unāshubima yuikī: “Hawē bene mā manairā, ma huikiki. Iyushūritākāwē”, hatu wa⁷ dasibi bestēbaū hatū bī ma nuka kemai bī hene manenū, iwanā,⁸ ha txipax mekē besti unaismapabū ha bebükiri unānepabu hatu ea akī yuikī: “Hau nukū bī nukayamarianū matū bī hene nuku tusashūyukāwē”, hatu wabu⁹ hakia ha txipax unānepabū hatu yuikī: “Haskamaki. Matuna nū matu maneshūkē nukunari netsui nukatiruki. Haskakenā, bushū hanua bī hene bimisbu anua bitākāwē, matuna ibubisrā”, hatu wabu¹⁰ ha unaismapabū bī hene bi hamakiri buabū hatumaki hatū haibū bene huai ha txipax unānepabū itani hua habe nawai hikiabū hanushū beputi ma bepuabū¹¹ hanua ha katxu ha txipax unānepama beshū hatu kenakī yuikī: “Shanē ibuū, nū mibe hikiae nuku bepēshūwē”, akabu¹² hatu yuikī: “Haskamaki. Mā ea manakakī pewama ishuki. Mā tsuabumēkaī, ē matu unāmaki”, hatu washanikiki—nuku watā,

¹³—Na miyuirā, haska mā nīkashumē? Ě matū Hutxi Kayabi Iuwa hatiāra ē ana hushanai tsuā mā unāmawē taea tsuara ebe hiwekatsi iki unānepai hawa txikixama pepakükaini Deusbe hātxakī ea manakī uīrakubaishhākāwē—nuku watā

Hawē tsuma pepabu inū txikixbukiri miyuiwē Jesusū hatu yusíniaki, na hātxarā

¹⁴ hanushū miyui betsawē Jesusū nuku ana yusikī:

—Deus shanē ibui haskashanaikiri betsa matu ana yuinū nīkakāwē. Deus shanē ibuirā, huni txai ka keska ishanikiki. Huni betsa mai pakea betsa anu katanū, iwanā, hawē tsumabu kenashū hau hawē taea dayanūbū hawē pei tanashū pashkatā hatu ināyukī¹⁵ hawē tsuma unānepa betsa hawē pei ha dukū inākī pei heshe itxapa 5.000 inātā ha katxu unānepa beshmas pei heshe itxapari 2.000 ināriatā hanua hawē tsuma betsa unānepa mirī 1.000 ināriatā txai kaxīkē¹⁶ ha unānepa 5.000 inābāixina hawa txikixama dayai inānanākī ana 5.000 hawē shanē ibu bishūkubaikī itxawashunaya¹⁷ ha unānepa beshmas 2.000 inābāixinari habiaskari dayashūkī ana 2.000 hawē shanē ibu bishūkubaikī itxawashunaya¹⁸ hakia ha 1.000 besti inābāixinari txikixi hawa dayashūkatsi ikama hune mai pukishū hanu hawē shanē ibū pei arukī bepukī pewashhūkī

¹⁹ hanua hatū shanē ibu bari itxapa hiwetani hushū hawē tsumabu hawē pei inābaini: “Ē pei ea haskawāyamabumēkaī uīnū”, iwanā, hatubetā pewakatsi hatu kena²⁰ ha 5.000 inābāiyama ha dukū hushū pei itxawashhūkubaixina beshū inākī yuikī: “Shanē ibuū, 5.000 mī ea inābāiyamarā, inānanākī ana 5.000 ē mia bishūkubaixinarā, naki”, akī

10.000 ināyā²¹ hawē shanē ibū yuikī: “Mī ē tsuma pehaira kaneismaki. Eskarabes ē mia yunubiabaini inānanākī hawa benuama mī pe mekekī kaneama ixiāwē taeshū ana daya itxapa ē mia yunushanaii. Haskawē taea natiā ebe benimatxakayamariwe”, akaya²² hanua ha 2.000 inābaÿyamari ha katxu hikishū pei itxawashūkubaixina beshū hātsiri ināriaki yuikī: “Shanē ibuū, 2.000 mī ea inābaÿyamarā, inānanākī ana 2.000 ē mia bishūkubaixinarā, naki”, akī 4.000 ināyā²³ hawē shanē ibū hari yuikī: “Mī ē tsuma pehaira kaneismariki. Eskarabes ē mia yunubiabaÿyama inānanākī hawa kaneama mī pe mekekubaixinawē taeshū ana daya itxapa ē mia yunushanaii. Haskawē taea natiā ebe benimatxakayamariwe”, akaya²⁴⁻²⁵ hanua ha 1.000 inābaÿyama hari hawē henei hikishū hawē shanē ibu yuikī: “Shanē ibuū, naki, mī peirā. Miwē datekī mī pei benukatsi ikama bibaini kashū mai pukishū ē mia arushūyamaki. Dayakī hawa mibā banamabia mī itxawamiski. Hanua heshe sa akamabia mī itxawariamiski. Mī huni mesekē miwē datekī mī pei ē mia arushūyamaki”, akaya²⁶ hanushū shanē ibū yuikī: “Mī ē tsuma txakabu txikixtxakamaki. Txanima dayakī hawa mibā banaumabia ē itxawamiski. Ha inū, heshe sa akamabia ē itxawariamiski. ²⁷Ha unātā haskakī banco anu conta watā inānanākī ē pei mī ea arushunama iyamamē, ibubis hushū ē pei shekekükainai ē biyui kanunā?” atā²⁸ hawē tsuma betsabu mapuabu hatu yuikī: “Ha txikixī pei ha 1.000 mebītā ha 10.000 haya inākāwē”, iwanā,²⁹ ana hatu yuikī: “Tsuara na ē tsuma pepa keskatū hawara haya pe mekeaa unātā itxapa hayawē manakukī ana itxapa ē ināshanaii, binumakinā. Hakia tsuara na ē tsuma txikix keskatū hawara haya pe mekeama ha eskarabes haya unātā ē mebīshanaii.³⁰ Haskawē taeshū mexuhaira anu hanua bika tenei kashai sheta yēsh yēsh ashanaibu anu na ē tsuma txakabu urētākāwē”, hatu waniki— iwanā,

**Mai hirabi anu hiweabu unātiwatā Jesusū hatu
kupishanaikiri hatu yusñikiaki, na hātxara**

³¹na miyuiwē nuku ana yusī pewakī:

—Ê matū Hutxi Kayabi Iuwa Shanē Ibu txashahaira hui ē nai tsumabube hushū yurabu hātxa betsapā tibi shukuabu unāti watanū ika Shanē Ibū tsauti pepaki ē tsaukē³²⁻³³ ē nai tsumabū ea hatu itxawashūkī keyushūshākanikiki. Hanushū haska txashuwā mekenikā hawē txashuwā pashkamis keska wakī dasibi enabu txashuwā kayabi keskabu ē yusiuri hatu itxawatā ha enabuma txashuwā kayabi keskabuma ē yusmauri ē hatu itxawariashanaii.³⁴ Hanua ē shanē ibuhairatū enabu ē yusiuri ē hatu nitxiā mapuabu hatu yuikī: “Ê Epā mai damiwakī taewakī matu habe hiwemakatsi matu katunishū natiā matu ma kenaikiki. Habe hiweri bekāwē, matu duawai benimaikikirā.³⁵ Matunā, ē buniaya mā

ea pimaniki. Ë ūpush manuaya mā ea ūpush amaniki. Ë txaikea hua hani ë ushatima yumāyā ea hawa unāmabia hanu ushati ea inākī mā ea duawaniki. ³⁶Ë tariumakē mā ea tari betsa ināniki. Ë isī teneaya mā eki bakī mā ea xinā txākāwaniki. Ë bitxiti hiwe merā nikē ka mā eki bakī mā ea xinā txākāwaniki”, ë hatu waya ³⁷hanushū habūri ea kemakī: “Shanē Ibuū, haskamaki. Mī buniairā, hanishū mia uīkī nū mia pimanimē? Mī ūpush manuairā, hatiā nū mia amanimē? ³⁸ Mia unāmabia duawakinā, hatiā hanu ushati nū mia yununimē? Mī tariumakē hatiā nū mia tari betsa inānimē? ³⁹Mī isī teneairā, hatiā nū mia uīkī nū mia xinā txākāwanimē? Mī bitxiti hiwe merā nikēnā, hatiā nū miki bai kashū nū mia xinā txākāwanimē?” ea wabu ⁴⁰eāri hatu yuikī: “Txanima ë matu yuiaii. Na dasibi ë betsabu inū ë puiburā, hawaumabubiakē nuikī mā hatu merabewakubaīmiski. Hatu haska wakī ikū eari mā ea duawakubaīmiski”, iwanā, hawē yusiuriabu yui keyutā

⁴¹hanushū hawē yusmauriabu mapuaburi yuikī: “Matu mā txakabuburā, mā enabumaki. Turi burikāwē. Haskawē taea matunamabia hanu txi nukaisma anu diabo Satanás inū hawē nai tsuma txakabubube yumākī tenekubaīshanaibu anu maturi burikāwē. ⁴²Matubunā, ë buniaya mā ea pimama iniki. Ë ūpush manuaya mā ea amama iniki. ⁴³Ë txaikea hua hani ushatima ë yumāyā hanu ushati ea yunukī mā ea duawama iniki. Ë tariuma yumāyā mā ea tari betsa ināma iniki. Ë isī tenei yumāyā ea uī mā eki bama iniki. Ë bitxiti hiwe merā nia yumāyā mā eki bamari iniki”, ë hatu wa ⁴⁴habūri ea yuikī: “Shanē Ibuū, hania mī haskaya hatiā mia merabewakī nū mia duawama inimē?” ea wabu ⁴⁵eāri hatu yuikī: “Txanima ë matu yuiaii. Na dasibi ë betsabu inū ë puibu hawa hayamabiabuwē nuiama ewēri mā nuiama ikubaīyamabuki”, ë hatu washanaii. ⁴⁶Hanushū ha yura txakabubu hatu kupikī txi merā hatu yumāwākī enabu pepabu besti hatū pepawē manakukī ebe ë hatu hiwekuīmashanaii, ikibi imakinā— nuku waniki.

Jesus atxishanū ika yubakanibukiaki, na hātxarā
(Mc 14.1-2; Lc 22.1-2; Jo 11.45-53)

26 ¹Hanushū nū hawē tsumabu haska dasibi Jesusū nuku yusi menetā nuku ana betsa yuikī:

²—Ha Páscoatianā, Egito anushū Deusū yunua debuwanika nai tsumā nawā bakebu tenākī nukū shenipabu dūkebaini xināmatitianā, usha dabe ma kemai misi shashama nū pimis mā unaiī. Haska inū, ë matū Hutxi Kayabi Iuwa ea tenānū ishū cruzki ea mastakatsi ikī samama ea atxitā ea hatu inākatsis ikanikiki— nuku waya

³habiatiaī Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū judeu mae shanē ibu betsabu bui Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibuhaira Caifásī hiwe anu dasitā itxa ⁴haska washū Jesus beparātā tenātima yubakaibu ⁵betsā hatu nemakī yuikī:

—Páscoa nawaibutiā meyamayushâkâwē, nukunabu nukuki sinatai berukubaütirubukirā, betsatiā nū atirumékainā— hatu wa haska xinaibū

Aībū Jesuski sheni maukanikiaki, na hătxarā
(Mc 14.3-9; Jo 12.1-8)

6Jerusalém txaima Betânia anushū Simão yuraki txamini Jesusū kaya waimatū hawē hiwetashū 7Jesus pimaya aību betsā nēkati bixtu hushupaki sheni inī has karuhaira beshū tesketā Jesusū bushkaki mauka haki hababainaya 8nū hawē tsumabu hatiritū inī mayai shetekī uī haki sinatai yuinamei:

—Haska wakī ha sheni karuhaira hamē txakawakī maukashumē? 9Hatu ināshū hawē pei mirima bitā nuitapaibu merabewatibī!— iki aībuki nū ha ikaya

10nū haskaibu Jesusū nīkatā nuku yuikī:

—Na aībū ea duawayá haskai mā hari hătxai? 11Nuitapaibu matube hiweabu mā hatu duawapaketiruki. Hakia earā, hawētxaīs mā ea duawapaketirumaki.

12Haskakē eki sheni ininipa maukakī na aībū ē mawariama bebükiri ē yura ea pewashuki, hau hawama ea maiwaxarashanūbunā— itā 13—Shabakabi ikū ē matu yuiaii. Mai hirabi anushū kakape ekiri txanibaūkī na aībū ea ashu xinākī yuiriabaūshâkanikiki, tsua hau hakimayamashanūbunā— nuku waya

Judasī Jesus hatu atximashanū ika hatube yubakanikiaki, na hătxarā
(Mc 14.10-11; Lc 22.3-6)

14hanua Jesusū 12 tsumabu betsa pashkakai Judas Iscariotes Deusbe nukunabu hătxashunika shanē ibubube yubakanū ika kashū 15hatu yukakī:

—Jesus ē matu atximayarā, hati pei mā ea inātirumē?— hatu wa habu benimakaū habū 30 pei heshe prata karuhaira inābu 16hatube haskatani hui nukuki ana nukutā: “Hatiā hanishū Jesus ē hatu atximatirumē?” ikī xinākubainaya

**Bari kaya Jesusū hawē tsumabubetā hawē xināmati
hatu pimanikiaki, na hătxarā**
(Mc 14.12-25; Lc 22.7-23; Jo 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

17ha bari Páscoa besi taemisbutiā habianuri misi shashama pikubaīmisbutiā ikaya, hanushū nū hawē tsuma betsabū Jesus yukakī:

—Hani kashū nawakī bari kaya piti bawakī mia pewashütāpa?— akabu 18Jesusū hawē tsuma dabe nitxīkī yuikī:

—Bui Jerusalém anu hikitā ha huni betsa nū unaī anu hawē hiwe anu kashū yuikī eska watâkâwē: “Nukū yusinā nuku yuishurā, mia yuipa? Ma ē mawa kemashū mī hiwe anushū Páscoatiā nawakī xināmati piti ē tsumabubetā pinū ika huikiaki. Hanishū bawakī pewashūpa?” akī ea yuishütākâwē— hatu wa

19 hawē tsumabu kaibaini Jerusalém mae ewapa anu hikitā haska Jesusū hatu yuishu hiwe ibu yukatā hanushū nawakī Páscoa piti bawa menetā txítubaina

20 ibai ma bari kai mexuaya Jesus nū hawē 12 tsumabube kai hikitā tapu anushū nū hatubetā piaibū 21 Jesusū nuku yuikī:

—Ikū ē matu yuiaii. Haratutūra mā ea hatu atximai kaii— nuku wa

22 nuku haska wai nīkatā nū hawē tsumabu huīti nixmai keyutā yukakī:

—Shanē Ibuū, habia ē eamē?— nū iaketāyā

23 Jesusū nuku yuikī:

—Na habias kētxaki ebetā misi pukushū mā piaitunā, hatū ea hatu atximai kaikiki. 24 Haska ekiri kenenibu txibaī matū Hutxi Kayabi Iuwa ē haskai mawai kaii. Hakia ha hunī ea hatu atximai kairā, pemahairaki! Haskakē ha huni kaīyāma inirā, pepakeanaii— nuku waya

25 Jesus hatu atximai kabiakatsi Judasī beparākī yukakī:

—Yusīnaā, habia ē eamēkaitsa?— aka

Jesusū yuikī:

—Hawaikika! Habiari mī yuiaii— akaya

26 nū piaibū Jesusū misi betsa tsumashū Deus kuxipa yukatā tūketā inākī nuku yuikī:

—Na misi betsarā, ē nami keskaki. Bibaükī pikāwē— nuku wa ture betsa bitā metesh atākī nū pibaunaibū

27-28 hanushū kētxa vinho mata tsumashū Deus kēwāriatā nuku inākī yuikī:

—Yura itxapa merabewakī hatū txakabu Deus hatu buamai ē mawaya ē himi ea ikūwaību hatu dasibi habashūshanikiki. Na vinho ē himi keskaki, hawē ē yubakai bena xināmatirā, akāwē— nuku wa bitā tusa nū nushabaunaibū

29—Ikū ē matu yuiaii. Ë Epa Deusbe shanē ibui ē ana huriama na uva vinho ē ana matubetā ayuama ishanaii. Abaükāwē— nuku waya

Pedro haki dakei kaikiri Jesusū yuiniaki, na hātxarā

(Mc 14.26-31; Lc 22.31-34; Jo 13.36-38)

30 habianuari Salmos Davī kenen betsa betsapa nukū huiwē nawai menetā hanua ma Judasī nuku pashkabaikē Oliveiras Mati anu nuku iyushū 31 Jesusū nuku ana yuikī:

—Hawē hātxa yuishunika ekiri Deusū yuikī: “Txashuwā hatū mekenika ē tenāyā hawē txashuwā datei pashai keyushākanikiki”, aka nīkatā kenenikē na habia mexutiā habiaskariai matu dasibibū ea xināma mā ea henebaini pashariaii, txashuwā keskairā. 32 Hakia ea tenābiabu ana bestētā hanu matuki nukunū ika bebükiri Galiléia anu ē matu kashūshanaii— nuku waya

33 Pedrō yuikī:

—Miwē datei dasibi pashai keyuaibū eānā, ē mia hawa henekī putamaki— ikaya

³⁴ Jesusū Pedro yuikī:

—Haskamaki. Txanima ē mia yuiiai. Na habia mexu merā takara keuriamakē: “Ē ha unāmaki”, iki dabe inū bestiki eki dakekī mī yui kaii— aka

³⁵ nīkamas hātxa kuxipawē Pedrō ana yuikī:

—Haskamaki. Ē mibe mawabiai kai haskai ē miki dakeamaki— ikaya nū hawē tsuma dasibibū xināma habiaskasri nū yuirianibuki.

Getsēmani anu ka Jesus Deusbe hātxanikiaki, na hātxarā

(*Mc 14.32-42; Lc 22.39-46*)

³⁶ Hanua Jesus nū hawē tsumabube kai mibā shuku betsa hawē kena Getsēmani mixkiwē kenenibu anu hikitā nuku yuikī:

—Nenu habianu tsauyukāwē, ē Deusbe hātxai kairā— ikaikī

³⁷ Pedro inū Zebedeū bake dabe Tiago inū Joāo besti iyui kai punu nuka hawētxaīs huīti meteshekei niti itā ³⁸ hatu yuikī:

—Ē yurawē mawakī ē matu shunūbaishanai xinaī ē punu nukahairaki. Na habianushū ushama ea manakāwē— hatu wabaini

³⁹ hanua kai txaima ka beuwa maiki beti ishū Deus yukakī:

—Ē Epa Deusuū, hamapai dasibi mī atiru ē unaii. Hau ea tenāyamanūbū mī hatu nematirubia haska ē xinaīwē akama mī xinā bestiwē ea ashāwē— atā

⁴⁰ hanua hawē tsuma dabe inū besti anu txitūkirā ushabuki nukutā hatu datekī Pedro yuikī:

—Hawai mā ushamē? Ushama hora bestixai beru mestēwātā mā ea manatirumamē? ⁴¹ Txanima matū xinā pebia matū yura babuwē taea mā punu nukaya matuki txakabu hikia mā kaneyamanūbū Deusū hau matu merabewanū ushama habe hātxakāwē— hatu awani

⁴² ana Deusbe hātxai kashū yuikī:

—Ē Epa Deusuū, ē yumāyamanū ea unāti wakī mī henekatsi ikamarā, peki. Mī xinānē besti ea ashāwē— atā

⁴³ ana hua ma usha paē hatu atxia ushabuki nuku wani ⁴⁴ hawa hatu yuiama ana txitūkaī Deusbe hātxai kashū habias hātxa yuitā ⁴⁵ hanua hawē tsumabu anu ana hushū hatu yuikī:

—Haskaira mā usha nīkama usha bestia mā huīrukūsi ikanai? Uīkāwē. Ē Deusū bake matū Hutxi Kayabi Iuwa huni txakabubū ea atxi bei ma kemakanikiki. ⁴⁶ Benirikāwē, nū kanunā. Ea hatu atximai hatube ma huikiki— hatu wai

Jesus unāmamabaī atxinibukiaki, na hātxarā

(*Mc 14.43-50; Lc 22.47-53; Jo 18.2-11*)

⁴⁷ Jesus hātxa meneriamakē Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū mae shanē ibubu betsabū hatu yunua huni itxapa nupe

txaipayabu inū kuxati hiyabube Jesusū 12 tsuma betsa Judas Iscariotē hatu iwekī ⁴⁸ Judasī bebükiri hatu yubakī yuikī:

—Ha ē tātsu akairā, haki. Atxishū iyukāwē— hatu abirāshuwē taeshū

⁴⁹ Judas Iscariotes Jesuski nukutuxikī yuikī:

—Yusīnāā, ē miki ma nukuyuaii— iwanā, tātsu akaya ⁵⁰ Jesusū yuikī:

—Peki, ē haibuū. Ea haska wanū ika mī hatube yubakakiranairā, ea hatu amariwe— akaya —Hakiaki. Akāwē— ibaī atxiaibū

⁵¹ Jesusū tsuma betsā hatu mepāmanū ika naxui ikaī hawē nupe txaipa sitā Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibuhairatū tsuma mapeshpaikī maebaī pashteya ⁵² Jesusū hawē tsuma nemakī:

—Ana hatu meama mī nupe ana hawēri usūwē. Tsuabura nupe txaipawē detenameaibu habiawēri mawashākanikiki. ⁵³ Na ea eska waibu ē Epā hau ea merabewanū ē yukaya samama hawē nai tsumabu 12.000 ea merabewamai hawaira niri ibirā ea ashūtirubu mī unāmamē? ⁵⁴ Hakia Deusū haska waya hawē hātxa yuishunikabū ekiri keneama iniburā, ea haska wabuma ikeākanaii— iwanā,

⁵⁵ mapuabu uīkī hatu yuikī:

—Uatiā shaba tibi Templo hemaitī anushū ē matu yusīkubainai mā ea shabakabi atxiama ikubaīxinabuki. Haskai natiā mexu merā yumetsu atximisbu xinaī hawē deteti nupe txaipaya inū hawē kuxati hiya mā bekāshumē? ⁵⁶ Eskawē taea mā ikaii. Deusū hātxa bebükiri ekiri kenenibu haska yuiniwē taeshū mā ea atxiaii— hatu waya hanua dasibi nū hawē tsumabu datekī Jesus besti henebaini pashai nū hunei keyubainaibū

Shanē ibubu Sinédrio anu Jesus iyunibukiaki, na hātxarā

(Mc 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jo 18.12-14, 19-24)

⁵⁷hanua atxitā iyukī Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibuhaira Caifásī hiwe anu hanu mae yununika shanē ibu betsabu inū, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu habu dasibibu habu dukū bua itxa maniabu anu Jesus iyukī hanu bitxiaibū ⁵⁸hanua Pedro datei benāta kakī txibākubaina Caifásī hiwe hemaitī mixki kenebaunibu anu hikiriatahaska wakanimēka? uīnū ika Templo mekenikabube tsausħū uīayā

⁵⁹hanushū Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū Sinédriobu dasibi itxashū Jesus hau tenānūbū hakiri txakabuhaira yuiaibuwē txani hātxa ikū keska watā hawē unāti watā tenākatsi benai maniabū ⁶⁰huni betsabū hakiri txani txitebiakī hakia huni dabetū habias txani yuiabumakē atimas huni daberi haki txani txakakī ⁶¹yuikī:

—Nukū nīkakinā, Jesusū eska yuiai nū nīkaxinaki. Matu yuinū: “Na mixki Templo hunibū anirā, tekekī purekī keyutā usha dabe inū besti kaya hunibū akamakē ana ē benishanaii”, ikai nū nīkaxinaki— hatu wabu

⁶²haska waibu nĩkabaikĩ Deusbe nukunabu hãtxashunika shanẽ ibuhaira Caifás namakis dasiabube tsauwa benitã nishũ Jesus yukakĩ:

—Na hunibũ mikiri txakabu yuiaiburã, miarã, haskai mĩ hatube kemanameamamẽ?— aka

⁶³Jesus pes hawa yuiama nikẽ Deusbe nukunabu hãtxashunika shanẽ ibuhairatũ ana yuikĩ:

—Deus hiweatũ mia nãkaya hau mĩ txanitxakayamanũ ë mia yunuai, ikũ nuku yuiwe. Habia mĩ miamẽ ikairã, mĩ Deusũ bake nukũ mekenã Messias Cristorã?— aka

⁶⁴Jesusũ yuikĩ:

—Habiari mĩ yuiaii. Hamẽ eã ë mia yuiairã, ë Epa Deus kuxipahairatũ yusiuri ë tsauwa matũ Hutxi Kayabi Iuwa nai kuïwẽ ë huai mã ea uishanaii— akaya

⁶⁵Deusbe nukunabu hãtxashunika shanẽ ibuhaira haki sinatahairakĩ hawẽ tima tari uxnitã yuikĩ:

—Deus itxaikiki. Ana hatira hãtxai ë nãkakatsi ikamaki. ⁶⁶Na haska hãtxayarã, haskara hakiri mã xinaí?— hatu wa

habû yuikĩ:

—Deus ma itxawẽ taeshũ hau tenãnãbûwẽ— iake iaketã

⁶⁷itxakawakĩ taewakĩ betsabũ besuki kemu mitxukĩ kuxaibũ betsabûri tãpais akĩ ⁶⁸kashe wakĩ yuikĩ:

—Mĩ Deusũ Messias Cristorã, tsuã mia kuxaimẽkaĩ? unãtã nuku yuiwe— akaibũ

Pedro Jesuski dakei kaikiri yuibirana haskanikiaki, na hãtxarã

(Mc 14.66-72; Lc 22.56-62; Jo 18.15-18, 25-27)

⁶⁹hanua hemaitã anu Pedro tsauwa shanẽ ibu dayashãmis aïbu betsã betxitã yuikĩ:

—Miarã, Jesus Galiléia anuabe mĩ nimiski. Ë mia unaii— aka

⁷⁰Pedrõ parãkĩ habube itxabu bebûshũ yuikĩ:

—Haskamaki. Ha mĩ hari yuiairã, ë ha unãmaki— abaini ⁷¹hanu hemaitã kenekawana hikiti shui anu ka nikẽ aïbu betsãri hanu nia uikĩ hatu yuikĩ:

—Ha hunirã, Jesus Nazaré anuabe nimiski— hatu waya

⁷²hanushũ Pedrõ ana hatu yuikĩ:

—Haskamaki. Deusũ ea kupitiruwẽ taea ë txani txakamaki. Ha hunirã, ë ha unãmaki— hatu wa

⁷³hanua habianu manishũ betsabûri Pedro uiriakĩ haki kemashũ yuikĩ:

—Ikûki. Galiléia anuabu mĩ hawẽ hãtxaki. Mĩ Jesusũ tsuma betsaki.

Hari mã hãtxamisbĩ nũ mia nãkai— akabu

⁷⁴hanushũ Pedrõ hatu ana parãkĩ yuikĩ:

—Ha huni mã yuiairã, ë ha unãmahairaki. Ë txani txakayarã, hau Deusũ ea kupinuwẽ— hatu waya

hakimamari takara keuai 75 nīkatā haska Jesusū Pedro yuikī: “Dabe inū bestiki: ‘É ha unāmaki’, akī takara keuriama mī yuishanaii”, abirana Pedrō xinaī tashnikāi kashatxakayamanikiaki.

**Pilatos anu Jesus iyuaibū Judas eiskaī tenesheketā
mawanikiaki, na hātxarā**
(Mc 15.1; Lc 23.1-2; Jo 18.28-32)

27 ¹Hanua penaya Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū judeu shanē ibu betsabu itxa haska wakī Jesus tenātikiri yubakashū ²Jesus meneshshū Romano shanē ibu Pôncio Pilatos anu iyuaibū

³Judasī hatu atximabirana Jesus tenākatsi ikaibu uīkī unākī xinaī hawē nuikī ha 30 pei heshe Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū shanē ibu betsabū ināxinabu ana hatu inanū, iwanā, ⁴hatu yuikī:

—Jesus huni pepabiakē hau mā tenānū txakabu xinākī ē matu atximaxinaki. Na pei mā ea ināxinara, ē ana haska hayakatsi ikamaki—hatu wa

hawē pei ana bikatsi ikama habū Judas yuikī:

—Mī txakabuxina nū hawē nuiamaki. Mī nuku haska wamaxinarā, minaki— akabu

⁵hanua huīti nixmahairai keyutā hanu Templo hikiti shui sheshekaiā nitā ha pei heshe putakī sa atā kaikaini ka dispiwē tenesheketā dunua mawanikiaki.

⁶Ha pei heshe sa abaina Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubū tutipā yuinamei:

—Na peiwē huni atxixishū nū hatu tenāmai kaiwē taeshū Deus kēwākī hanu inākuīti bauki nū haska haki nanetirumaki, ha pei himiwē iruma keskarā— itā

⁷hawē hawa haska wanāshāpa? ika yuinamei yubakakī xinātā Jerusalém anu bai bea mawabu meribi hanu hatu maiwati wanū, iwanā, mai kēti wanikā bai ha 30 pei heshevē bikī ibu wanibukiaki. ⁸Haska wanibu na habiatiāri kenakī: “Himi Baiki”, nū wamiski. ⁹⁻¹⁰Haska Deusū hātxa yuishunika Jeremiasī bebükiri hatu yuikī: “Habū 30 pei heshe bishū mai kēti wanikā bai bikī haska Israelbū hawē karu yubaxina hawē pakakī ibu washākanikiki, akī Deusū ea yuia ē matu yuishuki”, hatu washūkeneniki. Habiaskari kaneama menekī Judasī peiwē bai bikī ibu wanibukiaki.

Pilatōs hau Jesus unāti wanū hanu iyunibukiaki, na hātxarā
(Mc 15.2-20; Lc 23.3-5, 13-25; Jo 18.33-19.16)

¹¹Hanua Romano shanē ibu Pilatos anu Jesus iyuabu kaikirā tsauthū yukakī:

—Miarā, mī judeu shanē ibubu binu keyuamē?— aka

Jesusū yuikī:

—Hawaikika! Habiari mī ea yuiaii— akaya

¹² Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū shanē ibu betsabū hakiri yuikī txani tibi txiteaibū Jesusū hawa yuama nikē ¹³ Pilatōs ana yukakī:

—Ha mikiri betsapə txakabu yuiaiburā, mī hawa nīkamamē?— aka

¹⁴ Jesusū hawa hātxa betsa yuama nikē:

—Habaa! Haskai hātxamamē? —itā Pilatos harakiri xinātimawa

Jesus hau tenānūbū Pilatōs yununikiaki, na hātxarā

(*Mc 15.6-20; Lc 23.13-25; Jo 18.38-19.16*)

¹⁵ Romano soldadobū hatu atxishū bitximabu bari tibi ha Páscoa nawaibutiā hau bestixai tashninū ha Romano shanē ibu Pilatōs beyawē taeshū maē katuaya hatu kaīmashūpakemiskē ¹⁶ habiatīri huni betsa detenameti unā keyuai Barrabás atxishū bitximabū ¹⁷⁻¹⁸ hanua Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu Jesuski txani txakai haki sinatakī haska washū maematima maemanū ishū iyuabu Pilatōs unākī mae anua dasibi itxabu hatu yukakī:

—Haratu mā abuai, ha ē matu tashnimashunairā? Barrabásmēkaī? Jesus Deusū Katua Messias kenamisburaka?— hatu wai ¹⁹ hanu Pilatos governador tsauti anu tsauriakē hawē aīnē hātxa bumakī yuikī:

—Jesuswē taea ē nama txakaxinaii. Haskawē taeshū ha huni pepa hawa hatubetās hakiri txakabu yuikī hawa yunuyamawe— aka hushū hawē tsumapā yuishūbiaya

²⁰ Pilatos nīkamama hune Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū shanē ibu betsabū yurā kaiā Jesuski hatu sinatahairamakī yunukī:

—Barrabás hau nuku tashnimashūtā Jesus hau hatu tenāmanū yunukāwē— hatu waibu mae anuabū nīkaibū ²¹ Pilatōs ana hatu yukakī:

—Ha huni daberā, haratu mā abuai? hawa meama ha ē matu tashnimashunairā— hatu wa

habūri Pilatos yuikī:

—Barrabás nuku ashūwē— iake iakeaibū

²² Pilatōs ana hatu yukakī:

—Jesus Messias Cristo kenamisburā, harā, haska wapa?— hatu wa dasibibū yuikī:

—Cruzki nuku mastashūwē— iake iakeaibū

²³ ana Pilatōs hatu yukakī:

—Natunā, hawa txakabuwaxinamē?— hatu wa ana unāshubima hātxa kuxipawē yuikī:

—Cruzki nuku mastashūwē— hawētxaīs ikaibū

²⁴Pilatōs hātxa hawa níkama ana keketikubainaibū habū xinā hatu mae wamatiruma Pilatōs unākī hatu unāti wanū, iwanā, hawē soldado yunua ūpush beshuā yurā kaiānē berubi mepanukī hatu yuikī:

—Na huni pepa ē hatu tenāmakatsi ikama matu unāmanū ika ē mepanuaii. Matū mā haska yunuai bestiwē taea mawatiruki— hatu wa

²⁵ha yura dasibibū yuikī:

—Peki. Nuku inū nukū bakebū nū yunuaiwē besti hau mawanūwē— akabu

²⁶hanushū Pilatōs hatu daewakī Barrabás hatu tashnimashūtā Jesus hatu kuxa kuxa amatā hau hiki mastatanūbū hawē soldadobu yunua

²⁷hanushū shanē ibu Pilatōs hiwe ewapa hemaitī anu soldadobū Jesus iyushū soldado habus haki shukui keshebaütā ²⁸hanushū Jesusū tari pekatā kashe wakī shanē ibū bemakia tari taxihaira Jesus sawematā ²⁹hanua musha maiti washū maimatā hawē mekē yusiuri hi siri hawē shanē ibū mestēti keska tsumamatā hanua haki kashei ha bebū dāti itā yuikī:

—Judeu shanē ibu kayabirā, mī miaki— atā atākī

³⁰haki kemu mitxukī habias hi siri tsumamabuwē makux makux atā ³¹kashe wai haki beyusi keyutā bemakia tari taxihaira pekatā hawē tari kayabis sawemabaikī cruzki mastanū, iwanā, haki mastai kanū, iwanā, cruz iamatā sharamabaikī iyuaibū

Cruzki Jesus mastanibukiaki, na hātxarā

(Mc 15.21-32; Lc 23.26-43; Jo 19.17-27)

³²hanua huni betsa Simão hawē mae Cirene anua huaiki nukushū Jesusū cruz hau iashūybainū soldadobū yunua iashūbainaya

³³Gólgota anu Jesus hari iyukī mapematā, haska yuirā, Bushka Shau Mati anurā, ³⁴vinho isī nemati dau muka husia amabu metā danākī akamakē

³⁵hanushū cruz beshuki Jesus mastashū nitxītā hanushū soldadobū hawē beyustiwē maemanākī hawē tari pashkanū iwanā: “Tsuā dukū hawē tari bimēkai? Akāwē”, ikī Jesusū tari pashkakī menetā ³⁶hanua hau mawanū Jesus keshea tsaushū uīaibū ³⁷habiatīari hawē unāti hi besha tuashki keneikī: “Narā, judeubū Shanē Ibu Jesuski”, Pilatōs aka bushū Jesus mamaki mastariabū

³⁸habianuri habe huni yumetsu daberi cruz dabeki mastashū betsa hawē yusiuri nitxishū betsa hawē yusmauri akabū ³⁹hanua huni betsabū itxakī daibaini buri buri ikī ⁴⁰yuikī:

—Uīwē. “Deus kewāti mixki Templo tekekī purekī keyutā shaba dabe inū besti kaya ē ana benishanaii”, mī ixiāki. Mī ha kuxipa hayarā, haska mī Deusū bakemēkai ha cruz anua mimebi pashai buturiwe, mawamarā— akaibū

⁴¹ Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū, judeu shanē ibu betsaburi Jesuski kashekī yuikī:

—Huni betsabu merabewabiamis hamebi pashatirumaki. Haskakenā, haska Israelbū Shanē Ibu Cristo kayamēkaī cruz anua butuai uīkī na habiatiā nū ikūwātiruki. Deus ikūwāi hakiri hātxakūkaixinaki. Natiāri Deus benimakī hau merabewanūwē, pashawakinā, haska waya nukūri nū ikūwaīnā— ikaibū

⁴⁴ huni yumetsu dabe habe mastabūri Jesus itxarianibukiaki.

Jesus mawanikiaki, na hātxarā
(*Mc 15.33-41; Lc 23.44-49; Jo 19.28-30*)

⁴⁵ Hanua bari mananābībiakē bari nuka mexua itsa daka manaibū ma bari nai putxinī dakakē bepenakainaya ⁴⁶ habiatiāri Jesusū hui kuxipawē yuikī:

—Elí, Elí, lemá sabactāni?— ikirā huni kuī hātxarā, “Ē Deusuū, ē Deusuū, haskakī mī ea heneamē?” ikaya

⁴⁷ ha namā hatiri mapushū betsabū nīkatā yuikī:

—Nīkakāwē, Deusū hātxa yuishunika Elias kenaikikirā— ikaibū

⁴⁸ hanua ha namā mapuabu betsaa kuxikirā hanu hawē tsiniti vinho muka pu atā tawaki ustāshū beshū amanū, iwanā, sanāshunaya ⁴⁹ betsabū nemakī yuikī:

—Haska wama heneyuwe, Eliasī butekī pashawayuimēkainā— akaibū

⁵⁰ hanua Jesus ana unāshubima bis itā mawaya ⁵¹ habiatiāri Templo merā tari dītu wakī kebēnibu hamebi manaūria dis iki keyuaya mai patxa sakuaya mixkipawē bepunibu maei dabekeaya ⁵² hanua hanu maiwati tāpe shabakabiaya habū Deus ikūwāi mawanibū Deusū hatu bestēwā ⁵³ Jesus bestēriamawē taea habu dukū kaibaini Jerusalém ha mae meribi anu hikiabu hanushū yura itxapabū hatu uīnibuki.

⁵⁴ Hanua Romano capitão inū habū Jesus mekekī mai patxa sakui betsaa betsai uī datehairakī yuikī:

—Ikū kayaki. Na hunirā, Deusū bakeki— ikaibū

⁵⁵⁻⁵⁶ hanua aībuaibū Galiléia anushū duawakī Jesus txibāmisbu Maria Madalena inū Tiago inū José ewa Maria betsaa inū Zebedeū huni bake dabeta ewari Jesus mawai habu benāta nishū uīrianibuki.

Jesus mawa maiwanibukiaki, na hātxarā
(*Mc 15.42-47; Lc 23.50-56; Jo 19.38-42*)

⁵⁷ Hanua ma bari kaya judeu betsaa mabu pai paimaya hawē kena José Arimatéia anua kaīnitū Jesus ikūwākī txibākubaixinatū ⁵⁸ ana hawaki dateama Pilatos anu kashū Jesus maiwakatsi hawē yura yuka hau José butetā butanū Pilatōs haska yunua ⁵⁹ kashū José hawenabubetā butetā tari hushupawē dayabutā buaibū ⁶⁰ aību dabeta hatu txibaibū hawē yura

bakebaikī bukī hawē bai neki mixki kini bena hatu amaima anu Jesus datātā mixki beputi ewapawē beputā buaibū ⁶¹ habianuri Maria Madalena inū Maria betsa maiwati tāpe anu ha bebū niti ika tsashū dasibi uñibukiaki.

**Jesusū yura hau yumetsuyamanūbū soldadobu
keshemanibukiaki, na hātxarā**

⁶² maiwaxinabu judeubū huírukūtitiā Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū fariseubu Pilatos anu habe hātxanū ika bua itxashū ⁶³ yuikī:

—Shanē ibuū, ha huni txani txakakī mawariama hātxai nū nñkamisrā: “Mawa shaba dabe inū besti kaya ē ana bestēshanaii”, ixiā nuku yuixinabu nū xinaíi. ⁶⁴ Haskawē taeshū shaba dabe inū besti binuriama maiwaxinabu hau kesheshū meke pewanūbū mī soldadobu yunuwe. Mī hatu haska wamamakē mexu merā hawē tsumabu beshū hawē yura hune tsekabañ butā txipu yurā kaiā yuikī: “Nukū Shanē Ibu ma nuku bestēshū kaixinaki”, iwanā, dasibibū hatu parātirubuki. Haska wakī hawē txani hātxa hatu pikumatirubuki— akabu

⁶⁵ Pilatōs hatu yuikī:

—Na soldadobu mā hayaki. Maturi maiwaxinabu anu hatube bushū hatu pewamatākāwē, hau haska yumetsuyamanūbūnā— hatu wa

⁶⁶ bushū hawē beputi mixkiki huni betsā bepeā unāti xarawakī hawē unāti dispiki tsamītā pūtekī beweshetā hau mekekī uñūbū soldadobu yunukī keshematā benibukiaki.

**Jesus maiwaxinabu bestēkainikiaki, na hātxarā
(Mc 16.1-8; Lc 24.1-12; Jo 20.1-10)**

28 ¹Hanua ma sábado huírukūti binukainaya penai taeaya domingotiā Maria Madalena inū Maria betsa maiwaxinabu anu bushū ²uñaibū mai patxa sakuaya habiatīri Deusū nai tsuma maiwati tāpe anu butushū mixkiwē bepxinabu bepētā hamamaki tsauwa ³hawē yura kana bakai keska txashai hawē tari hushupahaira hushu pūte pūte ikai ⁴soldadobū uñ datei saki saki iki tī ika mawa keska tsistibaibaina maniabū ⁵hanushū nai tsumā aību dabe beabu yuikī:

—Jesus mastaxinabu mā benai hua ē unaii. Dateyamakāwē. ⁶Haska bebükiri matu yuixina keskai ma bestēkainaki. Ana nenumaki. Hanu datāxinabu hikishū uñ ⁷bekāwē. Uibaini bushū hawaira na hātxa hawē tsumabuki txanikī: “Jesus mawaxinarā, ma bestēkainaki. Matu bebükiri Galiléia anu kashuikiki. Haria matube ana itxai benai kaikiki. Hari bushū uñritākāwē”, akī hawē tsumabu hatu yuñritākāwē. Haska bestiki, hātxa ē matu beshuānā— hatu wa

Aību dabeki Jesus nukui taenikiaki, na hātxarā

⁸aību dabe maiwati tāpe anua uñtā datei tashnibaini benimatxakayamai kuxibaini hawē tsumabu yui buaibū ⁹Jesus hatuki

nukui hatu betxākametā hatu hātxa wa aību dabe haki nukushū Jesus kēwai dāti ishū hawē tae hutsūrabeabu¹⁰ Jesusū hatu yuikī:

—Dateyamakāwē. Ê betsabu hau Galiléia anu bunūbū ea hatu yuishūritākāwē. Harishū habūri ea uī bukanikiki— hatu wa

**Shanē ibubū hamakiri txaniti soldadobu
hatu yununibukiaki, na hātxarā**

¹¹ aību dabe buaibū Jesus maiwaxinabu soldadobū kesheabu hatiri Jerusalém anu bushū haska uīkāshu Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubuki txaniaibū¹² hanua habu shanē ibu betsabube hātxai bua haska wakī yurā kaiā parātirubu yubakatā soldadobu pei mirima inākī¹³ hatu yuikī:

—Hari mā hatu yuikubaītanū matu yuinū nīkakāwē: “Mexu merā nū ushakē hawē tsumabu beshū hawē yura yumetsubainabuki”,¹⁴ mā ikaya Pilatōs haska nīkatā hau matu kupiyamashanū nuku nū habe hātxakī nū matu yui pewashūshanaii— hatu wa

¹⁵ hanushū soldadobū pei bitā haska hatu yuishukiri habu txaniakeakenibu na habiatīri judeubū habiaskari hatu yuikubaīmisbuki.

Hawē daya Jesusū hatu yununiaki, na hātxarā
(Mc 16.14-18; Lc 24.36-49; Jo 20.19-23)

¹⁶ Hanua nū hawē¹¹ tsumabu Galiléia anu mati betsaa anu haska Jesusū nuku yunuxina anu kashū¹⁷ Jesus betxitā ikūwaī ha bebū dāti itā kēwāibū hatiritū xinā txākāma kēwāma huīti kuxikī kēwābumakē¹⁸ Jesus nukuki kemata nuku hātxa wakī yuikī:

—Hawē kuxipa ea inākī hawara nai anua inū hawara mai anua mekekī ū yunukubaīshanū Ê Epā ea Shanē Ibu waniki.¹⁹ Haskawē taeshū matu yununū nīkakāwē. Kakūkaūkī dasibi ū matu yusīmis nawa betsaa betsapa shukuabu tibi yusīriakī ū tsumabu ea hatu washūkubaīshākāwē. Hanushū ea ikūwākī hawenabu hau hatu unāti wamanūbū Epa Deus inū ea hawē bake inū hawē Yushī Pepa kena dayuikī hatu naximakubaīshākāwē.²⁰ Hatu haska wakī haska ū matu yusīmis hau habūri txibanūbū dasibi hatu yusīakeakeshākāwē. Mā hatu haska waya earā, hanu na mai hirabi anu bari keyuriamatī dasibi mā ea ikūwaībube dasitā bari tibi ū matu merabewapakeshanaii— nuku waniki.

Hatiski, nukū Shanē Ibukiri ū hātxa ikūnā.

Mateu